

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 24 студзеня 1986 г. № 4 (3310)

© Выходзіць з 1932 г. © Цана 10 кап.

ДОКТАР ГАДЗІННІКАВЫХ НАВУК

Спачатку крыху інфармацыі для роздуму. За трыццаць гадоў існавання Мінскага гадзіннікавага завода выпускаюць больш як 80 мільёнаў, кажучы спецыяльнай мовай, прыбораў дакладнага часу. Асабліва высокі тэмпы ўзяты ў апошнія гады — на пляч мільёнаў трыста тысяч гадзіннікаў маркі «Прамень».

Мільёны, мільёны... А ў краіне, між іншым, шаснаццаць гадзіннікавых заводаў. Рун, здаецца, не хопіць пад усе гадзіннікі. Я нядаўна завітаў у адзін са сталічных спецыялізаваных магазінаў, дзе прадаюцца яны — самых розных марак. Вочы разбегліся. Тут і прадунцыя Пензенскага завода, аднаго са старэйшых у краіне, двух маскоўскіх, Петраваўскага, нарэшце, нашага Мінскага... І, ведаецца, аніякай чаргі. А калі больш дакладна, дык у магазіне было наогул пуста.

У час сустрэчы з галоўным інжынерам Мінскага гадзіннікавага завода я расказаў яму і пра гэтыя свае назіранні. Маўляў, затаварыліся магазіны гадзіннікамі...

— Нашы купляюць, — упэўнена сказаў ён. — Тры-чатыры гады назад сапраўды была з гэтым праблема. Нават сур'ёзная. Мы з ёю справіліся...

Мы яшчэ вернемся да гэтай гаворкі, а зараз я пазнаёмлю вас са сваім героем. Дэлегат XXVII з'езда КПСС Уладзімір Васільевіч Абрамчык. Высокі, мажны, светлавокі. Калі смяецца, на твары раптам праглядае нешта хлапечае, і тады яму аніяк не дасі ягонных сарака гадоў.

З першай жа хвіліны ўвагу маю ў кабінете галоўнага інжынера прыцягнулі дзве таблічкі — адна вертыкальная пастаўленая на ўскраек стала, другая — прымацаваная да сцяны. На таблічках наступныя сентэнцыі: «Хто імкнецца зрабіць — шукае сродкі, хто не хоча — шукае прычыны» і «Ціхая гаворка ўпрыгожвае гутарку».

Перахапіўшы мой позірк, Уладзімір Васільевіч усміхаецца:

— Дзякуючы ім я эканомлю шмат слоў і, вядома, часу. Ведаецца, інжынеры народ гарачы, нервовы, узбуджаны. Ідучы да мяне, бывае, пачынаюць спрацацца яшчэ ў калідоры. (Заканчэнне на стар. 2—3).

Дэлегат XXVII з'езда КПСС галоўны інжынер Мінскага гадзіннікавага завода У. АБРАМЧЫК.
Фота М. МІНКОВІЧА.

ДОКТАР ГАДЗІННІКАВЫХ НАВУК

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1).

Бывала, у такім стане і ўвалілася ў кабінет. Гвалт стаў такі, што зразумець што-небудзь было немагчыма. Вось я і павесіў таблічку на сцяну...

— І памагае? — пацікавіўся я.

— Яшчэ б! — адказаў Абрамчык. — Я ўжо не помню, калі ў кабінете размаўлялі на павышаных тонах. Ды і дакладна навучыліся па справе.

Пасля гаворка наша перапыняецца, і мы маўчым, адчуваючы ўзаемную няёмкасць. Я — ад цяжкасці сваёй журналісцкай задачы: напісаць пра незнаёмага дагэтуль мне чалавека, унікаўшы ў ягоны характар і псіхалогію, у ягоную чалавечую сутнасць, нічога не падганяючы пад гатовую схему, як гэта, бывае, робіць наш брат-журналіст. Уладзімір Васільевіч — ад таго, што не ведае, як мне памагчы, хоць не хавае, што яму прыемны візіт журналіста.

— Я папрашу прынесці мяне працоўную кніжку, — кажа ўрэшце ён, — там пра мяне ўсё напісана...

Абрамчык звоніць у адзел кадраў, і неўзабаве працоўная кніжка ляжыць перада мной. Я ўсміхаюся сам сабе з найбольшай майго героя, які, відаць, лічыць, што журналіст можа абыйсціся сухім запісам у кніжцы. Але, перагарнуўшы некалькі старонак, пачынаю разумець, што гэта той выпадак, калі і кніжка сведчыць пра многае. Ну, вось, напрыклад, першы запіс у ёй. Семнаццацігадовы Валодзя Абрамчык залічаны вучнем слесара-інструментальшчыка Віцебскага металапрацоўчага завода.

Я напрасіў Уладзіміра Васільевіча ўспомніць пра той час, і ўжо неўзабаве жыва ўявіў сабе пасляваенны Віцебск, рабочую сям'ю Абрамчыкаў, галава якой Васіль Георгіевіч прыйшоў з фронту цяжка паранены, інвалідам другой групы. Пасля васьмага класа паступіў Валодзя ў станкабудуўнічы тэхнікум, каб хутэй мець спецыяльнасць. На трэцім курсе давялося пераводзіцца на завочнае аддзяленне, бо жылося

матэрыяльна цяжка, бацька ўвесь час хварэў, — трэба было ўладкоўвацца на працу, зарабляць грошы.

Расказаў Уладзімір Васільевіч, між іншым, што ў яго ёсць сястра ўрач, кандыдат медыцынскіх навук, хутка павінна абараняць доктарскую дысертацыю. Я павіншаваў яго з такой сястрой і сказаў, што яна, відаць, упарты, мэтанакіраваны чалавек, калі пры такіх цяжкіх умовах змагла скончыць інстытут, аспірантуру...

— Яна старэйшая за мяне на дзесяць гадоў, — сказаў Абрамчык, — і вучоба яе сапраўды прыйшлася на цяжкія пяцідзесяты гады. Але яна ў нас малайчына...

У сваім расказе Уладзімір Васільевіч аніяк не звязваў сваё паступленне на завод з вучобай сястры, якой, вядома ж, трэба было матэрыяльна дапамагаць, але па нейкіх дэталях я зразумеў, што так яно і было...

Я ведаю сем'і, дзе так і не змаглі вывучыць усіх сваіх дзяцей. Не хпіла, як кажуць, пораху. Магло такое здарыцца і ў сям'і Абрамчыкаў. І калі не здарылася, дык дзякуючы толькі самому Валодзю, яго настойлівасці, нават настурнасці і, як я зразумеў, не малому самалюбству.

Цяжка было, а тэхнікум усё такі скончыў, а неўзабаве і ў інстытут паступіў — на завочнае аддзяленне Віцебскага філіяла Беларускага політэхнічнага.

Чытаю далей запісы ў працоўнай кніжцы Абрамчыка. Ага, расце хлопца. Вось ён ужо сласар-інструментальшчык цацвёртага разраду, вось кантраляёр інструментальнага цэха, а праз кароткі час, калі завод быў пераарыентаваны на выраб гадзіннікавых дэталей, прызначаны інжынерам-тэхнолагам, Яшчэ год — Абрамчык ужо майстар участка, затым старшы майстар. І гэта ў 18—20 гадоў.

Неўзабаве ў хлапечым лёсе адбыўся пералом. Філіял інстытута ў Віцебску быў закрыты, і на сямейным саўвесе было вырашана, каб ён ехаў у Мінск заканчваць інстытут ды вярча-

няе, а не завочнае аддзяленне, як тут, і ўладкоўвацца там на працу. Па першым часе жыў Валодзя разам з сястрой у пакойчыку аспіранцкага інтэрната. У тым 1967 годзе пераступіў упершыню праходную Мінскага гадзіннікавага завода.

Гартаю далей старонкі працоўнай кніжкі. Старшы майстар плацінавага цэха, інжынер-тэхнолаг, намеснік начальніка цэха, начальнік маставага цэха, начальнік плацінавага цэха, зборачнага цэха, узначальвае вытворча-дыспетчарскі аддзел, працуе намеснікам дырэктара. А амаль восем апошніх гадоў Абрамчык на пасадзе галоўнага інжынера завода.

А вось старонкі, дзе запісаны ўзнагароды, заахвочванні, прэміі і г. д. Што ж, яму ёсць чым ганарыцца. У 1981 годзе Уладзімір Васільевіч быў узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, пазалетаў за ўкараненне робататэхнікі ў вытворчасць групы работнікаў завода на чале з галоўным інжынерам была прысуджана Дзяржаўная прэмія БССР.

І яшчэ шмат узнагарод і заахвочванняў: Гарановая грамата Вярхоўнага Савета БССР, залаты і сярэбраны медалі ВДНГ, значок выдатніка прыборабудавання.

Вось такія яны, вонкавыя вежы жыцця майго героя. Надзвычай, як вы бачылі, хуткае ўзыходжанне па службовых прыступках. У трыццаць тры гады ўжо галоўны інжынер аднаго з самых буйных гадзіннікавых заводаў краіны. Рана, але не раптоўна, не па загаду зверху, без усякіх пратэкцый. Я кажу Уладзіміру Васільевічу, што ён па-чалавечы павінен быць задаволены сваёй кар'ерай. Не зразумеў мяне, вочы холадна заблішчэлі.

— Працую не дзеля кар'еры. Кар'ерыстаў не паважаю.

Я нагадаў яму пра адну дыскусію ў «Літаратурнай газеце», аўтары якой гаварылі пра тое, што слову «кар'ера» трэба надаць яго першапачатковае сэнс — становішча ў грамадстве, якое дасягнута дзейнасцю ў якой-небудзь галіне. І што гэта можа быць здаровым, зразумелым імкненнем. Іншая справа — кар'ерызм, калі чалавек робіць кар'еру, як кажуць, штурхаючыся локцамі...

Уладзімір Васільевіч, моўчкі выслухаўшы мяне, усміхаецца: — Ведаеце, мне прапаноўвалі і пасаду намесніка начальніка Глаўка ў Маскве, і месца генеральнага дырэктара гадзіннікавых заводаў у Пензе і Пётрарварцы, але я адмовіўся. А вы кажаце...

Забягаючы наперад, раскажу пра сваю гутарку з дырэктарам завода Аляксеем Васільеві-

чам Казанцавым, сівым, вельмі элегантным з выгляду чалавекам гадоў за шэсцьдзесят, які кіруе прадпрыемствам ужо чвэрць веку. Пад выключна ўсімі службовымі прызначэннямі Абрамчыка стаяў подпіс Казанцава. Я перадаў яму сваю размову з Уладзімірам Васільевічам і расказаў, як той ледзь не пакрыўдзіўся за слова «кар'ера». Дырэктар ледзь прыкметна ўсміхнуўся:

— Мы самі сапсавалі гэтае паняцце. А калі рэчы называць сваімі імёнамі, дык сапраўды Абрамчык зрабіў кар'еру. І гэтым ён можа ганарыцца, бо ўсяго дасягнуў сваім розумам, сваім стараннем.

Мне пасля расказвалі, што цяперашні галоўны інжынер — гэта выбар Казанцава. Што сёння на заводзе надзвычай удала спалучаюцца вопыт і мудрасць дырэктара з імпэтам, здольнасцю пастаянна генерываць ідэі Абрамчыка.

Цяпер шмат гавораць пра інжынерную працу, пра тое, што знізіўся яе прэстыж, што дыпламаваны інжынер часта губляе сябе як творчая асоба. Чаму? Тут і неакрэсленасць, прыблізнасць многіх інжынерных пасадак, папяровая карусель, нарэшце, што і кажаць, — малая зарплата. Усё гэта, відаць, правільна. Але не для ўсіх... Здольны, настойлівы, працавіты чалавек, скажу банальна, але не магу знайсці іншага параўнання — заўсёды ўпрыгожвае сваё месца. Такі не заседзіцца, у такога не згасне творчы агонь. Калі гэты агонь ёсць, дык ёсць, а калі яго няма, дык няма. Напалову нічога сапраўднага не бывае.

Мой герой не менавіта з гэтага племені. Не было ў яго ні таты, ні дзядзькі — начальнікаў, якія б, як бывае, штурхалі, цягнулі ў вышыню. Усё сам, сваімі рукамі, сваёй галавой. Вядома ж, цяжка ў семнаццаць гадоў узывальваць на плечы ношку рабочага чалавека. Затое пасля, калі працаваў ужо галоўным інжынерам мог галоўна-падказач і фрээршчыку, і шліфавальшчыку, і льякальшчыку, і штампшчыку. І сёй-той з інжынераў, убачыўшы ля станка Абрамчыка, стараўся блізка не падыходзіць, бо можна было асарамаціцца.

І вось мы дамовіліся з Уладзімірам Васільевічам, што ён пакажа мне завод. Раніцой я быў ужо ў яго кабінете, і мы разам рушылі ў паход. Толькі амаль нічога з гэтага не атрымалася. У першым жа цэху (гэта быў цэх корпусу), мы затрымаліся на некалькі гадзін. У пакой начальніка цэха, калі мы туды зайшлі, стаяў гвалт. Паўтэзіны мужчын аб нечым заўзята спрачаліся, але ўбачыўшы ў дзвярах галоўнага інжы-

нера, змоўклі. Абрамчык сеў за стол і адзін з прысутных пачаў штосьці яму тлумачыць. Па выразе твару, па тоне, якім гаварыў Абрамчык, відна было, што ён нечым незадаволены. Я асыражэна пацікавіўся, у чым справа. Уладзімір Васільевіч паказаў мне чорныя пластмасавыя корпусы гадзіннікаў і расказаў, што выклікала спрэчку. У канцы мінулага года завод пачаў выпускаць гадзіннікі ў пластмасавым корпусе спецыяльна для школьнікаў. Ход гадзінніка добры і каштуе ён танна — восемнаццаць рублёў. Выпушчана было іх восем тысяч штук, і яны адразу сталі дэфіцытам. Вось чаму сёлета мяркуецца павялічыць выпуск юнацкіх гадзіннікаў да некалькі соцень тысяч экзэмпляраў.

— Ну, дык жа добра, якая праблема? — спытаў я.

— Трэба карэнным чынам паліпшаць тэхналогію, — растлумачыў Абрамчык. — Адно, калі рабіць некалькі тысяч гадзіннікаў, другое, калі лік ідзе на сотні тысяч, або нават на мільёны.

Аказалася, што пластмасавыя корпусы з-за недакладнай тэхналогіі адліўкі даводзіцца потым дадаткова апрацоўваць на шліфавальным станку. А гэта дадатковы час і грошы. Вось за што і папракаў Уладзімір Васільевіч чэхавае начальства. Я думаў, што гэтым усё скончыцца, і мы пойдзем далей, але памыліўся. Галоўны інжынер загадаў прынесці свежыя адліўкі корпусу, вывяральны інструмент і прыбор і сам пачаў вымерваць кожны корпус. Запрасілі з цэха дзвюх зборшчыц, якія прыйшлі ў пакой і тут жа пачалі манціраваць механізм у корпусе.

— Дык можна ўсё ж адліць корпус, каб потым яго не трэба было драпаць, псаваць выгляд, затрачваць дадатковы час і сродкі? — спытаў ён, абвёўшы прысутных позіркам.

— Цяпер бачым, што можна, дзякуй за дапамогу, — пачулася з усіх бакоў.

У гэты момант з рэпрадуктара, што вісеў на сцяне, пачуўся голас дыспетчара, які паведаміў, што ў кабінете галоўнага інжынера яго чакаюць таварышы з гаркома партыі.

Уладзімір Васільевіч вінавата зірнуў на мяне і развёў рукамі:

— Я падшукаю вам добрага гіда, — сказаў, усміхаючыся, Абрамчык, — ён вам усё пакажа.

Праз хвіліну я пазнаёміўся з Леанідам Міхайлавічам Горыным, начальнікам аддзела навукова-тэхнічнай інфармацыі, а заадно і гаспадаром заводскага музея.

Расказаць падрабязна пра сучасны гадзіннікавы завод — гэта тэма асобнага артыкула. Скажу толькі, што ў некаторых

ДАРОГІ ДРУЖБЫ— ДАРОГІ МІРУ!

Адшоў у мінулае год 1985-ы — год пад канец якога з планеты ўздыхнулі ўсе людзі планеты: сустрэча ў Жэневе Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачова і прэзідэнта ЗША Р. Рэйгана нарадзіла надзею на канец «халоднай вайны». Пад знакам гэтай надзеі ўступіў свет у новы 1986-ы. У святле Жэневы яшчэ больш важнае значэнне набывае і дзейнасць Саюза Савецкіх таварыстваў дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, якому ў мінулым годзе споўнілася шэсцьдзесят. А ў красавіку гэтага года сваё шасцідзесяцігоддзе адзначыў менавіта Беларускае Таварыства культурнай сувязі з замежнымі краінамі. Пра яго дзейнасць карэспандэнт «ЛіМа» напрасіў расказаць намесніка старшыні прэзідыума таварыства Н. С. Нерад.

— Спачатку крыху гісторыі. Маладая Савецкая дзяржава, верная ленынскім прынцы-

пам, ленынскай палітыцы мірнага суіснавання краін з розным сацыяльным і палітычным ладам, з першых дзён свайго існавання імкнулася да сяброўскіх і культурных сувязей з прагрэсіўнай грамадскацю капіталістычных краін. У 1922 годзе, напрыклад, было створана Таварыства Руска-Германскага супрацоўніцтва, у якое ўвайшлі 130 відных вучоных, прадстаўнікоў тэхнічнай інтэлігенцыі, пісьменнікаў, дзеячаў мастацтва. Сярод іх былі і прадстаўнікі Беларусі. У 1925 годзе, калі ў Парыжы адкрылася Міжнародная выстаўка, у склад савецкай дэлегацыі ўваходзілі Янка Купала, Цішка Гартны, Міхась Чарот.

Купала, Гартны, Чарот, а таксама Якуб Колас былі за-

снавальнікамі Беларускага Таварыства культурнай сувязі з замежнымі краінамі, створанага ў красавіку 1926 года. Але калі ў тыя часы таварыства падтрымлівала сувязі толькі з лічанымі краінамі, бо капіталістычны свет праводзіў палітыку байкоту і непрызнання савецкіх рэспублік, дык сёння яно — масавая, моцная грамадская арганізацыя, знітаная з 72-ма краінамі свету па лініі дружэлюбных і культурных сувязей. Вядома, найбольш цесныя, найбольш братэрскія сувязі існуюць паміж нашым беларускім таварыствам і адпаведнымі арганізацыямі краін сацыялізму, а таксама з такімі краінамі, як Індыя, Алжыр, Сірыя, Ангола, Афганістан і іншымі.

Дзейнасць нашага таварыства ў мінулым годзе праходзіла пад знакам 40-годдзя Перамогі над гітлераўскай Германіяй, а гэта значыць, пад знакам ўзмоцненай барацьбы за мір, за яго захаванне. Можна сказаць, што ў мінулым годзе як ніколі моцна, як ніколі перасцярагальна гучалі званы Хатыні...

Канкрэтнымі мерапрыемст-

Прыём у Беларускам таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі дэлегацыі Саюза Чэшска-савецкай дружбы. Фота М. ЖЫЛІНСКАГА.

вам таварыства ў гонар Вялікай Перамогі былі пездкі ў ГДР, Венгрыю, Балгарыю, Чэхаславакію, Польшчу, іншыя краіны сацыялізму дэлегацыяй беларускіх ветэранаў вайны, партызан, падпольшчыкаў, якія выступалі там на мітынгх, сустракаліся з моладдзю. У го-

нар юбілею Перамогі ў гэтых краінах наладжваліся з дапамогай нашага таварыства мастацкія і тэматычныя выстаўкі, прагляд кінафільмаў, вечары і інш.

Стабільныя ў нас сувязі з грамадскімі арганізацыямі тэ- кіх краін, як Аўстрыя, Англія,

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ПАВЕДАМЛЕННЕ аб пленуме Цэнтральнага Камітэта Кампарты Беларусі

21 студзеня 1986 года адбыўся XXV пленум Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі.

Пленум разгледзеў пытанні чарговага XXX з'езду Кампарты Беларусі. Пленум абмеркаваў і зацвердзіў справаздачны даклад Цэнтральнага Камітэта КПБ XXX з'езду Кампарты Беларусі — дакладчыкам першы сакратар ЦК КП Беларусі таварыш М. М. Слюнькоў.

Пленум ЦК КПБ зацвердзіў Старшыню Савета Міністраў БССР таварыша М. В. Кавалёва дакладчыкам па пытанню «Аб праекце ЦК КПСС «Асноўныя напрамкі эканамічнага і сацыяльнага развіцця ССРС на 1986—1990 гады і на перыяд да 2000 года».

Разгледжаны арганізацыйныя пытанні. У сувязі з выбыццём за межы рэспублікі У. І. Бровікаў вызвалены ад абавязкаў члена Бюро ЦК Кампарты Беларусі.

Членам Бюро ЦК Кампарты Беларусі выбран Г. С. Таразевіч — Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Пленум вызваліў ад пасады загадчыка аддзела арганізацыйна-партыйнай работы І. Ф. Якушава ў сувязі з выхадам на пенсію па стану здароўя.

Загадчыкам аддзела арганізацыйна-партыйнай работы ЦК КП Беларусі зацверджан В. І. Борыс, які працаваў другім сакратаром Брэсцкага абкома партыі.

У сувязі з пераходам на іншую работу вызвалены ад абавязкаў загадчыка аддзела навукі і навучальных устаноў ЦК Кампарты Беларусі Ю. П. Смірноў.

Пленум зацвердзіў загадчыкам аддзела навукі і навучальных устаноў ЦК КПБ М. І. Дземчука, які працаваў сакратаром парткома БДУ імя У. І. Леніна.

У сувязі з выхадам на пенсію В. І. Лівенцаў вызвалены ад пасады кіраўніка спраў ЦК Кампарты Беларусі. Кіраўніком спраў ЦК КП Беларусі зацверджан У. Л. Паўлюкевіч.

На пленуме выступіў першы сакратар ЦК КПБ таварыш М. М. Слюнькоў.

цэхах мне ўспомніўся ляснойскі «Ляўша». Сапраўды, некаторыя дэталі гадзіннікаў, асабліва жаночых, такія маленькія, што іх можна разгледзець толькі ў моцны мікраскоп. Вы можаце ўявіць дэталі памерам у дванаццаць сотых міліметра? Вырабляюць іх станкі-аўтаматы. Леанід Міхайлавіч сказаў, што наладчыкі, якія працуюць у аўтаматным цэху, сапраўдныя асы.

Пабылі мы ў корпусным цэху, цыферблатным, маставым, зборачным. Уся тэхніка, якая стаіць тут, — сфера галоўнага інжынера. Ад тэхнікі заводскай да тэхнікі бяспекі — усё гэта яго клопат.

Зборачны цэх любімае месца кіна- і фотакарэспандантаў. Многія бачылі гэтыя здымкі — вялізны светлая зала, уздоўж якой ля канвеераў сядзяць сімпатычныя дзяўчаты ў белых халатах.

Нічога гэтага вы сёння не ўбачыце. Канвеера ўжо няма. Дзяўчаты-зборшчыцы сядзяць за спецыяльнымі сталамі, на іх стаіць скрыначкі з, так гэта называюць, гадзіннікавымі паў-дэбрыкатамі. Закончыўшы апрацоўваць сваю партыю, зборшчыца перадае яе суседцы для наступнай апрацоўкі і бярэ новую.

— Але ж канвеер, здаецца, увесь час лічылі часткай прагрэсіўнай тэхналогіі, — разгублена кажу я свайму гідэ, — а тут...

— А тут выпрацоўна вышэйшая, — кажа ён. — На канвееры не ўсе працаўніцы аднолькава вопытныя і спрытныя. І варта было адной прамарудзіць, як пачынаўся збой, трэба было тэрмінова спыніць канвеер і кідацца на дапамогу слабай працаўніцы. А цяпер як робіш, так і заробіш. Магутны стымул.

Тут, у зборачным цэху, я пачаўшы і робатаў, за якіх групе працаўнікоў завода была прысуджана «Дзяржаўная» прэмія БССР. Далёбог, дзівосы! Уздоўж стала рухаецца стужка з гадзіннікавымі механізмамі, і яны толькі адзін з іх дасягае паўнага месца, над ім схіляецца металічная рука-маніпулятар і пачынае нешта ўстанавляць, зашрубаванне, прымацоўваць. А тыя шрубкі, якія трымаюць рэбры, няўзброеным вокам і не разгледзіш...

— Неўзабаве ўсю зборку гадзіннікаў будуць рабіць робаты, — гаворыць Леанід Міхайлавіч.

Паказаў ён мне і заводскі музей, дзе сабраны прадукцыя за трыццаць гадоў існавання прадпрыемства. Вось лямпа пад шклом мініяцюрыя жаночыя гадзіннікі канца п'ятдзясяты гадоў — тады яны былі сапраўднымі прадметамі раскошы.

Цікава прасачыць, як з гадамі мяняўся дызайн, памеры гадзіннікаў. Круглыя, прамавугольныя, ромбападобныя, фігурныя, жаночыя з упрыгожваннямі, гадзіннікі ў выглядзе мулона, на бранзалеты з каменямі і г. д. і г. д.

А вось сённяшнія гадзіннікі. І механічныя, і электронна-механічныя кварцавыя, якія карыстаюцца ўсё большым попытам за выключную дасналасць ходу і трываласць. Я ўспомніў, як Уладзімір Васільевіч, расказваючы пра іх, зняў такі прыбор са сваёй рукі і моцна кінуў на падлогу, потым падняў і паказаў мне: гадзіннік ішоў. Пачаўшы ў музеі будзільнікі розных фасонаў і памераў: і кішэнныя, і з бірулькамі.

Калі гэтага стэнда мне ўспомнілася, як галоўны інжынер на самым пачатку нашай сустрэчы ўпэўнена сказаў, што мінскія гадзіннікі зараз маюць трывалы попыт. Іх купляюць

тансама ў Францыі, Англіі, Заходняй Германіі. І гэта тым больш радуе, што тры-чатыры гады назад гадзіннікі маркі «Прамень» залезваліся на паліцах магазінаў.

— Як растульваецца гэтую метамарфозу? — спытаў я ў свайго гідэ.

— А тым, што завод стварыў канкурэнтназдольныя гадзіннікі, — сказаў ён. — І вялікая заслуга ў гэтым Абрамчыка. Ведаецца, мы працуюм разам шмат гадоў, але я не перастаю здзіўляцца ўменню Уладзіміра Васільевіча і ўнікаць у самую што ні ёсць дробязь, і адначасова мысліць шырока, заўсёды бачыць перспектыву. Ведаецца, пачатак васьмідзесятых гадоў быў для ўсёй гадзіннікавай прамысловасці нялёгка ў тым сэнсе, што рэзка ўпаў попыт на яе прадукцыю. І мы не былі выключэннем. Але выйшлі з гэтага крызісу хутчэй за іншых. Мы, бадай, першыя выкінулі на рынак электронна-механічныя кварцавыя гадзіннікі. Карыстаецца вялікім попытам і новы будзільнік з бірулькай. Наш завод запар пяць кварталў трымае пераходны Чырвоны сцяг нашага міністэрства. Ён галаўны ў нашай галіне па ўкараненні прагрэсіўнай тэхналогіі. Уведзены ў эксплуатацыю новы заводскі корпус па вырабе электронных блонаў для кварцавых гадзіннікаў. Мы будзем іх пастаўляць гадзіннікавым заводам краіны.

У музеі я ўбачыў стары фотаздымак, з якога ўзміхалася група хлопцаў і дзяўчат. Подпіс тлумачыў, што гэта рэдакцыя, якія прыехалі з Пензенскага гадзіннікавага завода, куды ездзілі вучыцца новай прафесіі. Здымак міжволі выклікаў у мяне ўсмешку. Успомнілася адразу, як пры мне галоўны інжынер і намеснік дырэктара таго ж Пензенскага завода, сядзячы насупраць Абрамчыка, аб нечым яго прасілі.

Калі пензенцы пайшлі, я спытаў ва Уладзіміра Васільевіча, чаго яны прыехалі. «У Пензе таксама вырашылі рабіць кварцавыя гадзіннікі, дык упрошаюць, каб мы зрабілі да іх электронныя блокі. Зробім, вядома. Што ж, дыялектыка. Учора былі вучнямі, сёння самі вучым былых настаўнікаў».

На заводзе зараз працуе больш чым восем тысяч работчыц, у тым ліку некалькі соцень інжынераў. Абрамчык кажа, што ў людзях, наогул у сваіх памочніках найбольш ценіць умённе мысліць, тварыць. У яго самога заўсёды шмат розных задум у такой, здаецца, старой, як свет, гадзіннікавай справе.

— Я лічу, што нам трэба выпускаць гадзіннікі самага рознага прызначэння — трактарыстам і паляводам, урачам і спартсменам, дзецям і вадалазам, — кажа галоўны інжынер.

Вось ён сядзіць перада мной у белым «доктарскім» халаце. Доктар гадзіннікавых навук. Шкада, што няма такога звання. Абрамчык яго заслужыў.

М. ЗАМСКІ.

З МІРАМ — У ТРЭЦЬЕ ТЫСЯЧАГОДЗЕ

Заява Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачова, у якой дадзена дакладная ацанка сучаснага міжнароднага становішча, выкладзены новыя мірныя ініцыятывы Саветаў Саюза, што дазваляюць пазбавіць чалавецтва ад запасаў хімічнай і тэрмаядзернай зброі, прадухліць пагрозы ядзернага пажару на планеце, знайшла гарачы водгук у сэрцах савецкіх людзей. Паўсюдна ў краіне праходзяць мітынгі і сходы, удзельнікі якіх гарача адрабляюць важны дакумент, гавораць сваё рашучае: «Не!» ваіне, выказваюць упэўненасць, што чалавецтва ў сваё трэцяе тысячалецце ўступіць з мірам.

Адзін з такіх сходаў адбыўся ў Доме літаратуры. У зале сабраліся пісьменнікі, супрацоўнікі літаратурна-мастацкіх выданняў, работнікі апарату Саюза пісьменнікаў БССР і Дома літаратуры. Адкрыў сход намеснік

сакратара партбюро СП БССР М. Сердзюноў, які адзначыў, што беларускія літаратары, усім сэрцам падтрымліваючы новыя мірныя ініцыятывы Саветаў Саюза, гатовы мастацкім словам служыць высакорнай справе захавання міру на планеце, прадухлення пагрозы ваіны.

На мітынгу выступілі ўдзельнікі Вялікай Айчыннай вайны М. Кругавых і А. Савіцкі, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, удзельнік ХХХХ сесіі Генеральнай Асамблеі ААН В. Зуёнак, маладыя пісьменнікі А. Пісьмянкоў і Х. Лялько. Усе яны гаварылі аб мэтанакіраванасці і паслядоўнасці ленынскай зменшай палітыкі нашай краіны, падкрэслівалі, што ў сучасны момант, калі над планетай вісіць пагроза сусветнага тэрмаядзернага пажару, свяшчэнны абавязак кожнага чалавека весці барацьбу супраць вайны, самаадданай працай мацаваць мір на зямлі. У сувязі з гэтымі адназначнымі задачамі ўзрастае роля мастацкай літаратуры, якая не мае права абыходзіць сваёй увагай глабальных праблем сучаснасці. Служыць міру — гэта значыць служыць жыццю. І на гэтай службе кожны літаратар павінен адчуваць сабе мабільна-завязаным на барацьбу за мір.

Г. Васілеўская зачытала рэзалюцыю сходу «За мір і раззбраенне», якая была прынята аднагалосна.

Сходы, мітынгі, удзельнікі якіх заявілі аб сваёй гарачай, аднагалоснай падтрымцы Заявы Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачова, выказалі рашучае жаданне змагацца за мір, прайшлі таксама ў іншых творчых саюзах рэспублікі, у вышэйшых навучальных установах. Мірныя савецкія ініцыятывы падтрымліваюць інтэлектывы палацаў культуры і бібліятэк, усё дзеянне літаратуры, мастацтва, культуры.

А. ВІШНЕУСКІ.

ДЛЯ НАСТАЎНІКАЎ ГОРАДА

800-годдзю «Слова пра паход Ігаравых» быў прысвечаны вечар, арганізаваны супрацоўнікамі Літаратурнага музея Янкі Купалы для настаўнікаў мінскіх школ.

Вечар адкрыўся і вяла загадчыца навукова-метадычнага сектара музея Н. Цвірка. З дакладам пра «Слова» выступіў кандыдат філалагічных навук В. Чамярыцкі. З вялікай цікавасцю слухалі прысутныя галоўнага захавальніка фонду

музея Я. Раманоўскую, якая паказала чарнавы і белавы рукапіс вершаванага перакладу «Слова», які быў завершаны Янкам Купалам у Аюпах 5 верасня 1921 года і атрымаў высокую ацэнку акадэміка Я. Карскага. З захваленнем сустрапі настаўнікі выступленне заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Г. Папалюскага, які ілюстраваў «Слова...» у перакладзе Янкі Купалы.

Л. КАМІНСКАЯ.

ЛАЎРЭАТЫ ЛІТАРАТУРНЫХ ПРЭМІЙ

На чарговым пасяджэнні прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР разгледжана пытанне аб прысуджэнні літаратурных прэмій за 1985 год. Літаратурная прэмія, якая носіць імя класіка нацыянальнай літаратуры Івана Мележа, прысуджана Аляксею Карпюку —

за кнігу «Сучасны канфлікт», змест якой склаў новыя апавесці і апавяданні празаіка.

Літаратурная прэмія імя Аркадзя Куляшова прысуджана Валяціне Коўту — за кнігу паэзіі «Метраном».

А. БАДРОУ.

ЛАЎРЭАТЫ ЧАСОПІСА

«НЕМАН»

Лаўрэатамі часопіса «Неман» за 1985 год сталі — Я. Брыль (эсэ і лірычныя мініяцюры «Сёння і памяць», № 9); М. Чаргінец (раман «Загад № 1», №№ 4—6); К. Кірзенка (паэма «Алена») і І. Бурсаў (пераклад гэтай паэмы, № 5); Э. Касляровіч (нарыс «...! людзям перадачу», № 11); С. Раманаў (навукова-публіцыстычны нататкі «Ці патрэбны церні на шляху да зорак?», № 7); М. Арочка (літаратурна-крытычны артыкул «І не маўчалі музы», № 5); В. Івашчанка (агляд блгучай беларускай прозы «Пазнаванне», № 9).

А. ВЯЧОРКА.

Італія, Францыя, Японія, ЗША, Канада і многімі іншымі. Самы распаўсюджанай формай супрацоўніцтва таварыства з грамадскімі арганізацыямі гэтых краін з'яўляюцца Дні СССР на прыкладзе Беларусі. Напрыклад, у меі — чэрвені мінулага года такія Дні праводзіліся ў Японіі, куды выязджала дэлегацыя беларускай грамадскасці, члены якой выступалі на сустрэчах, сходах, мітынгх, адказвалі на пытанні, удакладнялі планы нашага далейшага супрацоўніцтва. Акрамя гэтага, мы наладзілі тэм фотавыстаўкі «Беларусь — зямля працы і мужнасці», «Мінск — горад-герой», а таксама выстаўку літаратуры, графікі, дзіцячага малюнка, дзе была адлюстравана і тэма 40-годдзя Перамогі.

Дні СССР на прыкладзе Беларусі праведзены летась у Нідэрландах, на Мадагаскары і на самым далёкім ад нас востраве — Маўрыкіі. Там было паказана дваццаць савецкіх фільмаў, у тым ліку «Хатынь», «Мінск — сталіца БССР», «Савецкая Беларусь». У выніку з дасягненнямі рэспублікі пазнаёмліся тысячы людзей —

толькі на Мадагаскары ў нашых мерапрыемствах прынялі ўдзел 80 тысяч чалавек, дзве тысячы — на Маўрыкіі.

Дзейнымі з'яўляюцца такія формы сувязі, як абмен спецыялізаванымі турыстычнымі групамі, дэлегацыямі, сустрэчы прадстаўнікоў параднёных гарадоў. Так, у мінулым годзе дэлегацыя мінчан выязджала ў Нотынгем, дэлегацыя з Баранавічаў прымае ўдзел у VII Міжнароднай сустрэчы параднёных гарадоў, якая адбылася ў Фінляндыі. А яшчэ мінчане ездзілі ў Ліён, жодзіцы — у Венісе, гродзенцы — у Лімож.

Актыўна развіваліся сувязі ўсіх абласцей Беларусі з акругамі, ваяводствамі, абласцямі сацыялістычных краін. Больш за 150 працоўных калектываў рэспублікі ўстанавілі двухбаковыя вытворчыя сувязі з роднаснымі прадпрыемствамі гэтых краін. Асабліваю ўвагу мы надаём сустрэчам па прафесіях, дзелавым кантактам, вывучэнню і перадачы перадавага вопыту, што адпавядае агульнаму накірунку жыцця нашай краіны, якая ўзяла курс на паскораны навукова-тэхнічны прагрэс.

— У апошнія гады па віне ЗША амаль не было кантактаў па дзяржаўнай лініі паміж нашымі краінамі. А кантакты грамадскія?

— Мы прымалі і прымаем нямала турыстычных груп з Амерыкі. Трэба сказаць, што амерыканцы едуць у Мінск асабліва ахвотна. Тут варта працягваць адно пісьмо, якое мы атрымалі з Сан-Францыска ад Шарона Тэнісона. Ён піша: «Я лічу Мінск адным з трох найбольш важных для амерыканцаў гарадоў у СССР, таму што водгулле другой сусветнай вайны тут жывое, як ні ў якім іншым горадзе. Мы, амерыканцы, не можам зразу мець гэтага, пакуль нам не пакажуць і не растлумачаць. Таму і ў будучым я планую прывізіць групы ў ваш горад, гэта дапамагае фарміраванню правільнага ўяўлення аб СССР...»

Дапамагаць людзям з-за мяжы ўбачыць нашу краіну, нашу рэспубліку ў праўдзівым святле — наша галоўная задача. А гэта значыць, што неабходна паказаць замежным гасцям і старонкі нашай гісторыі, і, галоўнае, знаёміць іх з

простымі савецкімі людзьмі, работчымі, калгаснікамі, дзеячамі культуры, літаратуры і мастацтва, ветэранамі рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, Вялікай Айчыннай, з ветэранамі працы, з дзіцячымі ўстановамі. У ходзе сустрэч прадстаўнікоў беларускай грамадскасці з гасцямі з-за мяжы наладжваюцца адкрытыя, свабодныя дыскусіі, на якіх нашы госці задаюць пытанні, якія іх цікавяць, і атрымліваюць на іх грунтоўныя адказы.

— Што больш цікавіць нашых гасцей?

— Многія пытанні сведчаць, што людзі з капіталістычных краін вельмі мала ведаюць пра нас. Пытанні часта альбо наіўныя, альбо вынікаюць з варожай дэзінфармацыі. Пытаюцца, ці праўда, што савецкія людзі пазбаўлены свабоды перамяшчэння па сваёй краіне? Альбо: ці можа савецкі пісьменнік пісаць пра тое, што хоча? Многія аніж не могуць зразумець, што такое бясплатнае медыцынскае абслугоўванне, пытаюцца, колькі ўсё такі плаціць савецкія людзі за лячэнне. Некаторыя не вераць,

што сённяшні Мінск вырас на руінах, і толькі ўбачыўшы ў музеі фотаздымкі разбуранай вайной беларускай сталіцы, мяняюць сваю думку. Многія ўпэўнены, што Савецкі Саюз пагражае Захаду вайной. І солымі лозунгамі тут чалавека не пераканаш. Мы пераканваем фактамі, сваім уласным, асабістым вопытам, тым, што давалася ўсім нам перажыць у гады вайны. Аднойчы прымалі мы адну турыстычную групу з ЗША, якраз у тыя дні, калі ўсіх нас узрушыў і абурыв «жарт» прэзідэнта Рэйгана, памятаецца, калі ён сказаў, выступаючы па радыё, што праз 5 хвілін пачнецца ядзерная бамбардзіроўка СССР. Я сказала тады, адказваючы на пытанні амерыканцаў, што сама дзяўчынка перажыла фашысцкую акупацыю, расла, не ведаючы смаку звычайнага хлеба, бо яго не было, помню спалення ўшчэнт вёскі, помню, як не было чаго апрацуць; і цяпер, калі мы ўсё адбудавалі, калі халае нам хлеба і да хлеба, калі я выгадала сына — ці ж магу я хацець вайны!

(Заканчэнне на стар. 4).

Уладзімір КАРЫЗНА

Аб раззбраенні

Сёння
У чалавецтва
Трывожнае нецярпенне:
Смерць
Або раззбраенне.

Раззбраенне
Не толькі плацдармаў вайны, —
Раззбраенне
Подласці,
Раўнадушша,
Маны.

Раззбраенне
Чалавеканенавіснага,
Балбатуноў,
Кар'ерыстаў,
І спраў закулісных дзялякоў.

Раззбраенне
Даурушнікаў
І двудушнікаў,
Што на словах —
за праўду
ідуць
на смерць,
А на справе —
каму, памаглі.
у цяжкую хвіліну?

Круць-верць...
Барацьбітамі
Да патомкаў
Сабраліся
Плыць праз раку,
А падлюгам,
Падонкам
Працягваюць сёння руку.

Жывуць!
Мітусяца!
Шыкуюць! —

Б'юць
у свае
званы,
Заглушаючы голас
Прывіду
«зорнай
вайны».

Музей абстракцыяністаў

Хаджу па музеі.
Хачу разабрацца:
Што за мастацтва
І думка якая

У гэтых
Агнём пакручаных
Рэйках;

У кучках
Бітага шкла
Ля рабрыстых клубкоў
Спрасаванага дроту;

У абстрактных фігурках
Быццам выгрызеных
З ліставога жалеза, —

Хаджу
І даўмецца нялёгка.
Ды тут
Падказаў мне
Работнік музейны,
Што гэта ўсё
Сімвалізуе
Амерыканскую моц.

І я тады лёгка ўявіў
«Нью-Джэрсі»,
Што па Лівану страляе,
Каб краіну зрабіць
Экспанатам музейным,
І як філадэльфійскія ўлады
У філадэльфійскім квартале
Бомбай,
Агнём
Ператваралі квартал
У музей

амерыканскага
абстракцыянізму...

Не спіцца Амерыцы

У хмарачосах
Не спіцца.
Зданы блукаюць
Начныя.
Стрэлы клыкамі гарачымі
Сон твой заморскі
Рвуць.
Толькі задрэмлеш,
Зноўку
Сэрца ад крыку заняе —
На авеню акрываўленай
Сірэнны равуць
І равуць.

Што зараз бомбы скінуцца —
Верыцца,
верыцца,
верыцца!
Такія парадкі ў Амерыцы,
Такое жыццё.
Не спіць усю ноч тэлевізар,
Значыць, не спіцца Амерыцы.
Мне таксама не спіцца.
Брыдкае пачуццё...

ДВА АЎТАРЫ, ДВА ПОЧЫРКІ

У Гомелі працуюць персанальныя выстаўні твораў вядомых самадзейных мастакоў П. Шалюты і Ц. Карлава (пашмартна).

П. Шалюта — прызнаны майстар лірычнага пейзажа, яго палотны эспанаваліся неаднойчы ў Маскве, Мінску, палацах культуры, школах, а таксама ў воінскіх часцях і адзначаны рознымі дыпламамі. Пятра Яфімавіча па праву можна назваць песняром палескіх бароў, дуброў, гаёў.

Ён нарадзіўся ў вёсцы і назаўсёды захаваў любоў да яе і нялёгкай працы хлебараба. Ураджаюць такія работы, як «Жыта», «Статак на Дняпры», «Кони», «Шэфская дапамога». Часта ён звяртаецца да партрэта: «Старая», «Маці», «Студэнтка».

100 твораў П. Шалюты — уснёная песня. Аб гэтым і сведчаць шматлікія водгукі гледачоў.

Ц. Карлаў — майстар акварэлі. У яго экспазі-

цыю ўвайшлі творы на розную тэматыку. Так кампазіцыя «Адлятаўся» паказвае паветраны бой, у якім нашы сакалы збіваюць фашысцкі самалёт. Каларыт націны напружаны, як сама абстаноўка на вайне. Цікавыя работы мастака, які адлюстроўваюць родную прыроду: «Бярозы», «Ідзе вясна», «Дуброва» і «Зімовая раніца». Маляўнічя і націорморты.

А. ШНЫПАРКОВ.

Ц. КАРЛАЎ. Сосны.

П. ШАЛЮТА. Зімовая казка.

ВУЛІЦА МАКАРА ПАСЛЯДОВІЧА

Імя беларускага празаіка Макара Паслядовіча добра вядома чытачам. Ён напісаў шэраг аповесцей і раманаў, якія сталі важнымі набыткамі беларускай савецкай літаратуры.

Шануюць памяць аб пісьменніку і яго землякі. Нядаўна па хадайніцтве Саюза пісьменнікаў рэспублікі рашэннем гарадскога Савета народных дэпутатаў адной з вуліц Мар'інай Горкі прысвоена імя Макара Паслядовіча.

М. ІВАНЕНКА.

РЭЙД АГІТАЦЫЙНА- МАСТАЦКІХ БРЫГАД

Для агітацыйна-мастацкіх брыгад горада Мінска стала традыцыйнай арганізаваць рэйды па калгасах і саўгасах вобласці. Сёлетня свае выступленні прысвячаюць барацьбе з п'янствам і алкагалізмам.

Больш за 15 гадоў раду сваім майстэрствам агітацыйна-мастацкая брыгада вытворчага аб'яднання «Гарызонт». Яна ўзнагароджана

Ганаровай граматай Міністэрства культуры БССР.

На гэты раз калектыў выступіў перад працаўнікамі Дзержынскага раёна. Сцэнарый «Грамадства абвінавачвае» пабудаваны на канкрэтных фактах. Ён прымушае задумацца аб многім.

У рэйдзе прымаюць удзел агітацыйна-мастацкія брыгады Дома культуры Мінскага швейнага вытворчага аб'яднання імя Н. К. Крупскай, Мінскага вытворчага аб'яднання індустрыяльнага домабудавання, Дома культуры «Мінскпрамбуд» і іншыя.

У. АНТАНОВІЧ.

СУСТРЭЧА З АЎТАРАМ «БУКВАРА»

Нядаўна навушэнцы і выкладчыкі Мінскага педучылішча № 2 шчыра віталі пісьменніка, крытыка, аўтара беларускага буквара Анатоля Клышчу.

Пісьменнік раскажаў будучым настаўнікам аб сваёй творчай дзейнасці, падзяліўся думкамі, як стваралася яго кніжка «Францыск Скарына, альбо Як да нас прыйшла кніжка», што

выпусціла выдавецтва «Юнацтва». Аўтар гарварыў аб працы над першай кнігай дзяцінства — букваром, прачытаў новыя вершы, адказаў на пытанні прысутных.

КАЗЛОУСКІ.

ЗАСЛУГОУВАЕ УВАГІ

Новапалескі культурна-спартыўны комплекс Салігорскага раёна — адзін з лепшых на Міншчыне. Цяпер тут працуе 10 спартыўных секцый, 13 гуртоў і аматарскіх аб'яднанняў, якія наведваюць больш за 200 чалавек. Нямаюць жадаючых удзельнічаць у агітацыйна-мастацкай брыгадзе «Полымя», у аматарскай інстэрудыі «Крыніца». Карыстаюцца папулярнасцю ў аднавяскоўцаў і выступленні драматычнага калектыўу. Шмат цікавага можна раскажаць аб дасягненнях фізкультурнікаў саўгаса.

Пра вопыт гэтага культурна-спартыўнага комплексу раскажае лістоўка, якую выпусцілі Мінскі абласны навукова-метадычны і культурна-творчасці і культасветработы і аддзел культуры Салігорскага райвыканкома.

К. УСАСІК.

ДАРОГІ ДРУЖЫ- ДАРОГІ МІРУ!

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 2—3).

І я, і ўсе савецкія людзі? І як павінны мы ставіцца да такіх нялюдскіх жорстаў амерыканскага прэзідэнта? Хто ж тут хоча вайны? Навошта нам вайна, нам, хто аддаў дзеля перамогі над фашызмам 20 мільёнаў жыццяў? Я вельмі хвалявалася і, трэба сказаць, амерыканцы таксама расхваляваліся, многія прасілі потым прабачэння за «жартачкі» свайго прэзідэнта.

Што яшчэ ўражае нашых гасцей з капіталістычных краін, чым яны бываюць прыемна здзіўлены — тым, што савецкія людзі добра ведаюць творчасць вялікіх прадстаўнікоў сусветнай і еўрапейскай культуры, тым, што ў нас шырока адзначаюцца юбілеі, скажам, Баха, Гендэля, Лопэ дэ Вэга, Сен-Санса, як гэта было

летась. Сёлета будучы шырока адзначацца юбілеі Тагора, Эразма Ротардамскага, Тэке-рэя, Ліста, Дыяга Рыверы, Сікейреса, — наша таварыства рыхтуе да гэтых юбіляў шэраг мерапрыемстваў з удзелам грамадскасці як нашай рэспублікі, так і гасцей з-за рубяжа.

— Ніна Сільвестраўна, калі ласка, — крыху падрабязней пра вашы планы.

— Сёлета будзе арганізавана выстаўка дасягненняў Беларусі ў эканоміцы, навуцы і тэхніцы ў Польшчы. Мы рыхтуем правядзенне комплексных мерапрыемстваў па прапагандзе камуністычнага будаўніцтва ў СССР з удзелам грамадскасці Беларусі. У красавіку правядзём Дні СССР на прыкладзе Беларусі ў Афганістане, у кастрычніку — у Ма-

замбіку. У ходзе гэтых дзён будучы разгорнуты выстаўкі кніг, графікі, жывапісу, дзіцячага малюнка, фотавыстаўкі, выстаўкі народнай творчасці і народных промыслаў. Будзем рыхтаваць Дні СССР на прыкладзе Беларусі, якія ў 1987 годзе пройдуць у ФРГ і Ісландыі. У нас у рэспубліцы пройдуць Дні савецка-ліванскай дружбы. Уся інфармацыйна-прапагандысцкая работа таварыства сёлета будзе накіравана на тлумачэнне і асэнсаванне палажэнняў, дакументаў і рэзалюцый XXVII з'езда КПСС.

Сустрэчы па прафесіях, сустрэчы гарадоў-пабрацімаў адбудуцца ў Японіі, Італіі, Францыі і іншых краінах. Выстаўкі аб дасягненнях Беларусі ва ўсіх галінах будучы накіраваны ў Афганістан, Румынію, ГДР, Нігерыю, Фінляндыю, Мазамбік. У многія краіны Захаду накіруем бібліятэчкі навукова-тэхнічнай літаратуры, выданага на Беларусі, а таксама шэраг матэрыялаў аб дэлегатах XXVII з'езда КПСС, аб новай Праграме КПСС.

Інтэр'ю правяла
Р. БАКУНОВІЧ.

СПРАВАЗДАЧА ТЭАТРА-СТУДЫІ

Рэспубліканскі Дом работнікаў мастацтваў працягвае цыкл творчых справаздач тэатральных калектыўу «Ад з'езда да з'езда», прысвечаны партыйнаму форуму.

Вялікую цікавасць грамадскасці выклікаў вечар Тэатра-студыі кінаанцэра. Пра творчае жыццё адметнага сцэнічнага калектыўу, яго здабыткі і клопаты, планы на будучыню раскажаў галоўны рэжысёр, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Б. Луцэнка. Апошняю прэм'еру Тэатра-студыі — «Намедзьню пра Лісістрату» паводле твораў Арыстафана — прадставіў лепастановаўчык, вядомы кінарэжысёр, лаўрэат прэміі Ленін-

скага камсамола Беларусі В. Рубінчык. Былі паказаны ўрыўкі са спектакляў «Сам-насам з усімі» А. Гельмана, «Глядзіце, хто прыйшоў» У. Аро, «Саракавія...», «Не баюся Вярджынні Вулф» Э. Олбі і іншых з удзелам заслужанай артысткі рэспублікі Л. Румянцавай, С. Кузьміной, П. Юрчанкова, Р. Шмырова, А. Аржылоўскага, І. Мацкевіча... Гледачкі убачылі фрагменты мастацкіх кінастужак «Альпійская балада», «Вянон санетаў», «Пагаворым, брат», ролі ў якіх выконвалі акцёры Тэатра-студыі.

П. ГАРДЗІЕНКА.

Фота М. МІНКОВІЧА.

КНИГАПІС

АД ШКОЛЬНАГА ПАРОГА... Нарысы. Для сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту. Мінск, «Юнацтва», 1985.

АД ШКОЛЬНАГА ПАРОГА. Нарысы. На Украінскай мове. Для сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту. Кіеў, «Веселка», 1985.

Рэспубліканскае выдавецтва «Юнацтва» падтрымлівае цесны творчыя кантакты з маладзёжнымі выдавецтвамі іншых саюзных рэспублік, а таксама з замежнымі кнігавыдаўцамі. У плане гэтых узаемасувязей і падрыхтоўка калектывных зборнікаў. «Ад школьнага парога...» — адна з першых ластавак у важнай справе сумеснага выхавання падрастаючага пакалення ў духу патрыятызму і прагматызму інтэрнацыяналізму. Кніга, падрыхтаваная «Юнацтвам» сумесна з украінскім выдавецтвам «Веселка» (рэдакцыйны савет: Ю. Збанацкі, В. Касцючэнка, В. Лукша, Б. Сачанка), — хваляючае слова пра муніцыпальныя беларускія і украінскія дзяцей у барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Адкрываецца зборнік зваротам да чытачоў, у якім гаворыцца: «Перад вамі, дарагія сябры, кніга «Ад школьнага парога...», напісаная пісьменнікамі і журналістамі дзвюх братніх рэспублік — Украіны і Беларусі. Нашы рэспублікі першымі трапілі пад абстрэл варажых кулямэтаў і гармат, пад бомбы «месершмітаў». Супольна-горная ваенная доля яшчэ больш загартвала нашу братэрства. Аднолькавымі былі ў нас беды і пакуты, воля да Перамогі, вялікае жаданне перамагчы ворага». Украінскія і беларускія варыянты розніцаюць толькі тым, што ў кожным спярша прадстаўляецца слова аўтарам з братняй рэспублікі. Пазнаёмімся ж крыху больш падрабязна з кніжкай, якая выйшла ў Нарысы «Цітуць ландышы» прасочвае лёс былых вучняў сярэдняй школы № 133 — тых, хто загінуў у барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі і хто выжыў. Тэматычна блізкі гэтай твору і Нарысы С. Чарняк «Экзамен на муніцыпальнасць» — расказ пра вучняў і настаўнікаў, што сталі ўдзельнікамі ерванскага падполля, а пазней некаторыя змагаліся ў партызанскіх атрадах ці на фронце. М. Лазінскі і К. Найдзёнава — «Імя іх севастопальцы» — знаёміць нас з адной цікавай старонкай гадоў вайны. У бланкіраваным фашыстамі Севастопалі ў шотляндца, пад зямлёй, працавала воем школ, у якіх 29 маі 1942 года вучням уручалі табелі і атэстаты.

Аўтар Нарысы «Пабрацімы, слухайце!» К. Іванцоў вучыўся і сябраваў з некаторымі членамі падпольнай арганізацыі «Маладая гвардыя». Пра іх ён паведамляе няглыбавата, якія ў ранейшых публікацыях сустракаюцца рэдка. В. Кава і У. Замлінскі — «Родныя хвой ў глухім лесе» — расказвае пра «Лясную школу», што дзейнічала на Валыншчыне.

Камсамолка, настаўніца Ганна Іосіфаўна Пашкевіч у час вайны вучыла дзяцей у адной са школ Віцебшчыны. Пра гэта — Нарысы «...А школы ўсё-такі адкрыліся». В. Марозова. Ды і пісьменніца Я. Бяганская ў Нарысы «Лясная вучылі» расказвае пра «Лясных» вучняў.

А. Вольскі ў Нарысы «Мая незабыўная, мая 25-я», прасочвае лёс сяброў маленства, асэнсуюе іх ваенныя біяграфіі. Сярод тых, хто вучыўся ў колышній мінскай сярэдняй школе № 25 імя Чарвякова, была і адважніца Р. Шаршнёва.

Міша Малочка, Таня Карпінская, Лёна Лорчанка і іншыя мужныя барацьбіты за свабоду Айчыны, хто вучыўся ў магільскай сярэдняй школе № 1, — героі Нарысы М. Гелера «Час выбраў іх». А. Захарэнка («Шэпчуцца ліпы над Абаланкай») дае магчымасць яшчэ раз далучыцца да герояў лясцаў абалонскіх падпольшчыкаў.

Нарысы беларускіх аўтараў на Украінскую мову пераклаў К. Скрыпнічэнка, украінскія на беларускую пераклалі В. Аколава, А. Рыбак, А. Чарнасаў, А. Жук, А. Клышка, С. Міхальчук. Зборнік ілюстравалі (замешчаны і наляровыя малюнк) мастакі М. Багданец, В. Бароўка, В. Верасюк.

Г. ЛУКАШЫК.

КЛОПАТ пра тое, куды рушыць і якія дасягненні мае сучасная наша літаратура, проза ў прыватнасці, натуральна спалучаецца сёння з іншымі клопатамі: а як выглядаем мы збоку, як успрымаюцца творы, якімі мы ганарымся ці задаволены, староннімі поглядамі? І вось тут — гэтага нельга не ўлічваць — мы адразу паўстаём перад праблемай якасці перакладаў на рускую мову, бо-менавіта праз іх часцей за ўсё ацэньваюцца творы нацыянальных літаратур не толькі рускім, але і іншамоўным чытачом.

Кажуць, і зусім справядліва, што страты пры перакладзе непазбежныя. Цікава было б высветліць, за кошт чаго ўзнікаюць гэтыя страты, ці сапраўды такія яны непазбежныя, акая фактычная мера гэтай непазбежнасці і ці ёсць сродкі іх хоць часткова нейтралізаваць. Не бяруся адказваць на ўсе гэтыя пытанні — такое можна

ЛІТАРАТУРНЫЯ ЖАНРЫ: СТАН І ПРАБЛЕМЫ

прозы павінна было даць перакладчыкам прозы беларускай давол і магчымасць большвольна карыстацца жывым, і дыялектным у тым ліку, словам, шукаць і знаходзіць рускія аналагі беларускага гутарковага слова, а таксама пакідаць у тэксе тыя беларускія словы, якія некалі былі агульнарускімі альбо жылі ці цяпер яшчэ жывуць і ў рускіх дыялектах. Але на гэта ідуць неахвотна — і перакладчыкі, і рэдактары. Можна, таму, што тут патрэбна не толькі лексічная інтуіцыя, але і пэўныя веды. Неяк, памятаю, маскоўскі рэдактар зрабіла мне заўвагу, што я пакінула перакладзеным (не ў мастацкім, а ў гісторыка-літаратурным тэксце) слова «ратай». Я адказала, што Даль нам гэта дазваляе. Убачыўшы, што мяне не зразумелі, вымушана была растлумачыць, што гэта агульнаруское па паходжанню слова, якое захавала беларуская мова.

нальнасць гучання, не ўхваліўшы інтанацыю, перакладчык можа разбурыць стылявое аблічча твора, сказіць ці дэфармаваць асабісты голас, тэмбр душы і настрою аўтара. Але ў тым і складанасць, што шануючы слова арыгінала, імкнучыся знайсці як мага больш эквівалентныя аналагі інтанацыі, стылю пісьменніка, перакладчык перш за ўсё павінен клапаціцца пра тое, каб не згубіць сэнс ці сэнсы. Як піша адзін рускі тэарэтык перакладу, «сэнсы аб'ектаў, здабытыя мастацкім пазнаннем», якія, дарэчы, заўсёды маюць выразную індывідуальную і нацыянальную афарбоўку. Карацей кажучы, перакладаць трэба не слова, а тэкст, не моўна-стылявую абалонку твора, а сам твор.

Сэнсавы пераклад праявіцца ў творе патрабуе немалой падрыхтоўчай работы, затое ён дае найбольшыя надзеі дасягнуць адэкватнасці. Не адзін раз

тычна адзіны, дзе быт мае быццёвы характар, бо ён няўхільна навізаны з працай, як сродкам узаўвядзення жыцця і прыроды як адвечным яго асяродкам. Гэтую павязь вельмі добра адлюстроўвае і перадае беларуская проза.

Год дзесяць назад Варлен Бечык у прадмове да адной з кніг Івана Пташнікава пісаў пра гэтага пісьменніка (сказана ім можна смела аднесці да ўсёй беларускай прозы), што «звычайныя, як быццам бы паўсядзёжныя жыццёвыя эпізоды, дэталі, бытавыя калізні, якія ён руіна і скрупулёзна афісвае ў сваіх творах, засяроджваючыся і спыняючыся падрабязна на самым, здавалася б, простым у жыцці сваіх герояў, маюць для іх вялікі і заповітны сэнс, напоўнены душэўным зместам, звязаным з самымі істотнымі рысамі іх маральнага і духоўнага жыцця. Гэтыя эпізоды, дзеянні, падрабязнасці для герояў пісьменніка, жыхароў беларускай вёскі, з'яўляюцца не звычайным нейтральным фонам дзеяння, як гэта было б ці магло быць у іншай літаратуры, а, як вельмі пераканаўча паказвае нам пісьменнік, актыўным жыццёвым і душэўным асяродкам, якое фарміруе іх характары і ўнутранае аблічча, вызначае іх узаемаадносіны і раскрывае нам, чытачам, нешта вельмі важнае — эмацыянальна, маральна, эстэтычна — у людзях і жыцці наогул». Вельмі глыбокае разважанне!

Так, месца і роля вясковага быту ў беларускай прозе — адна з яе істотных тыпалагічных асаблівасцей. Калі перакладчык у гэтым пераканаецца, ён будзе лепш разумець пісьменніка — больш даяраць яго бачанню, больш паважаць яго манеру, стыль. Дый самому яму абавязкова трэба ведаць жыццё беларускай вёскі, яе звычкі і яе быт, пачынаючы ад архітэктуры сялянскай сядзібы, хаты, печы і канчаючы тым, што, калі і як расце ў гародзе і ў полі, умець бачыць і успрымаць усё тое матэрыяльнае, жывое і нежывое, што акаляе героя-сялянкіна ў яго жыцці, з чым ён мае справу, сябрае ці варагуе. Не кажучы ўжо, вядома, пра псіхалогію і ўзаемаадносіны людзей. Каб яшчэ ён, перакладчык, любіў усё гэта... Што ж, пераклад, асабліва калі ён не выпадковы, калі аб'ект яго пастаянны, — гэта нешта накітавалі душэўнага шлобу. Дык барані нас божа ад шлобу па разліку!

Неяк — было гэта некалькі год назад — мне прапанавалі напісаць для маскоўскага часопіса рэцэнзію на зборнік апавяданняў Івана Чыгрынава «За сто кіламетраў на абед», які выйшаў тады ў перакладзе на рускую мову. Я згадзілася. Але, пачаўшы чытаць, не пазнавала знаёмых твораў. Многія апавяданні былі так папсаваны перакладам, што пісаць пра іх як пра творы Чыгрынава ўжо было нельга.

Дзесяць апавяданняў — роўна адна трэць зборніка — перакладзены Эдуардам Карпачовым. Параўноўваючы тэксты арыгіналаў і перакладаў, не перастаеш дзівіцца сэнсавому і стылявому свавольству перакладчыка. Э. Карпачоў дазваляе сабе без неабходнасці (падкрэсліваю: без неабходнасці, бо часам бывае ў перакладзе вялікая неабходнасць рэдагавання) мяняць, дакладней, бурць будову сказаў, у выніку чаго перамяшчаюцца сэнсавыя націскі, пеўнца інтанацыйны лад, фразы гучаць ні па-руску, ні па-беларуску, ні па-чыгрынаўску. Перакладчык легкадумна аб'ядноўвае разам некалькі раз ці, наадварот, робіць з адной дзве, замяняе знакі пунктуацыі, ставіць лішнія ці не тыя, што трэба, злучнікі. Я нават не ўпэўнена, што гэта свавольства, можа, проста нейкая разухабастая нядбайнасць, вы-

(Заканчэнне на стар. 6—7).

Юлія КАНЭ

ШЕРАКЛАД — ГЭТА СУР'ЕЗНА

было б зрабіць толькі агульнымі намаганнямі, скажу, пра што найбольш думалася і думаецца.

Адной з рэальных прычын страт у працэсе беларуска-рускага праявіннага перакладу, на маю думку, можна лічыць розніцу ва ўзросце рускай і беларускай літаратурных моў. Руская літаратурная мова даўно адстаялася і выкрышталізавалася, чаго не скажаш пра беларускую. Блізкасць беларускай літаратурнай мовы да мовы гутарковай — гэта яе моц, але, разам з тым, у нечым і яе слабасць. Дзякуючы гэтай блізкасці асобныя яе звароты, выразы, лад фразы часам выдаюць неадшліфаванымі, грубаватымі ці праставатымі. У ёй не ўсталяваліся бяспрэчныя стылявыя правілы, і гэта, вядома, ускладняе арыентацыю і ў той жа час нібыта дае давол на існаванне стыляў надта ўжо «даматканых». Але, з другога боку, менавіта рухомасць стылявых норм, багацце рэзерваў, «запаснікаў» дае магчымасць глыбей дыхаць, вальней пачувацца, больш шырока маневраваць словам — канкрэтным, сакавітым, часта нечаканым ці нечакана пастаўленым, неўжыткавым.

Відаць, перакладчыку трэба мець смак да такога слова, здольнасць ацаніць яго, каб перадаць і захаваць, наколькі гэта магчыма, у перакладзе. Між тым шмат якія перакладчыкі імкнуцца зусім да іншага: «падагнаць», «падраўніць» беларускіх аўтараў, іх стыль пад сярэдні рускіх белетрыстаў. Так лягчэй, больш звыкла, больш, на іх думку, чытальна. Есць такое паняцце ў перакладазнаўстве — перакладная мова. Якая гэта мова? Пісьменная, культурная, правільная (яе яшчэ называюць, і вельмі дакладна, квазіправільнай), але бясколерная, «сярэдняя». Яна належыць усім адразу і нікому асабіста. Творы і больш моцныя, і слабейшыя пісьменнікаў, перакладзеныя такой мовай, робяцца падобныя адзін да аднаго, як родныя браты, шарэюць, мярваюць, выданюць нібы пылам пацяпнутыя.

Здавалася б, што свярджэнне ў сучаснай рускай літаратуры школы так званай вясковай

Трэба, думаецца, часцей успамінаць словы буйнога рускага паэта Мікалая Асеева, у якіх дадзена характарыстыка гістарычна абумоўленай своеасабліваасці і ролі беларускай мовы: «...у гуках мовы гэтай краіны... я чую значнасць маёй прафесіі. Я пазнаю... нейкія карэніі слоў, што сніліся мне ў маленстве, нейкія забытыя мной прывычкі той праўдзівай мовы... на якой размаўлялі народы, а не праслойка паэтычнай інтэлігенцыі, у якой мы выхоўваліся». Дарэчы, гэта было сказана тут, у нас у Мінску, роўна пяцьдзесят год назад, зімою 1936 года на трэцім па ліку пленуме праўлення ССП, прысвечанага паэзіі.

Лічыцца, што праявінна пераклад значна лягчэйшы за паэтычны. Я рабіла б наіцкі на іншае: гэта розныя віды перакладу, і кожны з іх мае свае праблемы. Вядома, перакладчык прозы ў галіне формы пачуваецца вальней. Яму не трэба дбаць пра рыфму і гукавы парадак твора, ён не лічыць ступы, не пазначае апорных складкі і г. д. Затое ў праявінным перакладзе значна большую ролю адыгрываюць і большай увагі патрабуюць моманты змястоўныя. Таму там, дзе пісьменніку дастаткова мастацкай інтуіцыі; без якой няма арганічнай творчасці, перакладчыку няблага мець яшчэ схільнасць да аналізу, каб зразумець, чаму аўтар напісаў менавіта так, а не інакш, чым у дадзеным выпадку дасягаецца, а чым можа быць разбурана мастацкасць, ці зменшаны «каэфіцыент аўтарства» і што яму ў сувязі з гэтым дазволена, а што забаронена.

Памыляецца той, хто думае, што, каб дасягнуць поспеху ў перастварэнні праявіннага твора, перакладчыку дастаткова ўсяго толькі ісці—сказ за словам, абзац за абзацам — услед за аўтарскім малюнкам фразы. Нават калі ён пры гэтым уважліва ўслухоўваецца ў інтанацыю арыгінала, дбайна шукае адпаведныя словы і вывярае іх спалучальныя магчымасці. Хоць пры перакладзе з блізкамоўных літаратурных справа вонкава можа выглядаць менавіта такім чынам.

Так, не ўслухоўваючы ў та-

«прапусціўшы» твор праз сябе, перакладчык павінен адчуць і зразумець жыццё, якое ўзнавіў аўтар, убачыць і пачуць герояў — іх абліччы, іх «галасы»; спасцігнуць сам твор — разгадаць намеры і задуму пісьменніка, псіхалагічную напоўненасць, накіраванасць створаных ім характараў, углядзецца ў стыль, у тэхніку пісьма і г. д. Далей, у працэсе работы ўжо, правільна падзяліць (сабе) тэкст на сэнсавы-вобразныя кавалкі, каб не схібіць, не ўпусціць мікрасэнсаў, адценняў думкі і пачуцця, дэталей задум, якія могуць лёгка праслізнуць паміж правільна, літаральна, але бяздумна ўзноўленымі словамі. Такі шлях падказвае практыка перакладаў прозы.

Вядома, на справе ўсё гэта адбываецца амаль адначасова ці нават і зусім адначасова, паралельна: мысліцельнае і эмацыянальнае спасціжэнне твора, аналіз тэксту і — услухоўванне ў інтанацыю, рытм, авалоданне стылявым водарам. Але ўсё ж вылучыць гэтыя этапы можна і нават трэба, бо, па сутнасці, яны ўяўляюць сабой розныя паверхі пазнання.

Лягчэй перакладаць, меншая небяспека памылак і неабавязковых страт, калі перакладчык добра ведае літаратуру, з якой родам аўтар твора, яе жыццёвую аснову, калі ён разумее тыпалагічны асаблівасці гэтай літаратуры. На жаль, такім веданнем і разуменнем валодаюць далёка не ўсе перакладчыкі беларускай прозы. Пра гэта сведчаць іх пераклады.

А сапраўды, акая яна, беларуская літаратура, проза перад усім? Што б там ні казалі, сялянская дагэтуль, у аснове сваёй, бо галоўны яе аб'ект — вёска: адтуль, з вёскі, яе герой і аўтар, там карэні іх светапогляду і вопыту. Эпічная, паколькі яшчэ існуе гэта вялікая супольнасць, дзе жыццё кожнага з'яўляецца часткаю жыцця ўсіх, — сялянства. І яшчэ: літаратура, акая ставіць буйныя праблемы жыцця чалавека — псіхалагічныя, маральныя, грамадскія — на матэрыяле паўсядзённага вясковага жыцця. Гэта аказваецца магчымым, гэта атрымліваецца таму, што лад жыцця сялянкіна — прак-

ПРЫ ЯЎНЫМ дэфіцыце кніг аб мірных буднях воінаў і камандзіраў Савецкіх Узброеных Сіл, кожны новы твор, што з'яўляецца на гэтую тэматыку, успрымаецца з радасцю. Кніга прозы А. Сульянава «Хаджэнне за сёмае неба», якая стала своеасаблівым працягам папярэдніх твораў пісьменніка, у гэтым сэнсе не выключэнне. Розныя героі аповесцей і апавяданняў, што ўвайшлі ў зборнік «Правільней, розныя ў іх прозвішчы, пасады, але пераважную большасць іх аб'ядноўвае ўлюблёнасць у сваю прафесію, высокія прафесійныя і чалавечыя якасці, разуменне, што кожны з іх стаіць сёння на ахове мірнага неба.

Падпалкоўнік Сухапараў у аповесці «Нампаліт» не толькі выдатны спецыяліст сваёй справы, ён умелы арганізатар, чылы і ўважлівы старэйшы таварыш, патрабавальны палітработнік. У час чарговага палёту Сухапараў стала блага — сэрца пачало здаваць. У падобных выпадках лётчык мае права катапультавацца. Мае, ды толькі... Сабраўшыся з апошнімі сіламі, Сухапараў імкнецца любой цаной пасадзіць самалёт. Машыну ён выратуе, але за трыя хвіліны, пакуль будзе працягвацца гэтае небяспечнае зніжэнне — у любы ж час можна страціць свядомасць — памяць Сухапарава ўзнавіла шмат якія падзеі. І тады адчуецца, што не гучнымі словамі Сухапараў падмацоўвае сваю любоў да неба, не рытарычнымі запэўніваваннямі. Асабліва сэнс набудуць словы Сухапарава, сказаныя незадоўга перад палётам камандзіру авіяпалка Гарані-

А. Сульянаў. Хаджэнне за сёмае неба. Аповесці і апавяданні. На рускай мове. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1985.

ну: «...чалавеку простая сардэчнасць патрэбна. Магчыма, я і памыляюся, але мне здаецца, што за апошнія гады мы, як быццам, больш чэрствыя сталі. Больш гаворым і мяркуюем аб праблемах усяго чалавецтва, а тое, што побач, нас чамусьці менш за ўсё хвалюе».

ў канструкцыі самалёта ёсць недапрацоўкі, а гэта значыць — небяспека падсерагае і іншых, хто падымецца ў неба. Зрабіць жа гэта нялёгка, бо старшыня аўтарытэтнай камісіі мяркуюе, што ва ўсім вінаваты толькі сам лётчык.

І ў аповесці «Нампаліт», і ў

ТАМ, ЗА ВОБЛАКАМІ

Не толькі аб сабе, а і аб іншых думае ў час палёту і Сяргей Крамянчук, герой аповесці «Хаджэнне за сёмае неба». Як і Сухапараў, ён знаходзіцца перад маральным выбарам: ці адразу ж катапультавацца — пры адказе сістэмы кіравання інструкцыя аб палётах якраз дапускае падобны выхад са складанага становішча, ці, разыкучы жыццём, усё ж пасадзіць самалёт. Крамянчук выбірае апошняе. Прытым рызыкуе не безразважна, а спасылаецца на ўласнае майстэрства, на набыты вопыт.

Аднак змест твора не абмяжоўваецца гэтай сітуацыяй, якой пісьменніку было ўжо дастаткова, каб глыбока спасцігнуць характар героя, раскрыць яго маральныя якасці. А. Сульянаў свядома «пазбаўляе» сябе права адразу паставіць усе кропкі над «і», калі Крамянчук разам з напарнікам маладым лётчыкам Аляксеем Насковым паспяхова прыземліўся. «Пазбаўляе», бо Крамянчуку патрэбна атрымаць яшчэ адну перамогу, даказаць, што

«Хаджэнні за сёмае неба» аўтар узнімае значныя маральна-этычныя праблемы, закранаючы так званы чалавечы фактар у вырашэнні складаных задач. На прыкладзе жыцця Сухапарава і Крамянчука пісьменнік пераканаўча паказвае, што якой бы дасканалай ні была тэхніка, у рэшце рэшт усё залежыць ад самога чалавека. Ад яго прафесійнай падрыхтоўкі, набытага майстэрства, і, вядома, ад таго, наколькі ён здольны ў любой сітуацыі глядзець у перспектыву, не задавальняючыся дасягнутым.

Усё гэтыя аспекты набываюць асаблівую вострыню і значнасць у аповесці «Толькі адна ноч», якую аўтар прадмовы да зборніка Васіль Быкаў назваў «Цэнтральнай... у новай кнізе» А. Сульянава.

Камандуючы супрацьветранай абароны, генерал Скарнякоў паказаны ў той першыя сваёй біяграфіі, калі ўжо ня мала прайшоў жыццёвых пераваў, шмат чаго здзейсніў. Вобразна кажучы, гэта ў нечым тыя ж Сухапараў, Кра-

мянчук, якія прыйшлі да свайго сталага ўзросту. Скарнякоў таксама ніколі не хаваўся за спіны іншых, сумленна нёс нялёгкую ношу ваеннага лётчыка, любячы неба і гэтаксама любячы людзей, верачы ў іх. І цяпер, калі адказвае за лёсы мільёнаў, ахоўваючы паветраныя рубяжы краіны, таксама ні на хвіліну не сумняваецца, што паспяховае вырашэнне любой баявой задачы, якой бы складанай яна ні была, залежыць перш за ўсё ад чалавека.

Інакш думае намеснік Скарнякова генерал Лісіцын, для якога ўсе надзеі звязаны толькі з аўтаматызаванай сістэмай кіравання «Сапфір» і для якога самі лётчыкі — выканаўцы і не больш, своеасаблівае дапаўненне да машыны. Сутыкненне поглядаў Скарнякова і Лісіцына, а калі глядзець глыбей — супрацьпастаўленне чалавечага фактара і тэхніцызму, які часам праяўляецца ў розных сферах жыцця, — і складае змест аповесці.

Сюжэт разгортваецца востра, дынамічна. Падзеі аповесці адбываюцца на працягу адной ночы, пачынаючыся па сутнасці з таго моманту, калі апэратыўны дэпартамент падпалкоўнік Прылепскі далажыў камандуючаму: «У паветры тры цэлі. На перахат падняты знішчальнікі! Метэаўмомы: воблачнасць дзесяць балаў, бачнасць шэсць кіламетраў...» Адсюль ідзе і адлік таго, што робяць у выключнай сітуацыі дзесяткі людзей, пачынаючы ад самога Скарнякова, яго намесніка Лісіцына, афіцэраў каманднага пункта да тых, прозвішчы чые не заўсёды называюцца, але хто знаходзіцца на аэрадроме, за пультамі розных наземных служб.

Адна ноч генерала Скарнякова і яго падначаленых... Ноч, напоўненая ўзаемадзейнем

служб, вырашэннем спрэчных момантаў, тымі, хто адказвае за бяспеку Радзімы. І ў цэнтры гэтага сутыкнення два чалавекі, якія — у тым сумненні быць не можа — абодва дзейнічаюць згодна ўскладзеным на іх абавязкам. Але які розніца яны паміж сабой!

Усё больш і паўней раскрываюцца камандзірскія якасці Скарнякова. Найперш яго здольнасць прымаць хуткія, адзіна правільныя рашэнні, гэтаксама хутка і правільна ацэньваць баявую абстаноўку. Не вагаючыся, хоць і ведае, што ідзе на вялікую рызыку, аддае загад падняць у паветра знішчальнікі. Не вагаецца, бо не толькі сам гэтак мяркуюе, а падобная думка ў Прылепскага і ў іншых, хто здольны цвяроза ацэньваць абстаноўку. Сітуацыя ж яшчэ больш абвастралася калі з'яўляецца неапазнаны самалёт, больш таго — неўзабаве ад яго аддаляецца яшчэ адна цэль. А потым... самалёт-разведчык маскіруецца пад рэйсавы самалёт.

Падобная, яўна дэтэктыўная сітуацыя, «не спакушае» пісьменніка. А. Сульянаў менш за ўсё хоча награвашчаць падзеі, «казытаць» чытацкія нервы. Для яго па-ранейшаму важна далейшае даследаванне характараў Скарнякова і Лісіцына. Неяк непрыкметна, непасрэдна праз аналіз учынкаў кожнага, праводзіцца думка, дзеля павярджэння правільнасці якой напісана ўся аповесць. У напружаную ноч атрымлівае перамогу Скарнякоў і яго аднадумцы, а не Лісіцын, хто цалкам верыць у бязгрэшнасць аўтаматызаванай сістэмы «Сапфір» і недаацэньвае здольнасці лётчыкаў у экстрэмальных сітуацыях прымаць і такія рашэнні, якія не заўсёды можна растлумачыць звычайнай логікай, але

ПЕРАКЛАД — ГЭТА СУР'ЁЗНА

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 5).

нікі якой вельмі сумныя: мова і стыль перакладаў Карпачова нявывераныя, нявыпраўленыя, неахайныя.

Але яшчэ да ўсякага параўнаўчага аналізу кідаецца ў вочы, што Э. Карпачоў вельмі няпэўна ўяўляе сабе затэкст твораў, якія перакладае, — іх жыццёвую аснову. Каб не траціць марна словы, звернемся да перакладу «вядомага» апавядання Івана Чыгрынава «Варажба». «Марфа зачыніла юшку — вуголле было загрэбена і пабралася ўжо белым попельам у пяколках, але пастаяла ў хаце, слухаючы, ці запахне чадам». Ясная, добра зладжаная, з выразнай прычына-выніковай сувяззю частак, з пэўнай інтанацыяй, якая задае тон усяму апавяданню, фразы. Перакладзена яна наступным чынам: «Угольки в горячей золе уже поседели, и Зазыбава Марфа закрыла трубу и постояла немного в хате, опасаясь все же, не запахнет ли чадом». Адрозніваецца: несамавітыя нейкі сказ, нешта ў ім муляе, нешта лішняе, але нечага і не стае. Першая недарэчнасць, што сведчыць, як чымяна ўяўляе сабе перакладчык вясковы быт, гэта словы «закрыла трубу» (замест «закрыла вьюшку»). Пра тое ж гавораць і «угольки в горячей золе» — адчуваецца, што словы «вуголле было загрэбена... ў пяколках» (так «па-забесядску» называецца загнетак) перакладчыку трэба было, не зразумеўшы іх і не ўбачыўшы таго, што за імі, нека абсыці. Асобна звяртаю ўвагу на «угольки», бо ніжэй будучы яшчэ і «птички», і «тучки». Ну, а навошта зроблена перастапоўка частак, якая пазбавіла сказ інтанацыйнай і стылявой зграбнасці і замяніла абраную

аўтарам паслядоўнасць і сувязь частак на больш простую, часавую, думаю, і сам перакладчык не адказаў бы.

Пойдзем далей. «Сёння яна добра-такі напаліла печ, бо Дзяніс паскардзіўся ўначы, што стынучы ногі». Пераклад: «Сегодня она хорошо вытопила печь (трэба было «протопить») ці хаця б «натопить»), потому что ночью Денис не раз проспался и натягивал рядно на голову». Навошта пісаць пра галаву, выдумляючы нейкае старасвецкае «рядно», калі сказана каротка і ясна: «стылы ногі? Няўжо перакладчык думае, што ён лепш за аўтара ведае, што адчувае яго герой?»

Дарэчы, гэта не выпадковая памылка, а нейкая дзіўная схільнасць перакладаць «наадварот», ці то спрачаючыся з аўтарам, ці то павучаючы яго: калі ў аўтара весніцы адчыняюцца нячутна, дык у перакладчыка яны пярэюць, цэлая спадніца зробіцца палапленай, замест дваіх дзяцей з'яўляюцца тры, а немаўля з вялікіх начовак ён хуценька перакладзе ў «корытце» і г. д.

Але звернемся да наступных фраз. «Чаду не было чуваць. Супакоенная Марфа выйшла ў сенцы, узяла ў цёмным куце сплечены з маладога сасновага карэння кош і вытрасла з яго на падлогу бураковае лісце». — «Нет, не пахло чадом, и успокоенная Марфа вышла в сенцы, взяла в темном углу наощупь плетеную корзину, вытряхнула из нее на пол бурчаную ботву, которую забыла дать корове и коту-рая уже привяла». (Падкрэслены дапісаныя словы).

Ну чаму было не захаваць словы, парадак слоў арыгінала і кропку ў канцы першай фразы — «Чада не было слышно»? Гэтак жа лепей, чым пе-

ракладзена, і даказваць не трэба. А калі патрэбны доказы, дык вось яны: у перакладзе Э. Карпачова зрушыўся сэнсавы націск, не захавана жывое размоўнае слова «чуваць», знікла патрэбная паўза паміж двума станамі гераніі. І зноў жа гэтыя няўдалыя прыпіскі: «наощупь» (чытаецца «наощупь плетеную»), як быццам гаспадыня не ведае, што дзе стаіць ва ўласных сенцах, а сакавітая, дакладней, духавітая, фактурная дэталі — што кош сплечены з маладога сасновага карэння — выкінута. Затое дадзена непраўдзівая, непатрэбная выдумка наконт бураковага лісця, якое гаспадыня быццам бы забыла даць корове...

Вось што мне падумалася: можа, такімі сваімі прыдумкамі перакладчык хацеў узмацніць вясковы каларыт, які ён яго разумее? Але ж усе гэтыя выдуманія падрабязнасці — нямазанія весніцы, палапленая спадніца, някармленая карова — вельмі дыскрэдытуюць Марфу як гаспадыню і, значыць, зніжаюць яе вобраз. Ці задумваўся перакладчык пра гэта? Ці ствараў сабе наогул пэўнае ўяўленне пра герояў апавядання, перш чым перакладаць яго?

Аднак пойдзем далей услед за перакладчыкам і гераніяй апавядання, бо яна сабралася, «пакуль не вельмі ліло з неба», наведана на грады. «Марфа... падалася да тыну, дзе паміж хатай і хлевам была ў іх фортка на гарод.

Марфа ляснула нячутна клямкай на форты і спынілася адразу за дошкай-завальней — там была здзірванелая пляцоўка, якая ніколі не заворвалася». Чытаем пераклад: «Марфа тут же подалась к тыну, где между хатой и хлевом была калитка». Выкінуўшы словы «на огород», перакладчык далей адпраўляе жанчыну зусім у процілеглы бок: «Марфа прошла через двор, потянула на себя запевшую калитку и остановилась на крохотном лужеке, где никогда не пахали и не сеяли». Бедаваць ці смяяцца? Чаму Марфа пайшла праз двор, калі фор-

ка на гарод паміж хатай і хлевам? Хутчэй за ўсё таму, што перакладчык не ўяўляе сабе сялянскага падворка, таго пашыранага ў беларускай вёсцы тыпу яго забудовы, які спецыялісты называюць пагонным. Усё з-за той жа недасведчанасці здзірванелая пляцоўка ў пачатку гарода ператварылася ў «крохотный лужок, где никогда не пахали и не сеяли!»

Як пачуваецца і паводзіць сябе перакладчык гэтага апавядання ў хаце і на падвор'і, мы ўжо бачылі. Цяпер мы разам з ім выходзім на адкрытае паветра.

Карціна прамоклых ад доўгага жнівёнскага дажджу градаў, дзе ажно буе багатае на формы, фарбы і пахі жыццё гароднай расліннасці і гэтым сваім жывым багаццем і натуральнасцю нібы процістаяць пагрозе ўмяшання ў жыццё вёскі чужой, варажай сілы, напісана вельмі, аж да зрокавай адчувальнасці, сакавіта, аб'ёмна. Э. Карпачоў жа не столькі пераклаў яе, колькі пераказаў, скасаваўшы, адкінуўшы многія жывыя і характэрныя падрабязнасці і штрыхі. Пры гэтым «шырокае і настывалае, таму ажно крохкае лісце мясцовага гатунку кукурузы» ператварылася ў «кинжальные листья», а «разбелы мак» зрабіўся «ружова-белым». Гэтакім жа чынам, з непраўдзівымі выняткамі і скарачэннямі, месцамі пераказам, перакладзена прыгожая сцэнка з мухалоўкай-белашыйкай, якая, «адчуўшы, што выясняецца і сушые», заспяшалася на гарод, каб лавіць пчол. Нават расфарбоўку птушкі перакладчык не здолеў перадаць як след: у арыгінале яна чорна-белая, з паласатымі крыламі і хвостом, у перакладзе — «пестренькая». І песеньку яе сапсаваў — апісанне выкінуў, а гуканіс сказіў. Ну, што ты зробіш, калі няма ў чалавека ахвоты да канкрэтных падрабязнасцей, да жывой прыгажосці жыцця!

Позірк пісьменніка ад зямлі скіроўваецца да неба, з якога ўсё яшчэ ідзе дождж. Можа, тут перакладчык будзе здатны хоць бы на большую

назіральнасць і дакладнасць... «На дварэ і папраўдзе распадавалася — ужо не надта цяжкія былі хмары на небе і хоць плылі яшчэ спрэс, але нябачнае сонца прабівала іх тоўшчу. У наваколлі быццам пасвятлела». «Постепенно как будто распогодилось — тучки в небе были уже не такие копотные, как прежде, и хотя плыли они совсем невысоко над землей, но невидимое солнце пробивало их, и кругом уже посветлело».

Не, на жаль, і тут затэкст — з'явы прыроднага жыцця — чужды для перакладчыка. Такое ўражанне, быццам ніколі не бачыў ён неба пад час зацяжнага летняга дажджу, не заўважаў, як змяняюць свой ход і выгляд хмары... Ну, а калі сапраўды няма ў перакладчыка ці то пэўнага жыццёвага вопыту, ці то цікавасці да пэўных сфер жыцця, хай бы ўжо болей пільнаваўся аўтарскага тэксту, болей даяраў яму. Аднак ён і тут увесь час спрачаецца з аўтарам немаведама з якой мэтай — бо без усякага сэнсу і выйгрышу.

Надаючы вельмі мала значэння канцэптуальнай, змястоўнай ролі, якую адыгрывае павышаная ўвага І. Чыгрынава да канкрэтных жывых падрабязнасцей жыцця, няспыннасць, насычанасць яго апісанняў, скарачаючы тое, што дорага аўтару, мае мастацкую каштоўнасць і нясе на сабе адбітак нацыянальнай характэрнасці, перакладчык у той жа час, іншы раз у гэтай жа фразе, дапісае ад сябе такое, чаго гэты пісьменнік, дый другі, трэці, калі яны пісьменнікі, ніколі б не напісалі.

Напрыклад, у сказе, дзе апавядаецца, як у вёсцы ходзіць «на бабіны», да парадзіхі, перакладчык выкінуў тры змястоўныя, інфарматыўныя словы (інфармацыя, якую яны нясуць, не толькі бытавая ці гісторыка-этнаграфічная, але і мастацкая, бо перадае і гуманістычны, і эстэтычны бок народнага звычайу) — што якую ўранні, што гатуець прысмакі, што загортваюць іх у намёткі, «каб потым ісці з гэтым да парадзіхі». За-

НАПЕРАДЗЕ — АГЛЯД-КОНКУРС

Мінскі абласны савет прафсаюзаў, калегія ўпраўлення культуры аблвыканкома і савет ўпраўлення культуры Мінскага гарвыканкома прынялі рашэнне правесці агляд-конкурс народных і ўзорных калектываў самадзейнай творчасці і іх калектываў-спадарожнікаў, прысвечаны XXVII з'езду КПСС.

— Галоўная задача агляду, — гаворыць намеснік старшыні арганізацыйнага камітэта Н. Качубева, — далейшае развіццё мастацкай народнай творчасці, шырокае ўцягненне ў калектывы працаўнікоў, дзяцей і падлеткаў, павышэнне ідэйна-мастацкага ўзроўню рэпертура самадзейных калектываў, узбагачэнне яго лепшымі ўзорамі айчыннага і замежнага мастацтва, рост выканаўчага май-

стэрства ўдзельнікаў, палепшэнне творчай і выхаваўчай работы сярод іх.

Лепшыя калектывы і ўдзельнікі па выніках конкурсу будуць узнагароджаны дыпламамі і грашовымі прэміямі. Пераможцы атрымаюць званні лаўрэатаў.

У аглядзе-конкурсе прымуць удзел акадэмічныя хоры, аркестры народных інструментаў, духавыя, калектывы народнага, класічнага, эстраднага, балетнага танца, тэатры пазэі, юнага глядача, агітбрыгады, цырковыя калектывы і іншыя.

Усяго адбудзецца больш за 200 канцэртаў.

У. ВАЛЮШЭНКА.

КЛУБУ СЯБРОЎ ОПЕРЫ—ГОД

Юбілей не скажаць каб вялікі, але і прыемны. Таму і было вырашана гэтак мерапрыемства правесці ў памяшканні тэатра оперы і балета, каб змаглі прысутнічаць усе, хто захацеў пазнаёміцца з урыўкамі з новага спектакля «Севільскі цырульнік», над якім цяпер працуе калектыв.

Галоўны дырыжор тэатра Я. Вошчак прадставіў акцёраў, занятых у спектаклі. Гарачымі апладзісмантамі і букетамі кветак сустракалі аматары оперы народных артыстаў рэспублікі В. Чарнабаева і Я. Пятрова, народнага артыста РСФСР Э. Пелагейчанку, салістаў М. Жылюна, М. Мурадзіна, Н. Рудневу, Л. Крывенка, якія выканалі партыі з прэм'ернай работай.

П. АРЛЕНКА.

якія апраўданы, паколькі, знаходзячыся на мяжы магчымага, разам з тым маюць у сабе рацыянальную аснову.

Скарнякоў адчуў набліжэнне таго моманту ў жыцці, які пачаў быў стаць «пунктам адліку ў яго лёсе». І, адчуўшы яго, зрабіў усё магчымае, каб выканаць баявую задачу, улічваючы чалавечы фактар. Лісіцын жа, наадварот, паказаў няздольнасць аператыўна прымаць правільныя рашэнні, ён прыходзіць да мала сучаснаснага вываду: усё, што ён рабіў дасюль, было падначалена адзінаму жаданню — паказаць сябе перад начальствам з выйгрышнага боку.

Адказу прамога быццам няма, ды і непатрэбен, бо адказ на гэтакія пытанні ва ўсім жыцці Скарнякова. Ён і ў іншых апавесцях, якія ўвайшлі ў зборнік. І ў апавяданнях — таксама. Паасобна з іх, як, напрыклад, «Пушок», «Асколак», «Штопар», здавалася б, на лакальным матэрыяле дазваляюць А. Сулянаву прадоўжыць гаворку аб высокіх маральных якасцях сучасных лётчыкаў, пачатую ў апавесцях. Заглыбляючыся ва ўнутраны свет герояў, зазіраючы ў іх душы, пісьменнік стварае прывабныя партрэты нашых сучаснікаў.

Праўда, часам заўважаецца і пэўная аблегчанасць у падыходзе да менавіта такога, шматграннага раскрыцця духоўнага вобліку персанажаў. Адбываецца простая канстатацыя факта, а не яго аналіз. Сухапараў не хавае свайго захаплення: «Перадаюць «Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам» Грыга. Цудрэч!». Скарнякоў у хвіліны найвышэйшага напружання таксама можа дазволіць сабе паслухаць музыку: «І на гэты раз ён падаў умоўны знак прылепскаму, і ў зале ціха загучаў

накюрн Грыга». Радуюцца курсант Ушакоў з апавесці «Палын — трава горкая», калі «пачуў мажорную музыку Трэція сімфонія Бетхофена». Адзін з герояў гэтага твора так выказвае сваю пазіцыю: «Кампанія, гаварыў вялікі Мікеланджэла, часцей за ўсё наводзіць на мяне сум». Сухапараў рытарычна заўяляе: «Не ўяўляю сябе без Талстога, Шолахава, Экзюперы».

Аповесць «Палын — трава горкая» ўвогуле прайграе ў параўнанні з астатнімі. Справа нават не ў самой назве, хоць падобны загаловак у творах сустракаўся ўжо неаднойчы. Расказ пра першае каханне курсанта Ушакова вымагаў кароткага, змястоўнага апавядання. У дадзеным жа выпадку відэавочна расцягнулася, што прывяла да неабавязковасці асобных эпізодаў, да шматслоўнасці.

У цэлым жа ўражанне ад кнігі — прыемнае. Асабліва хваляюць у творах тыя мясціны, дзе героі пісьменніка ці застаюцца сам-насам з небам, ці ў думках звяртаюцца да гэтай вечна загадкавай стыхіі.

Сведчанне ўзрослага майстэрства аўтара — паглыбленне псіхалагічных характарыстык паводзін персанажаў, лагічнай апраўданасці іх учынкаў, ужыванне жывой мовы ў гаворцы персанажаў, што, як вядома, у творах аб сучаснай арміі кожнаму пісьменніку даецца нялёгка, паколькі ў іх шмат спецыфічнага, свая тэрміналогія. І, канечне ж, нельга не вітаць, што А. Сулянаў паранейшаму застаецца верным сваёй тэме. Паказваючы тое, што адбываецца там, за воблакамі, пісьменнік закранае праблемы змяняю, сярод якіх галоўная — захаванне міру на зямлі.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

тое прыпісаў ад сябе — «і несут (адразу, як згатуюць?) в ту хату, где радость и младенческий крик» — словы беззмістоўныя і па-мастацку бездапаможныя.

Далей — болей. Марыля, гарадская дзяўчына, што часова прыпынілася ў Зазыбавай хаце, пытаецца ў Марфы, куды яна збіраецца. «А да парадзіхі, — адказала Марфа дзяўчыне з добрай усмешкай, быццам дужа ганарылася. — Радзіла ў нас адна». Пераклад: «К Сахвее, — ответила Марфа ласкова, с какой-то непонятной ей самой гордостью за всех женщин. — Родила Сахвее! Мужика нет, на войне, а она родила». Гэты растлумачальна-каментатарскі сверб, адкуль ён? Хутчэй за ўсё ад недаверу і да аўтара, і да чытача — што ён не даскажа, а мы не зразумеем.

Не церпіцца перакладчыку растлумачыць, «вывернуць пясок у баразну» — «разжаваць» чытачу і матывы ўчынкаў, паводзін герояў, іх псіхалагічны і маральны змест, г. зн. усё тое, што аўтар свядома ці проста натуральна не дагаворвае, пакідае ў падтэксе. Вось, збіраючыся да парадзіхі, Марфа дастае з кубла адзін з апошніх кавалкаў саля «фунты на чатыры», які з уласцівай яму канкрэтнасцю піша Чыгрынаў («на три» — адразу ж недаверліва папраўляе Карпачоў): «Подумала была шашуць нажом у хаце, але не стала — панясе цэлы». Усё ж зразумела! Але перакладчык не можа ўтрымацца, каб не разжаваць: «Подумала отрезать от него, но тут же раздумала: отнесу целиком — человек родился».

Псіхалагічныя растлумачванні, слоўныя сентыментальныя, тыя ж «птычкі» і «тучкі», ці занадта гучныя — усё гэта не толькі з другога пісьменніка, але і з другой літаратуры (калі дацягваюць да адпаведнага ўзроўню літаратуры). А тут — у Чыгрынава і ў беларускай прозе — усё больш сурова, стрымана, нешматслоўна, больш будзённа ці проста, а пачуцці часта, як гэта і павін-

на быць у аб'ектыўнай, эпічнай прозе, якая больш паказвае, чым расказвае і тым больш чым тлумачыць, — у падтэксе. Гаворыць пра іх, педаліраваць іх — фальшыва. І наогул лепей, калі сэнсу больш, чым слоў, а не наадварот. І, значыць, мастацкасць не ў тым, каб увесць час тлумачыць тое, што і так можна зразумець, а, наадварот, у тым, каб апускаць, прамінаць пэўныя звенні ў апісанні душэўных станаў, успрымання, пачуццяў, бо яны прысутнічаюць у аб'ектываванымі ці знятым выглядзе ў наступных ці сумежных дзеяннях. Напрыклад: «Адчыніла ў сенцах кубел — запахла старым салам». Пераклад: «Тогда она открыла бочонок, взглянула в него — оттуда пахнуло старым салом». У перакладчыка не хапае вопыту ці фантазіі, каб уявіць сабе, што заглядаць зусім неабавязкова — пахне, як адчыніш. Таксама як не трэба браць што-небудзь «наошупь» ва ўласнай хаце.

Перакладчык, які ўпарта не хоча (ці не можа) зразумець пісьменніцкае бачанне свету, яго стылявы «код», замест таго, каб узяць уліч гэты пераствараць разбурае стылявое і псіхалагічнае аблічча твора, а ўрэшце і яго нацыянальныя каларыт.

Пераклады Э. Карпачова не назавеш «праблемнымі», але яны заслужваюць увагі, бо ў іх у канцэнтраваным ці гіпертрафіраваным выглядзе сабраны характэрныя для перакладаў беларускай прозы на рускую мову хібы. Да таго ж самыя яны выдаваліся вялікімі тыражамі і не адзін ужо раз, а гэта значыць, што недаравальныя недахопы нібы ўведзены ў норму, ледзь не кананізаваны.

Пераклад — дзейнасць глыбока прафесійная і, значыць, тонкая і адказная. Яна патрабуе і ведаў, і сумленнасці, і бяспрэчных мастацкіх здольнасцей. А яшчэ любові і павягі — да літаратуры, з якой маеш справу, да таленту пісьменніка, якога перакладаеш.

У РУСЛЕ НОВЫХ ЗАДАЧ

Рэспубліканскі семінар-нарада «Удасканаленне арганізацыйна-метадычнага кіраўніцтва бібліятэкамі рэспублікі» быў скліканы Міністэрствам культуры БССР і Дзяржаўнай бібліятэкай БССР імя У. І. Леніна. У ім удзельнічалі кіраўнікі рэспубліканскіх, абласных бібліятэк, загадчыкі метадычных аддзелаў. З дакладам «Стан і пытанні удасканалення бібліятэчнай справы ў рэспубліцы ў 12 пяцігоддзі» выступіла начальнік бібліятэчнай інспекцыі Міністэрства культуры БССР Т. Папова.

«Арганізацыйна-метадычнае кіраўніцтва бібліятэкамі Беларускай і шляхі яго удасканалення» — такая тэма даклада намесніка дырэктара Дзяржбібліятэкі БССР імя У. І. Леніна, кандыдата філасофскіх навук К. Санько.

Якім быць метадысту бібліятэкі, праблемы падбору і ўмацавання кадраў у метадычных аддзелах, формы павышэння кваліфікацыі работнікаў бібліятэкі — такая была тэма дыскусійнай гаворкі ўдзельнікаў семінара за «круглым сталом».

Прапагандысты кнігі сустраля з вядомым беларускім пэтам Рыгорам Барадулліным.

М. РОЗУМ.

Павел Дубашынскі гутарыць са школьнікамі.

Госцем літаратурна-мастацкай гасцінай імя Уладзіслава Галубка, якая працуе ў Мінску, быў заслужаны артыст БССР Павел Дубашынскі. Жыхары мі-

краяёна па вуліцы П. Глебкі, а таксама настаўнікі і вучні СШ № 128 з цікавасцю сустраляся з вядомым акцёрам купалаўскага тэатра.

Фота А. НАЛІВАЕВА.

НАБЫТКІ МУЗЕЯ

Сярод апошніх набыткаў Літаратурнага музея Максіма Багдановіча цікавае ўяўляюць арыгінальныя матэрыялы, атрыманых у Масквы ад дачкі вядомага беларускага пісьменніка А. Ф. Паўловіча — Тамары Альбертаўны Кліменка-Паўловіч.

У фонды музея ўво прададзены невядомы аўтограф верша бацькі «Сумная восень» (1938—1943 гг.), два мастацкія эцюды, напісаныя Альбрэтам Францавічам у Курску ў 1946—1948 гады, а таксама арыгінальныя фотаздымкі пісьменніка і дома Паўловіча ў Мінску.

Творчасць маладога пісьменніка Альберта Паўловіча асветлялася Максімам Багдановічам у літаратурна-крытычных і публіцыстычных артыкулах «Глыбы і слаі», «За тры гады», «Беларуснае адраджэнне». Як

успамінае са слоў бацькі Тамара Альбертаўна, у час жыцця паэта ў Мінску (кастрычнік 1916—люты 1917 гг.) яны неаднаразова сустракаліся ў «Беларускай хатцы» і ў доме Паўловічаў на былой Нова-Раманаўскай (зараз Рэспубліканскай) вуліцы. Дом ужо не існуе (ён стаў на ўзгорку, дзе цяпер знаходзіцца кафе «Няміга»).

Яшчэ адзін каштоўны экспанат атрымалі супрацоўнікі музея ад Тамары Альбертаўны. Гэта ноты, якія вядомы мовазнаўца Б. І. Эпімах-Шыпіла перад першай сусветнай вайной падарыў старэйшай дачцы А. Ф. Паўловіча — Уладзіславе.

В. МІКУТА,
навуковы супрацоўнік
Літаратурнага музея
М. Багдановіча.

Заглыбляючыся ў ваенную праблематыку

З часу першага выхаду кнігі П. Топера «Дзеля жыцця на зямлі» мінула дзесяць гадоў, і летась, у год 40-годдзя Перамогі чалавецтва над нямецкім фашызмам, выдавецтва «Светскі пісатель» выпусціла яе трэці раз, у дапрацаваным і дапоўненым выглядзе. Цікавае да гэтага даследаванне невыпадковае. Як піша аўтар у прадмове, «мастацкія творы аб вайне заўсёды, па самой сваёй сутнасці, па жыццёвым матэрыяле, закранаюць найважнейшыя праблемы сучаснасці. Таму гэтыя кнігі — заўсёды ў самай гучыняй ідэйнай спрэчак сучаснасці».

Менавіта творы аб вайне — грамадзянскай і Вялікай Айчыннай, першай і другой сусветнай — у полі зроку П. Топера. Выкарыстоўваючы багатыя назіранні, звяртаючыся да дзесяткаў лепшых кніг сусветнай літаратуры, аўтар аналізуе, як у розныя гады розныя пісьменнікі разумелі сутнасць гераічнага, як паказвалі чалавека на вайне, раскрываючы яго шматгранны характар. Увагу П. Топера прыцягваюць творы А. Барбюса і Э. Залы, Э.-М. Рэмарка і Э. Хемінгуэй, Л. Тал-

стога і М. Шолахава, А. Серафімовіча і Д. Фурманова, многіх сучасных пісьменнікаў.

Як і трэба было чакаць, не абдызена і беларуская літаратура, якая шматлікімі творамі засведчыла плённасць намагаўняў пісьменнікаў у адлюстраванні падзігу савецкага народа ў барацьбе з фашызмам, у выратаванні ўсяго чалавецтва. Аўтар звяртаецца да кніг А. Адамовіча, С. Алексіевіч, Я. Брыля, У. Калесніка, В. Казько, І. Чыгрынава, К. Чорнага, І. Шамлякіна...

Асабліва шмат гаворыць П. Топер пра творчасць В. Быкава, якая яркай старонкай упісалася ў сусветную літаратуру аб вайне. Даследчык працягвае многія аповесці народнага пісьменніка Беларусі, у тым ліку і яго апошняе па часе стварэння — «Знак бяды», якую называе «вельмі «беларускай» па сваім характары і разам з тым зазначае, што яна «з вялікай сілай выказвае агульнае для літаратуры ўсіх рэспублік Савецкага Саюза ўсведамленне немагчымасці жыць пад пятой акупантаў».

Л. КАСЬЯНАУ.

Збор твораў Кастуся Кірэенкі

Неўзабаве прыхільнікі таленту лаўрэата Дзяржаўнай прэ-

НА СУД ГЛЕДАЧОЎ

У Доме кіно прайшоў вечар навукова-папулярнага фільма. На суд глядачоў былі прадставлены дзве новыя стужкі аб'яднання «Летапіс»: «Час сеяць» і «Прыемнага апетыту...»

Фільм «Час сеяць», пастаўлены па сцэнарыі І. Яфрэмава рэжысёрам А. Рудэрманам, расказвае аб рабоце Беларускага навукова-даследчага інстытута земляробства. На Усеаюзным аглядзе сельскагаспадарчых фільмаў у Тбілісі ў канцы мінулага года стужка адзначана дыпламамі і ўзнагародамі журы.

Кароткаметражны фільм «Прыемнага апетыту...» пастаўлены па сцэнарыі М. Мартынюк і А. Колас, зняты аператарам А. Казодоевым і прысвечаны праблеме культурнага харчавання.

Рэжысёр А. Колас расказала аб рабоце над двума наступнымі фільмамі ірыяла: «Дзіцячае харчаванне» і «Ад поля да стала».

І. КРУПЕНЯ.

міі БССР і Літаратурнай прэміі імя Янкі Купалы Кастуся Кірэенкі змогуць атрымаць першы том яго трохтомнага Збору твораў, выпуск якога ажыццяўляе выдавецтва «Мастацкая літаратура». Змест тома складаюць вершы, напісаныя ў 1939—1962 гадах, якія раней уваходзілі ў зборнікі «Ранак ідзе», «Пасля навалыніцы», «Мая рэспубліка», «Маякі», «Любоў і дружба», «Светлая хваля», «Смага», пэмы «Агонь», «Алёнчына школа», «Пралеска», «Зялёнае рэха».

Паззія 1962—1981 гадоў будзе прадстаўлена ў другім томе. Гэта вершы з кнігі «Цёмная радуга», «Кніга ста песень», «Слухайце ластавак», «Сні вырай», «Вёсны веснаваць», пэмы «Іспанка», «Слёзы Раданы», «Урачыстая песня», «Трыпутнік», «Помста».

Вершы са зборнікаў «Дэкрэтам сэрца», «Надзеля», пэмы «Алёна», «Мілавіцы», «Надзеля», «Калыска вятроў», апавяданні з кнігі «Ручайны шукаюць ракі», «Алесева кніжка», аповесці «Сум і радасць дзеда Рэпкі», «Вандрунае шчасце» будуць змешчаны ў заключным, трэцім томе.

В. ЛЯШУК.

Святлана БАСУМАТРАВА

Прыкметна
Маці нашы пастарэлі,
А нашы дзеці
Вучацца лятаць.
Мая дачка
Садзіцца на арэлі
і просіць
Іх павышай разгайдаць.
Мая дачка,

Кірпатая Алёна,
Смуглявая,
Як жытні каласок...
Над ёю ззяе неба
Незамглена,
Звініць
Яе шчаслівы галасок.

Было...
Жывыя ў полымі гарэлі
Старыя... дзеці... —
Страшна і прысніць!
Будуем
Касмадрома і арэлі
З надзеяй
Свет ад войнаў засланыць.

Ледзь чутна
Граюць на вадзе
Замшавыя
Пальчыкі чароту,
РСУ дарожнае
Вядзе
Свой рамонт —
Адвечную работу.

І раўняюць гравій
Мужыкі

Дружна,
Не зваяжучы на кпіны.
Сонца
Ды асфальтныя дымкі
Прасмалілі
Твары іх і спіны.

А калі
Напружаны каток
Масу, як належыць,
Адпрасуе,
Пабяжыць
Машын жывы паток,
І шаша
Прывычна запусуе.

Чалавек
Да трасы не глухі —
Ведае, вядуць
Да перамогі
Не адны
Касмічныя шляхі,
А й зямныя
Нашыя дарогі.

Мой позірк смелы,
Поціск рук бадзёры

І злом брыва
Як хваля на Сажы.
Павінны
Усміхацца каскадзёры,
Хоць і займае дух
На віражы.

А мы...
Ці ж мы не ўмеем усміхацца
Над віражамі
Лёсу і шашы.
Душа не навучылася
Баяцца,
Стамляцца
Не дазволена душы.

Зноў спадарожнік
Мчыць, як ашалелы,
Нястомна робіць
За віток віток.
Мая душа,
Мой лебедзь чорна-белы,
Нясмынны рух
Жыцця твайго выток.

Гэй, фуэтэ,
Адылія-Адэта,
Свет навакольны кружыцца,
Бы ў сне.
Хай павуцінка

Бабінага лета
Па-зраднічку
На скроні прамільгне.

Юнацтва рэхам,
Водгаласам балю,
Журбой па тых,
Каго мне не стале...
Ды будзь мне, восень,
Не парою жалю —
Парой вяртання
На кругі свае.

На шыбе дажджынак
Вясёлая ртуць,
І лашчыць мне ветрык
Гарачыя скроні.
...Пясчаная пойма,
Спакойная Друць —
Блакітная жылка
На смуглай далоні.

Чарнявы вадзіцель
Да трасы прывык,
Ёсць «асы» свае
На зямлі і на моры.
Круты паварот —
Гэта «цешчын язык»,

ПРОЗА

ЛІТАЦЦА гарадамі вятроў
Баку, Наварасійск, Маздок
і яшчэ добрыя дзесяці
іншых гарадоў і пасёлкаў,
якія стаяць на ветравых
шляхах. А ў гэтыя некалькі сакавіцкіх
дзён бушаваў вецер і ў Мінску, не
слабейшы за бакінскі «норд». Ён па-
выбіваў шмат акон, паразбіваў шкля-
ныя дзверы, такія цяпер модныя і любі-
мыя ў архітэктараў, вітрыны, пар-
ваў правады. Трашчалі і валліліся дрэ-
вы, на галовы людзей падала зламанае
сучча. Адзін такі сук зваліўся на жан-
чыну і забіў яе. Не малую шкоду вет-
раныя дні прынеслі і хворым людзям.
На вуліцах гучалі часцей, чым калі-не-
будзь, сірэны машын хуткай дапамогі,
бясконца звінелі ў паліклініках тэле-
фонныя званкі, — сардэчнікі прасілі
«неатложку», і ўсе месцы ў кардыяла-
гічных аддзяленнях бальніц былі за-
поўнены.

Паліна Сяргеёўна адчула сябе такса-
ма блага. Спачатку ціснула ў скронях,
нібы там малаточкам стукнула, потым
агідная прыкрая нудзь падступіла да
сэрца, пачало калоць яго тупа і груба,
а апоўдні — у суботу гэта было — ад-
чула боль, гаркату ў грудзях. Яна пі-
ла мікстуру, кінула ў рот таблетку
нітрагліцэрыну, прылегла на канапу і
ляжала, не варушылася, прыслухоў-
валася да болю, прымушаючы сябе
верыць, што гэта проста сардэчны
збой, прыступ, які выкліканы воль-
ным ветрам і пераменаў надвор'я, а не
які-небудзь інфаркт.

Іван Фёдаравіч, муж яе, быў у гэты
дзень на рабоце ў інстытуце, дзе ён
загадваў кафедрай, дачка з зяцем, пры-
вёзшы сваіх Мішку і Зінку да бабы,
махнулі ў загарадны пасёлка да знаё-
мых. І Паліна Сяргеёўна засталася до-
ма адна з унікамі. Мішка і Зінка,
атрымаўшы ў бабы волю, здорава на-
бегаўшыся, цяпер глядзелі ў зале па
тэлевізары мультыкі. І вось, калі Палі-
не Сяргеёўне зрабілася блажэй, яна
рашыла выклікаць з работы мужа.
Баючыся ўстаць, каб падысці да тэле-
фона, яна ціхенька паклікала ўнукаў.
Спачатку клікнула Зіну, потым Мішу,
але тыя, захопленыя перадачай — гук
у тэлевізары быў моцны, — не пачулі.
Тады яна пастукала ў сцяну кнігай.

З-за вушака дзвярэй высунулася га-
лава ляцігадовай Зіны

— Што, баба? — спытала яна, азір-
нулася на тэлевізар і зарагатала —
нешта там паказвалі ў гэты момант
дужа смешнае. Зноў выглынула і зноў
спытала: — Што, баба?

Паліна Сяргеёўна кінула рукой,
каб тая падышла.

Зіна падбегла да канапы, нахілілася
да самага бабінага твару так, што
Паліна Сяргеёўна адчувала яе дыхан-
не. Нейкі момант яна разгледвала
ўнуччын ружовы тварык, сіненькія
вочы, не вытрымала, сунула руку ў
светлую грыўку, ускудлачыла валасы,
потым цмокнула ў шчаку.

— Значка, пазвані дзеду, каб ехаў
дамоў, — папрасіла яна, не здымаючы
рукі з Зіначчынай галавы. — Скажы,
бабе дрэнна.

— Ты, баба, захварэла? — без спа-
лону і трывогі, а з цікаўнасцю спыта-

ла Зіна.

— Захварэла.

Зіна крутнулася ад бабы, падбегла
да дзвярэй, крэкнула меншаму Мішу:
— Міша, хадзі сюды, баба захва-
рэла.

Міша зайшоў у пакой павольна, та-
кі таўстунчык, салідны мужычок, з
сур'ёзнымі і спакойнымі вачамі, су-
нуў руку за шлейкі штаноў, спытаў:

— Баба, ты на грып захварэла? Ад
прастуды?

— Захварэла.

Васіль ХОМЧАНКА

АПАВДАННЕ

— А ў мяне таксама грып быў, —
весела, як бы хвалячыся, сказала
Зіна, — а ў Мішы не было грыпу.

— І ў мяне быў, — сказаў Міша.

— А вось і не было.

— Баба, праўда ж, я хварэў гры-
пам. У мяне тады, помніш, панос быў?

— Які панос, калі? — спытала Палі-
на Сяргеёўна ў Мішы.

— Ну такі панос... З носа цякло,
таму і панос.

Усміхнулася Паліна Сяргеёўна, пра-
цягнула да Мішы руку, падзываючы
да сябе бліжэй, той ступіў, падставіў
шчаку для пацалунка.

— Родныя вы мае дзетачкі. — Сло-
вы гэтыя самі вырваліся ад шчасця і
замілавання. — Значка, дык пазва-
ні дзеду.

Абое, Міша і Зіна, навыверадкі кі-
нуліся да тэлефона. Больш спрытнай
аказалася Зіна, яна і пачала кру-
ціць дыск, угалас называючы лічбы
нумара.

Дзед быў якраз на месцы, сказаў
Зіне, што зараз жа прыдзе.

«Прычыцца, — добра падумала пра
мужа Паліна, — ведаю яго». І занепа-
коілася, што, напалоханы яе хваро-
бай, будзе спяшацца, не стане чакаць
на пераходах зялёнага святла — з ім
такое бывае, пабяжыць на чырвонае.
А там жа машыны... «Ванечка, асця-

рожней», — папрасіла яна яго, уяўляю-
чы, як ён у гэты момант тупо па
лесвіцы з чацвёртага паверха, на хаду
зашпільваючы паліто, як ляпаюць за
ім дзверы. Вось ён ужо на вуліцы,
нецярпліва азіраецца вакол, шукае
таксі або якую машыну... Калі яму
удалосся схопіць машыну, то ён ужо
блізка, можа, і на двары. Калі ж не,
то ў тралейбусе трасецца яшчэ недзе
каля цэнтральнай плошчы.

Іван Фёдаравіч сапраўды прымчаўся
на таксі, шумна і таропка адчыніў

дзверы, уляцеў у пакой, дзе ляжала
жонка.

— Што з табой? — спытаў ён, пры-
сеўшы перад ёю на кукішкі. — Табе
баліць? — Узяў за руку, спрабуючы
намацаць пульс, другой дакрануўся да
лба. — Не гарачы.

— З сэрцам нешта... Мутарна, ба-
ліць.

Іван устаў і, усё яшчэ не распрануў-
шыся і нават не зняўшы шапку, па-
даўся ў калідор.

— Хуткую! Хуткую! — ускрыкваў
ён на хаду.

Пазваніў па 03, некалькі разоў паў-
тарыў, што ў хворай сардэчны пры-
ступ, а калі там паабяцалі прыслаць
машыну, нарэшце, распрануўся, зняў
туфлі і вярнуўся да жонкі.

— Прысядзь, Ванечка, — папрасіла
яна.

Ён сеў на край канапы, зноў спра-
буючы намацаць у яе пульс, але ра-
біў гэта няўмела, не намацаў і проста
так трымаў руку ў сваёй руцэ.

— Гэта ад праклятага надвор'я ў
цябе. Пацішэ на дварэ і паправіш-
ся, — суцешыў ён жонку. — Дагэтуль
сушыла, марозіла, а потым вецер,
хлопоцце. У нас на кафедрэ таксама
двое сардэчнаў ляжаць.

— А, здаецца, трохі сцішылася, —
сказала Паліна.

— Намнога пацішэла. Толькі дужа
сыра, слота. Гэта ж трэба — такі ве-
цер сарваўся. Такія і ў Баку рэдасць.

Ён замаўчаў, хударлывы твар яго
сцягнуўся, вочы зрабіліся задумнымі,
нейкі час ён як бы адключыўся ад
усяго цяперашняга, глядзеў некуды ў
адну кропку і нешта там бачыў сваё,
можа, далёкае. Паліна заўважыла гэ-
тую яго перамену, здагадалася, што
яму зараз успомнілася.

— Ваня, — сказала яна, — ты пра
што задумаўся?

Ён страснуў галавой, зірнуў ёй у
вочы, і яго строгі твар памякчэў.

— Успомніў бакінскі вецер, — усміх-
нуўся ён. — Помніш, які норд быў?
Пыл нёс, пясок, хоць і дажджы ішлі.
Быў жа ў той дзень дождж?

— Раніцай прайшоў.

— І, помню, галінка бэзу па шыбах
хвастала, мякка хвастала, як бы бая-
лася разбіць шкло...

— Усё помню, Ванечка, усё. Дзякуй
табе за ўсё. Да апошняй минуты сваёй
не забуду. І малюся за цябе, Ванечка.

— Ды ты што? — сціснуў ён яе
рукі. — Якія апошнія минуты? Што ты
нагаварыла?

— Давай, Ванечка, памаўчым. Давай
успомнім той дзень.

Той дзень быў у сакавіку сорок чац-
вёртага года, у далёкім ад вайны го-
радзе Баку. Месяцы тры назад лейтэ-
нант Іван Краўчанка, вылісаны са
шпітала па чыстай, дзе ён доўга ля-
чыўся пасля цяжкага ранення, уладка-
ваўся працаваць у заводскую ахову на
тэкстыльную фабрыку. Паехаць дамоў
у Беларусь ён не мог, родныя месцы
былі яшчэ пад немцамі. Ад фабрыкі
Краўчанку выдзелілі невялікі пакой з
асобным ад суседзяў уваходам і веран-
дай, у якой папярэднія гаспадары аб-
сталівалі сабе кухню. З нажытку ў
лейтэнанта былі, акрамя абмундзіроў-
кі, што на сабе, пара запасной бялізны,
новыя анучы для ботаў, вафельны руч-
нік. З фабрычнага інтэрната яму выда-
лі ложак, пасцель, дзве табурэткі і
стол. Камендант інтэрната пажарта-
ваў: «Аднаму добра гэтага хопіць, а
разбагацець хочаш, бяры жонку з ба-
гатым пасагам».

І лейтэнант Краўчанка жыў у тым
пакоі, радаваўся сваёму ціхаму кут-
ку, ціхім суседзям і чакаў, калі вы-
зваліцца Беларусь, каб адразу ж туды
і паехаць. Пра сваіх родных ён ніякіх
звестак не меў, але спадзяваўся на
лепшае. Адзінае, што прыбаўлялася
ў яго кватэры — кнігі, якія ён куп-
ляў, мяняў на паёк, выпрошваў у біб-
ліятэцы спісанія, а потым іх перап-
лятаў, перапісваў і падклеіваў згуб-
леныя старонкі.

Дзяжуріў Іван зменамі па палове
сутак, пасля меў дзень адпачынку, і
ў гэты вольны ад дзяжурства гадзі-
ны сядзеў у бібліятэцы, рыхтаваўся
працягваць вучобу ва ўніверсітэце,
дзе ён перад вайной паспеў скончыць
два курсы.

Жыць было Івану, як і ўсім бакін-
цам, голадна, трымаўся, лічы, на ад-
ным пайку. Праўда, выпадала зрэдку
і дабаўка. Гэта калі пасылалі каго-
небудзь з аховы на рыбалку, а самі

Яго гэтак трапна
Празвалі шафэры.

Як радуе вока
Зялёны муроґ.
Душа атрасае
Здранцвеласць і стому.
На свеце няма
Даражэйшых дароґ,
Як гэта —
Дароґа да роднага дому.

Садзіцца сонца,
Хмельна пахне сена.
На ставах
Адвяхоркавы туман.
Напаўзабыты
Голас Джо Дасэна
Данёс у вёску
Рупны «Акіян».

Дрыжыць расінка,
Як сляза на вейках
Пад гэты спеў
Каханья і надзей.
І дзіўна слухаць
Голас чалавека,

Якога больш няма
Сярод людзей.

Спявак памёр,
А спеў яго лунае.
Да сэрцаў
Гукі чуйныя плывуць.
Нікога з смертных
Смерць не абмінае.

Хай нашы песні
Нас перажывуць

Шчымлываю
Сардэчнаю струною
У жыцце
Перапэлачка дрыжыць...
Як ні было б,
Што б ні было са мною,
Я жыць хачу.
Я доўга буду жыць.

Каб свет трывожыў
Радасцю і болем,
Адорвалі
Усмешкай ці слязою
Лязо маланкі
Над жытнёвым полем

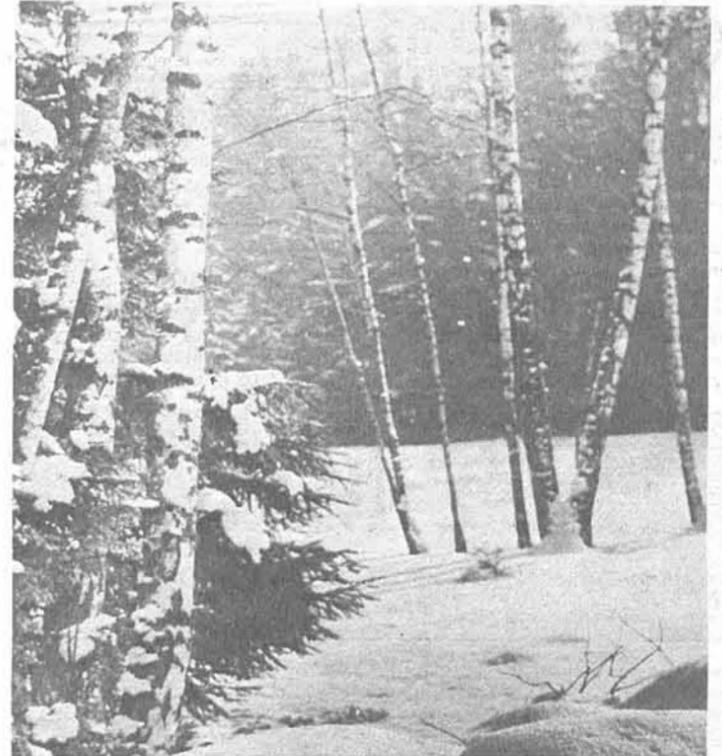
І позірку
Імгненнае лязо.

Залатою завушніцай
Паківала мне вярба.
Задрямлю —ізноў прысніцца
Пад вярбою гэтай ніцай
На Купалле варажба.

Кожны лёс — навідавоку:
Той вяночак — павярнуў
І схаваўся з поля зроку,
Той — заблытаўся ў асоку,
Той — адразу патануў...

Не ўсе пакошаны лугі,
І травам золка на святанні.
Цячэ, цячэ рака расстання
І размывае берагі.

На вецер кіну я тугу,
Адно пакліч мяне здалёку,
І я ва ўсіх навідавоку
Па вузкай кладцы пабягу.

Карагод бяроз.

Фотаэцюд Э. ЭЛЬКСІНА.

дзяжурцы замест яго, і той вяртаўся з уловам — бычкамі, баршамі. Тады з гэтага падзеленага ўлову даставалася нешта і Івану.

Наступіў той сакавіцкі ветраны дзень. Дагэтуль было ціха, грэла сонца так, што было цёпла ў адной гімнасцёрцы, ужо і загараць можна было, і сёй-той загараў на Прыморскім бульвары. Вецер узяўся нечакана, з поўначы, яго тут нордам называюць у адрозненне ад мараны — паўднёвага ветру. Ён свістаў, грмеў на дварэ, дзьмуў і дзьмуў, гнаў пясчаную пазёмку, круціў разам з пяском вырваныя з зямлі сухія вярблюджыя калючкі, рознае гарадское смецце. Бакіцы прывыклі да такіх нордаў і маран, нездарма ж назва горада азначае «горад вятроў», а Іван праклінаў такіх вятры: ідзеш, а ён б'е табе ў вочы пяском і смеццем, фуражку трымай у руках, бо сарве і не зловіш, а пакуль дойдзеш, з сілы выб'ешся, асабліва калі вецер стрэчны.

Іван, аддзяжурчыўшы ноч, атрымаў па картачцы свой паёк і вяртаўся дамоў. Ідучы, задаволена думаў, што васьмь зараз нап'ецца чаю і заваліцца спаць. Выспіцца, а потым пачытае, лежачы ў ложку, з адчуваннем асалоды ад таго, што наперадзе ў яго вольныя суткі.

На двары дзятвы не было, малых вецер загнаў дамоў, а старэйшыя ў школе. Не сустраў і дарослых. Іван падышоў да сваіх дзвярэй, адамкнуў іх, расчыніў і ў пакоі... убачыў дзяўчыну. У руках яна трымала клунак, звязаны з ягонай коўдры. Акінуўшы кватэру позіркам, Іван заўважыў, што няма на месцы не толькі коўдры, а і прасціны, падушкі, ручнікі, гімнасцёркі, што ўсе са на цыку на сцяне. На ложку ляжаў адзін голы паласаты матрац. З клунка тырчаў і ражок кнігі.

— Ты чаго тут? — вырвалася ў разгубленага Івана. — Што робіш тут?

Яна не адказала, глядзела на яго спачатку нейкія секунды са страхам, а потым знарочыста абмякава, нават з ухмылкай. Гён, зразумеўшы, што застаў зладзейку, не кінуўся біць яе і адбіраць клунак, які яна ўсё яшчэ трымала тонкімі, як дзіцячымі, рукамі — на гэтыя яе тонкія рукі Іван адразу звярнуў увагу, — а здзіўлена разглядаў яе, стараючыся здагадацца, як яна магла сюды трапіць. Кватэра была замкнёная, вокны не разбітыя.

Была яна худзенькая, малая, але зграбная, твар смуглы, кароткія чарнявыя валасы заколаныя алюмініевым грабянцом. На тонкай шыі белы ланцужок з кулонам, плацце чорнае, форменнае, як у школьніц, кофта вялікая для яе, таму рукавы ў ёй закасаныя.

— А ну пакладзі клунак, — загадаў Іван.

Яна кінула клунак на ложка. На першы момант не ведала, куды падзець вызваленыя рукі. Спачатку сашчапіла пальцы, потым адкінула рукі назад, за спіну, як павінны трымаць канваіраваныя, ды таропка адвела іх адтуль.

— Трэба ж так, залезці ў чужую кватэру, — усё яшчэ здзіўляўся раз-

гублены Іван, — Зладзейка. Вось зараз павяду ў міліцыю.

Твар яе пасля гэтых слоў адразу пачужэў, зрабіўся нахабна-варожы, вочы жорстка калолі Івана.

— Не павядзеш, — нарэшце прамовіла яна.

— І павяду. Як сюды залезла?

— Ніяк.

Іван ступіў да веранды, каб зірнуць, ці не праз акно яна залезла, тузануў за ручку рамы — усё было на месцы, усё прыбіта. І ў гэты момант дзяўчына кінулася да дзвярэй. Іван скокнуў напярэймы, схваціў за руку, ірвануў да сябе. Яна ўпіралася, намагалася вырваць сваю руку з яго, але Іван трымаў моцна. Тады яна неяк імгненна, як гэта робяць спрытныя дробныя звяркі, цапнула зубамі яго за кісць.

— Ах ты, гадаўка! — ускрыкнуў ён ад болю. — Кусацца?! — Адштурхнуў яе ад дзвярэй і замахнуўся, каб даць аплявуку, ды сустраўся з яе позіркам такім адчайна-ўпрашалным, да жаху спалоханым, і не ўдарыў. Не змог ударыць. А яна ўся сцялася, уцягнула галаву ў вострыя плечыкі, як гэта робяць малыя дзеці, калі на іх нацэлены жорсткі ўдар папругі.

— Уцякаць надумала? Не ўцячэш! Скарпіён малы.

Ён замкнуў дзверы, ключ схаваў у кішэню і пастукаў да суседзяў у сценку, за якой жыла эвакуіраваная кіўлянка з дачкой, хацеў папрасіць, каб тая пазваніла ў міліцыю. За сцяной маўчала, не было нікога. Тады Іван падышоў да акна веранды, стаяў, глядзеў на двор, можа, каго ўбачыць, дык пакліча на дапамогу.

А вецер скуголіў па-ранейшаму, дрыжалі ад яго шыбы, голле базу слізгала па шкле, быццам хацела зазірнуць у кватэру ці схавацца ў ёй ад халоднага жорсткага ветру.

— Дзякуй, — сказала яна.

— Завошта? — здзіўлена паглядзеў ён на яе.

— Што не ўдарыў.

— А трэба было б, каб не кусалася. Во, ледзь не да крыві, — паказаў ён след укусу.

Яна ступіла бліжэй, хацела разгледзець той след, але ён схаваў руку за спіну.

— Не бойся, больш не ўкушу, — усміхнулася яна. — Адпусціце мяне, — звярнулася яна на «вы».

— Эйш, чаго захацела. Каб яшчэ куды залезла? Не выпушчу. Ты хто такая? Дзе жывеш?

Яна зірнула на Івана спадылба, бровы падняла аж да самай грыўкі, спытала:

— А вы служыце ў лягавых? Ой, у міліцыі? — адразу ж паправілася яна, зморшчылася ад такой неасцярожнай агаворкі.

— А табе што?

— З допыту пачалі, як у міліцыі.

— Яшчэ не пачаў, а пачну. — Іван рашыў не гаварыць, хто ён, няхай і лічыць, што ён супрацоўнік міліцыі. — Відаць, не раз туды трапляла? — Ён дастаў з тумбачкі паперу, з кішэні гімнасцёркі аўтаручку, паклаў на стол.

— Пішы ўсё пра сябе: прозвішча, адрас, месца працы, для чаго хацела аба-

красці кватэру.

Яна села на табурэцік, узяла ручку, пачыркала пяром, пакуль не паказалася чарніла.

— Як пачынаць? — спытала з ухмылкай.

— Як хочаш. Пішы, а паперу мне не псуі. Расчыркалася.

Яна напісала, што памылілася кватэрай, выпадкова трапіла ў яе, бо дзверы былі адчынены.

— Не хлусі, — раззлаваўся Іван, прачытаўшы яе тлумачэнне, сустраўся з яе позіркам, ненатуральна ўважліва-пільным, што бывае ў чалавека, які гаворыць яўную няпраўду. Жывыя, чорныя і бліскучыя, як іртуць, вочы ўпарта не адводзіла ад яго вачэй, і Іван таксама не адводзіў свае.

— Хто такой хлусні паверыць? — Яшчэ раз прачытаў ён напісанае і, на сваё здзіўленне, не знайшоў ніводнай памылкі. — Глядзі ты, грамацкая. Колькі класаў скончыла? Дзесяць, не меней.

— Дзесяць класаў і адзінаццаты турэмны калідор.

— Благтая, навучылася.

Івану нават стала цікава з ёю размаўляць.

— Ну, ты гавары праўду, зваць як?

— Поля... Ой збрахала. — Зморшчылася, матнула галавой. — Тамара я.

— Значыць, Поля, Паліна. А прозвішча?

— Не памятаю, забыла.

— Ну, то ўспомніш у адзеле міліцыі. Мне тут з табой няма калі разгадваць твае загадкі. Хадзем. — Ён ступіў да дзвярэй, уторкнуў ключ у замок. — Чаго сташ? Ну?

— Не пайду ў адзел, выпусціце мяне.

— А чаму гэта я павінен цябе, зладзейку, выпусціць? А калі б на пяць мінут прыйшоў пазней, то застаўся б тут адзін матрац.

— Мяне засудзяць.

— І правільна зробіць. Не крадзі.

— Дадуць многа. Я толькі што з калоніі выйшла, — прызналася яна, і з твару яе ўпершыню знікла тая нахабнаватасць, якая так не падабалася Івану.

— Ах вунь што! Дык ты ўжо сядзела? За крадзёж?

Яна кінула галавой:

— Два гады.

— Выйшла і за сваё ўзялася? Ты бакінка?

— Не, з Украіны я.

— А тут хто з радні ёсць? Бацька, маці?

— Няма, яны на Украіне засталіся.

Іван адышоў ад дзвярэй, пакінуўшы ключ у замку. Па праўдзе кажучы, ён не ведаў, што з ёю рабіць цяпер. Весці ў міліцыю, як ён меў дагэтуль намер, не хацелася. Ды як яе павядзеш? Трымаючы за руку, каб не ўцякла? А калі джгане, не будзеш жа бегчы ўслед, даганяць. Ды і аддзяленне міліцыі далёка, на трамвай трэба ехаць. Але ж і адпусціць вось так проста зладзейку, якая ўжо судзілася, не адважваўся.

— Можна, яна не толькі крада, а нешта і больш цяжкае ўчыніла.

— А чаму ты пасля калоніі зноў пачала... красці?

— Есці хацела.

— Цяпер усё есці хочучы, аднак у чужыя кватэры не лязяць.

— Выпусціце мяне, — зноў папрасіла яна.

Ён не адказаў. Нейкі час абое памалчалі. Потым Іван сказаў, каб развязала клунак і палажыла ўсё на месца. Яна паслухмяна пачала ўсё гэта рабіць. Заслала ложка, ручнік павесіла на цык, мыла, зубную шчотку паклала на палічку. А кнігу, то быў томік Блока, паставіла да іншых кніг.

— А вершы табе навошта былі, прадаць?

— Чытаць.

— Глядзі ты, чытаеш вершы і... — Слова «крадзе» на гэты раз не сказаў, не сказалася. Ён дастаў з авоські свой паёк — хлеб, селядзец, цукар, паклаў на стол, запаліў газ, паставіў чайнік. Рабіў усё гэта і думаў, як усё ж такі абысціся з ёю. Тое, што ён сам у міліцыю яе не павядзе, гэта вырашана. Трэба выпусціць, чорт з ёю, няхай ідзе.

— Ну, калі я цябе адпусчу, што будзеш рабіць? — сказаў ён, ужо амаль прыняўшы такое рашэнне. Яна не зводзіла вачэй з пайка, быццам і не чула яго пытання. Потым, як апомнілася, страснула галавой, апусціла яе.

— Не ведаю, — адказала ціха.

— Як жа не ведаеш? Ідзі працуй, хлебную картачку дадуць. Працуеш?

— Не. Пайду.

— Во і працуй, а не ў кватэры залазь.

Закіпеў чайнік. Іван кінуў у кубак заваркі, заліў кіпенем, накрыві сподкам. Пачысціў і парэзаў селядзец. Драбок цукуру палажыў на далонь, паглядзеў на яго нейкі момант як бы ў роздуме, рашаючы, што з ім рабіць, потым тупым краем нажа раскалаў на дзве часткі. Кіпеню наліў у дзве шклянкі.

— Чаю хочаш? — спытаў у яе.

— Хачу, хачу, — таропка заківала яна галавой, узяла падсунутую ёй шклянку, пачала нецярпліва дзьмуць у яе, студзіць.

Іван падсунуў ёй на шматку газеты лустачку хлеба, кавалачак селядца, цукар.

— Еш, — сказаў ён, — а за гэты час і чай астыне. — І сам пачаў есці. Еў і пазбягаў сустракацца з ёю вачамі, адчуваў сябе няёмка, нават прыкра, быццам не ён тут гаспадар, а яна.

Лаяў сябе за гэту нерашучасць: сюндый, злавіў зладзейку і корміць яшчэ, дзеліць з ёю апошні хлеб.

— Дзякуй, — сказала яна, з'еўшы селядца і хлеб і выціраючы пальцы шматком газеты.

Іван, пазбягаючы сустрачы з яе бліскучымі, як іртуць, вачамі, спытаў:

— Скажы хоць, як завуць цябе. Толькі без хлусні.

— Поля, сцерава буду, калі хлусу.

А вас?

Ён назваў сябе.

— А жывеш дзе?

— У адным шалмане, у паханабарыгі.

— Не зразумеў, — сапраўды не зразумеў Іван яе жаргону.

(Заканчэнне на стар. 10—11).

СЕННЯ ў Магілёўскім абласным драматычным тэатры ідуць рэпетыцыі спектакля «Старая мелодыя» па п'есе маладога беларускага драматурга Я. Росцікава, які мы прывячаем XXVII з'езду партыі. Тэма твора ўяўляецца нам надзвычай важнай — бацькі і дзеці, пераемнасць традыцый. Гэта адна з галоўных задач, што стаяць перад людзьмі, якія нарадзіліся пасля вайны — захаваць духоўны каштоўнасці, выпрацаваныя старэйшымі пакаленнямі. У сувязі з гэтым узнікае шмат праблем,

Працягваем гаворку «ТЭАТР У ПРАПАНАВАННЫХ АБСТАВІНАХ», распачату дэялогам кіраўнікоў Дзяржаўнага рускага тэатра БССР (29.XI. 1985 г.). У ёй ужо выступілі: галоўны рэжысёр Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага гледача імя 50-годдзя Ленінскага камсамола Беларусі У. Караткевіч (3. I. 1986 г.), галоўны рэжысёр і дырэктар Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра І. Пятроўскі (17. I. 1986 г.).

Сёння слова бяруць галоўны рэжысёр Магілёўскага абласнага драматычнага тэатра А. ДОЛЬНІКАУ і наш чытач, выкладчык БДУ імя У. І. Леніна Г. НЯФАГІНА.

рэжысёр Рускага тэатра БССР В. Маслюк — мы патанам у паперах, часта за лічбамі і пунктамі не відаць галоўнага, дзеля чаго працуе сцэнічны ка-

валі намаганні на выкананні складаных задач гастрольнага перыяду, перавыканалі планавыя паказчыкі і... былі пазбаўлены прэміі. Абсурд? Так. Але абсурд, узаконены цяперашняй тэатральнай «канторай»...

Шмат яшчэ прыкладаў мог бы я прывесці, каб паказаць, як у тэатры сёння «кантора» пераважае над сцэнай, і спытаць — «чаму?». Ды найбольш усё-ткі хвалюе іншы бок медаля.

Мы знаходзімся напярэдадні рэформы, якая закране многае ў эканоміцы тэатральнай справы. Але найперш неабходна перабудова свядомасці людзей, што маюць прамое ці ўскоснае дачыненне да тэатра. Рэформа, на мой погляд, толькі тады дасць плён, калі пераломіць інертнасць мыслення с'яго-таго з тых, хто прызвычаўся працаваць па-старому. Самыя вялікія цяжкасці — менавіта тут.

Возьмем рэпертуар — звычайна самае важнае і самае балючае сёння. Чаму на старонках друку цяпер мы не бачым смела, на поўны голас казаць пра факты, якія перашкаджаюць нам жыццё і працаваць, а са сцэны гаворым «шэптам»? Мы не давяраем гледачу, бачым адкрытай размовы з ім на складаных сацыяльна-маральных тэмах. Думаем, што ён нас не так зразумее? Але ж глядач — гэта і мы з вамі. Не давяраеш свайму суб'ядзінку — ён таксама не будзе давяраць табе. Быццам бы агульнавядомая выснова, ды...

Драматург напісаў новую і смелую п'есу. Наш тэатр ёй зацікавіўся. Міністэрства культуры — саюзнае і рэспубліканскае — рэкамендавалі да пастаноўкі. Мастацкі савет тэатра п'есу падтрымаў. Здавалася б, б'еры і стаў спектакль. Але магілёўскі глядач так і не пазнаёміцца з новай п'есай, бо

я пералічыў яшчэ не ўсе інстанцыі, ад якіх залежыць, быць ці не быць спектаклю. Чаму здараецца, што адзін і той жа твор можна ставіць, напрыклад, у Тамбове ці Варонежы, але катэгарычна «не рэкамендавана» — у Магілёве? Чаму таленавіты, але з першага погляду нязвычайны і «нязручны» п'есы беларускіх драматургаў часам дэбютуюць у Маскве і Ленінградзе? Хіба ў нашай рэспубліцы няма тэатраў, якія першымі хацелі б іх паставіць? Хіба няма рэжысёраў, акцёраў, якія здолелі б ацаніць вартасці беларускай драматургіі? Есць. Тады — чаму?

Дарэчы, выбар п'есы цесна звязаны з іншым пытаннем нашага жыцця — што можа сёння тэатр і што ён не можа, бо не павінен рабіць? Ці можа, напрыклад, спектакль як твор мастацтва навучыць шафера правілам дарожнага руху? Напэўна, не. Ва ўсякім разе, інспектар ДАІ справіцца з гэтым больш паспяхова. Але ж ад тэатра нярэдка чамусьці патра-

буюць выканання абавязкаў, так бы мовіць, інспектара ДАІ. Альбо прапануюць мастацкай установе навучыць дырэктара завода кіраваць сваім прадпрыемствам. Навошта? Няўжо не зразумела, што праблемы вытворчасці трэба і вырашаць на вытворчасці? У тэатра іншыя задачы — даследаваць духоўны свет чалавека, фарміраваць высокія маральныя прынцыпы, актыўную жыццёвую пазіцыю. Хіба важна, у такім разе, дзе знаходзіцца драматургічны герой — ля такарнага станка, на птушкаферме альбо ў сваёй хаце на канале?..

Я задаў усю некалькі пытанняў, сабралася ж іх значна больш. Дыскусія, напэўна, будзе яшчэ працягвацца, але трэба пераходзіць ужо да справы. Некалькі мне вядома, існуе праект тэатральных пераўтварэнняў. Яго неабходна правесці на практыцы. Жыццё сама паставіць усе кропкі над «і».

Аляксандр ДОЛЬНІКАУ,
галоўны рэжысёр
Магілёўскага абласнога
драматычнага тэатра.

Ч А М У ?

Некалькі пытанняў, на якія хацелася б атрымаць адказы

шмат нялёгкіх пытанняў, на якія і спрабуе адказаць тэатр.

Колькі слоў пра нашы апошнія прэм'еры... Упершыню за шмат гадоў тэатр звярнуўся да жанру музычнай трагікамедыі — ажыццёўлена пастаноўка спектакля «Незвычайнае здарэнне ў Айпінгу» паводле Г. Уэлса. Мяркуючы па рэакцыі глядзельнай залы, эксперымент атрымаўся. А напярэдадні новага, 1986 года мы запрасілі дзяцей на прэм'еру казкі А. Волкава «Чараўнік Смарагдавага горада»...

Напісаў гэта, каб хоць збольша даць уяўленне, чым жыве сёння наш тэатр. Есць пэўныя здабыткі, існуе і шмат праблем, клопатаў. Напрыклад, патрабуе капітальнай рэканструкцыі будынак — і разам з ёй вымагае абнаўлення ўсё арганізацыйна-творчае жыццё тэатра.

Уважліва сачу за выступленнямі маіх калег на старонках «ЛіМа», за публікацыямі саюзнага друку. Радасна, што тэатральныя дзеянні нарэшце атрымалі магчымасць выказаць набалелае. Гэта дорыць спадзяванні на ірактычны вынік нашых спрэчак і абмеркаванняў.

Слушна зазначыў галоўны

лектыў. Не відаць, як наша мастацтва ўздзейнічае на гледача: У той публікацыі дырэктар і рэжысёр расказвалі, як узнікаюць «дзіўныя сітуацыі». Дадам яшчэ адну — з уласнага вопыту.

...У тэатры працуюць людзі. Разам робяць агульную вялікую справу. А вынік іхняй працы — лічы на паперы. І вось гляджу я ў зводку — і бачу, што Магілёўскі абласны драматычны тэатр выканаў мінулагадні план па ўсіх паказчыках. Нават выпусцілі адзін спектакль раней прызначанага тэрміну — не ў III квартале, а ў II-ім. Выдатна! Ура! Ды раптам высвятляецца, што тэатр... пазбаўлены прэміі. І менавіта з-за таго, што раней тэрміну выпусцілі спектакль.

Няўжо, думаю, некага пакінуў здаровы сэнс, і цяпер гэты невядомы «нехта» смяецца над бездапаможнасцю нашых довадаў, што прэмію мы — заслужылі? Ды ліха з ёй, з прэміяй! Хіба нікому не зразумела, што III квартал — гэта час летніх гастрольяў, калі тэатр жыве ў надзвычайных умовах, без выхадных і прахадных, і што кіраўніцтва тэатра зрабіла правільна, выпусціўшы спектакль да гастрольяў? Мы сканцэнтра-

рыць, а чаму не.

— Слухай, Поля, — назваў яе ўпершыню па імя, — а як ты ўсё ж трапіла ў кватэру?

— Адамкнула дзверы ключом, зайшла і зноў замкнула. — Не адварочваючыся, дастала з-за пазухі звязку ключоў. — Вось гэты падышоў, замочыў у вас просты...

— Нішто сабе рабочы інструмент. — Иван узяў звязку, павагаў на руцэ, размахнуўся і шпурнуў у кут на падлогу. — Добра, а цяпер буду спаць. А ты ідзі куды хочаш.

Яна нейкі час сядзела нерухома і моўчкі, аблётчыся на стол і падпёршы далонямі падбародак. Потым устала, азірнулася, затрымала позірк на звязку ключоў, узяла іх, схавала туды ж за пазуху і пайшла.

— Эй, а ключы навошта? Зноў лазіць па кватэрах! — крыкнуў Иван ёй услед, але не стаў даганяць, каб адабраць тыя ключы. — Ну і чорт з табой, ідзі, крадзі.

Раздзёўшыся, ён улёгся ў пасцель, каб заснуць, але сон не прыходзіў, думаў пра гэту Полю, і чым больш думаў, тым больш шкадаваў яе. Разумная ж дзеўка, дзесяць класаў скончыла, а вось збылася з розным збродам, трапіць зноў у калонію і скалечыць сваю душу зусім. Яна ж не канчаткова прапашча, у яе больш лепшага, здаровага, нават прывабнага. Так з гэтымі думкамі ён і заснуў.

Прайшло некалькі дзён. Иван пра гэты выпадак нікому не расказаў ні суседзям, ні на рабоце. Замочыў у дзвярах мянцэ не стаў, чамусці верыў, што ў другі раз яна ў яго кватэру не палезе. На сваё здзіўленне ён не пераставаў думаць пра Полю, адчуваў, што хацеў бы яе зноў убачыць, пагавя-

рыць, нешта зрабіць для яе добрае. Ідучы па вуліцах, міжвольна прыглядваўся да дзяўчат, жанчын, з надзеяй сустрацца з ёю. Не сустраў, а сама яна голасу не падала. Иван рашыў, што, відаць, папалася на чарговай кражы, можа, сядзіць ужо ў турме.

Аднойчы позна вечарам Иван пачуў стук у дзверы. Адчыніў і ўбачыў Полю, адчуў, што ўзрадаваўся. Яна моўчкі, кіўком галавы павіталася і глядзела на Івана з ціхай пагорлівай усмешкай. Иван адступіў ад дзвярэй, зрабіў знак, каб заходзіла. Яна зайшла, агледзелася. Была яна ў той жа самай вялікай для яе кофце, у чорным форменным плаці, на шыі вісеў той жа белы ланцужок з кулонам.

— Я прынесла яблыкаў, — сказала яна, працягваючы Івану пакунак. Ён узяў, выклаў яблыкі на стол, спытаў, што новага ў яе, як жыве, ці працуе.

— Не працую, — адказала яна.

— Усё ў тым жа шалмане жывеш?

— А дзе ж мне жыць? Пусціце да сябе. Я не хачу больш красці. Мяне лавілі, білі, нагамі білі. А вы тады не ўдарылі. Нават накарымілі.

— Ідзі ў міліцыю, раскажы пра свой шалман. Папрасі пропуск у другі горад.

— Баюся. Завязіце вы мяне куды-небудзь адсюль.

Яны сядзелі да ночы і гаварылі. Ён не праганяў яе, шкадаваў, а яна не ішла. Шкадуючы, ён і пакінуў яе ў сябе. Пражыла Поля ў яго дзень, другі, тыдзень. Нікуды з дома не выходзіла, баялася сустрацца з хаўруснікамі. Иван гэтыя дні прыходзілася дзліць свой паёк на дваіх. А паколькі пайка было мала, вымушаны быў на рынку абмяняць свае боты на муку. Поля расказала Івану пра зладзейскі прытон, назвала адрас, Иван адразу ж паведаміў у міліцыю. Міліцыя прытон накрыла, схапіла і Мамеда-Самеда. Пасля гэтага Полю Иван уладкаваў працаваць на фабрыку.

Калі для Поля ўсё наладзілася, ён сказаў ёй, каб зарэгістраваць свой шлюб. Яна заплакала.

— Ванечка, не магу зараз. Я не ўсё табе расказала.

Снег паваліў такі густы, што пацягнула ў доме, у пару і святло запальваць. Вечер, хоць і прыкметна сціўнуўся, аднак парывы яго былі моцныя, круціў са свістам снежныя ахлопкі, намятаў высокія навалы. Снег лягў на зямлю гарызантальна, і здавалася, што ён сьпаўсе не з неба, а аднекуль збоку. На шыбах раставаў, сцякаў вадой, і вокны нібы плакалі.

— Вечер, як і тады, помніш? — першы парусыў маўчанне, якое ўзнікла на нейкі час, Иван Фёдаравіч. — Трэба ж быць такому ветру.

— Як і тады... Як і ў той дзень, — паўтарыла Паліна Сяргееўна. — Божа, навошта мы ўспомнілі!

Усе трыццаць пяць гадоў іх сумаснага жыцця пасля той незвычайнай сустрэчы яны ніколі пра яе не ўспаміналі, бо Паліна не хацела ўспамінаць тое сваё мінулае. А цяпер васьм абое ўспомнілі. Чаму? Няўжо прадчувалі нейкую бяду, няшчасце, ці балліся, што яна, бяда, можа здарыцца? Сардэчныя прыступы ў Паліны былі і раней, праўда, не пяжкія, яна з хваробы выкараскалася лёгка. А гэты прыступ, як зразумёў Иван Фёдаравіч, цяжэйшы за мінулыя.

— Ванечка, дзякуй табе за ўсё. За жыццё наша харошае... Ведаеш, калі б ты тады здаў мяне ў міліцыю, я даравала б табе. Але калі б ты ўдарыў... А ты ж не ўдарыў. Як гэта тады мяне ўразіла. Бо мяне ж білі і ў кампаніі, і ў калоніі... А гэтыя два гады, якія ты чакаў мяне, ці ж забудуцца? Я табе абавязана сваім жыццём... І старалася сваёй любоўю, вернасцю табе адплаціць. Дзецімі адплаціць. Я ж табе траіх нарадзіла, і дзеці, дай бог, каб ва ўсіх такія былі. А большага не магла табе даць, акрамя свайго каханья.

Іванава жонка Паліна

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 8—9).

— Есць такі Мамед-Самед, стары злодзей. Крадзенае купляе, начлег у сваім доме дае.

— Дык там у вас цэлая шайка?

— Шайка.

— Аблаву на іх трэба. Дзе жыве гэты Мамед-Самед?

— Не скажу, мяне яны зарэжучу.

Иван сёе-тое пра яе даведаўся, спытаў, ужо шкадуючы:

— І табе такое жыццё падабаецца?

— А дзе ж я іншае жыццё вазьму?

— спытала яна ў сваю чаргу.

— Не хадзі ў той шалман. Завяжы, працуй, вучыся.

— Знойдучы, я ім вінна.

— Глядзі ты, сапраўды банда.

Цяпер яна пачала ў яго распытваць, і ён адказваў пра сябе. Так і сядзелі за тым сталом, пілі чай пусты ўжо, без цукру і хлеба, і слухалі свіст ветру, шорхат пяску і голля бэзу аб акно. Нешта грэмела наверх, відаць, абарвалася бляха на страсе. А тут у пакоічыку было ўтульна, цёпла. Иван двойчы адчыняў дзверы, бразгаў вечкам паштовай скрынкі, нібыта глядзеў пошту і знарок дзвярэй не запіраў, даючы гэтым самым ёй магчымасць уцячы, бо іншага ён не прыдумаў. Няхай уцякае, а ён ляжа спаць.

Яна ж уцякаць не збіралася, не было, відаць, і намеру ісці. Сама расказала, што скончыла дзесяць класаў, перад самай вайной, прыехала з Украіны да цёткі ў гасці ў пасёлак Мардакяны, што недалёка ад Баку, і тут яе застала вайна. Цётка праз паўгода памерла, а яна з сяброўкамі за крадзёж прадуктаў з магазіна, у якім яны працавалі, трапіла ў калонію. Иван слухаў, надаўшы твару сур'эзанасць і ўвагу, і не ведаў, чаму ве-

ленькая Герда хлопчыка Кая?), і барацьба за праўду, за свае перакананні, і жаданне быць мужнымі, высакароднымі, справядлівымі. Не, не тэма вызначнае адрасата, а тое, як яна вырашана, у якой форме прыходзіць да гледача. Напэўна, падлеткі, якія прагнуць хутчэй увайсці ў свет дарослых, пакрыўдзеныя, калі з імі пачнуць размаўляць як з шасцігодкамі, і будуць удзячны тэатру за даверлівую і шырую гутарку пра сапраўдныя чалавечыя каштоўнасці. Тады яны не толькі навучаюцца бачыць, а сэрцам і розумам будуць адгукацца на чароўны свет сцэны.

Дакладная скіраванасць спектакля—аснова поспеху. Яна вызначае прыёмы пастаноўкі, ступень умоўнасці спектакля і рэакцыю гледача. На жаль, ТЮГ (я маю на ўвазе не толькі наш тэатр) адстае ад часу. Для большасці рэжысёраў і акцёраў існуе нейкі абстрактны глядач—застылай на ўзроўні пяці-дзятых гадоў сістэмай поглядаў на жыццё, са старымі меркамі да мастацтва. І чамусьці заблыліся, што сучасныя перша-класнікі ўжо дасведчанія ў вылічальнай тэхніцы, а супярэчнасці жыцця робяцца тэмай разважанняў вучняў шостага класа. Змяніўся ўнутраны свет юнага гледача, яго псіхалогія. Сённяшні школьнік хоча быць саўдзельнікам спектакля. Ён не задаволены гучнымі дэкларацыямі, ён жадае разам з акцёрамі шукаць і спасцігаць ісціну, адкрываць яе, а не прымаць на сподачку гатовую. Пачынаюць думацца, трэба з даверу, у школе, на вуліцы, у сям'і юны глядач заўважае шмат таго, што не прынята паказваць са сцэны. Ён здольны адзначыць добра і зло, высакароднасць і прыстасаванства, вынесці свой прысуд той ці іншай з'яве.

Свет дзяцей існуе не побач са светам дарослых, а менавіта ў ім. Таму трэба на рэальных канфіктах рэальнага жыцця выходзіць высокае пачуццё асабістай адказнасці за свае ўчынкі, грамадзянскі светапогляд. Трэба гаварыць дзецям праўду. Усім—маленькім і падлеткам.

Раз-пораз чуюцца скаргі рэжысёраў на беднасць дзіцячай драматургіі. Вось і У. Караткевіч бачыць «корань усіх нашых бед» у адсутнасці п'есы для юнага гледача. А мне здаецца, прычына ў няздольнасці знайсці сярод скарбаў літаратуры тое, што загучала б сучасна, прывабіла б да тэатра дзяцей

ўсіх узростаў. Дарэчы, і класіка сёння ў заняпадзе.

У гэтай сувязі варта сказаць пра асобу загадчыка літаратурнай часткі тэатра. Думаецца, што ён павінен быць высокаадукаваным філолагам, літаратуразнаўцам, чалавекам з бездакорным густам і бясконца ўлюбёным у мастацтва сцэны. Не сакрэт, што нярэдка гэтую адназную пасаду займаюць людзі выпадковыя, недастаткова кампетэнтныя, а ў выніку—невяразны рэпертуар. Калі літаратурная частка будзе ўзнавальвацца сапраўдным знаўцам драматургіі, калі ён будзе паслядоўна трымацца сваіх перакананняў, падыходзіць з грамадзянскімі меркамі да п'ес, усведамляць сваю адказнасць, тады на літспрацоўніка будзе глядзець як на актыўнага саўдзельніка ў працэсе стварэння спектакля. Таму, мабыць, трэба змяніць статут памочніка галоўнага рэжысёра па літаратурнай частцы. Ці часта мы звяртаем увагу на прозвішча загіта ў праграмы? Не, бо надрукавана яно (калі наогул надрукавана) у канцы маленькімі літарамі. Але ж у ідэале гэта адна з першых асоб у тэатры, да чьёй думкі павінны прыслухоўвацца і дырэктар, і рэжысёр, і акцёры!

Дарэчы, як усё на тэатры цесна звязана! Не сакрэт, што ў ТЮГу існуе праблема акцёра. Не толькі ў сэнсе яго занятасці, але, галоўным чынам, у сэнсе творчага задавальнення. Бо наўрад ці адчуваюць творчы ўздэм выканаўцы, якія вымушаны спрашчаць і дэкларацыйна ўвасабляць ці то ўзор для пераймання, ці то яго антыпода.

Мне з глядзельнай залы сапраўды шкада акцёраў, якія не маюць магчымасці пражываць на сцэне жыццё героя, раскрываць псіхалагічныя глыбіні вобраза. Таму зразумела існаванне камернай пляцоўкі ў ТЮГу, дзе энтузіясты спрабуюць ажыццявіць тое, чаго ім не стае на асноўнай сцэне. Спроба гэтая неадназначная, і малая сцэна ў існуючым становішчы—не выратаванне для акцёраў. Менавіта правільная рэпертуарная палітыка, у якой адпаведнае месца заняла б класічная п'еса, задаволені і гледачоў, і акцёраў, адкрые поле дзеяння і для рэжысёра. А гэта, на маю думку, кампетэнцыя загіта.

Рэпертуар павінен паступова весці ад простага да больш складанага, адпавядаць працэсу спасціжэння гледачом гэат-

ральнай вобразнасці і умоўнасці. Чаму з рэпертуару знікае тое, што калісьці хвалявала нас і нашых бацькоў? Трэба ствараць дынастыі тэатралаў, улічваць пераемнасць пакаленняў. Кнігу, якая ўразіла мяне ў дзяцінстве, чытае і мой сын. Чаму ж добры спектакль, які бачыла некалі я, не можа стаць здабыткам маіх дзяцей? Наўрад ці ашчадна адмаўляць дасягненні толькі на той падставе, што яны старыя. Змяняюцца не толькі пакаленні гледачоў, але і пакаленні акцёраў. І не без карысці было б узнаўляць лепшыя пастаноўкі з новым складам выканаўцаў.

І яшчэ ўспамін з перажытага... Тэатр меў над намі нейкую чароўную сілу, узрушаў, уздымаў настрой. Ён быў святлом—жаданым і хваляючым. Таму што наведвалі мы спектаклі не дзеля мерапрыемства, не класам, а з бацькамі ці з самымі добрымі сябрамі. Лепшыя суценкі апраналі.

Але сапраўды, як піша У. Караткевіч, ці можна стварыць атмосферу свята ў памяшканні, дзе цяпер туліцца ТЮГ? Настойлівае патрабаванне часу—новы будынак тэатра, куды глядач ішоў бы, як на хваляючае і доўгачаканае спатканне.

Перад Рэспубліканскім тэатрам юнага гледача стаіць больш праблем, чым перад «дарослымі» тэатрамі. Таму што ТЮГ павінен засяродзіць сваю ўвагу на складаных—задачах выхавання маладога грамадзяніна, выхавання не толькі маральна-этычнага, але і эстэтычнага. Зноў паўтараю галоўную думку—трэба больш давяраць гледачу. Чаму на праглядах, здачах дзіцячых спектакляў так мала тых, каму яны адрасаваны? Чаму прысуд спектаклю—добра ці дрэнна—выносяць людзі даўно ўжо не дзіцячага ўзросту? Чаму б новыя пастаноўкі не здаваць, акрамя высокай камісіі, яшчэ і неспасрэдна дзецям? Каб яны спрачаліся, выказвалі свае думкі, заўвагі, пажаданні? Удзячны глядач не з'явіцца сам па сабе. Яго трэба выходзіць. У адзіных намаганнях бацькоў, школы, крытыкі (якая, на жаль, не надта шануе ТЮГ) асноўная роля належыць усё-ткі тэатру.

Галіна НЯФАГІНА,
выкладчык БДУ імя У. І.
Леніна.

Прыняў першых наведвальнікаў музей гвардзейскай Іркуцка-Пінскай дывізіі. Яго арганізавалі выкладчыкі і навучэнцы індустрыяльна-педагагічнага тэхнікума. Ідэя стварэння музея нарадзілася ў 1984 годзе, у дні святкавання 40-годдзя вызва-

актыўны ўдзел у будаўніцтве ДняпраГЭСа, аднаўленні «Крыварожсталі». У гэты час на сцягу дывізіі з'явіліся ордэны Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Вядома, больш за ўсё матэрыялаў прысвечана перыяду

УСЛАЎЛЯЮЧЫ МУЖНАСЦЬ

Прыняў першых наведвальнікаў музей гвардзейскай Іркуцка-Пінскай дывізіі. Яго арганізавалі выкладчыкі і навучэнцы індустрыяльна-педагагічнага тэхнікума. Ідэя стварэння музея нарадзілася ў 1984 годзе, у дні святкавання 40-годдзя вызва-

актыўны ўдзел у будаўніцтве ДняпраГЭСа, аднаўленні «Крыварожсталі». У гэты час на сцягу дывізіі з'явіліся ордэны Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Вядома, больш за ўсё матэрыялаў прысвечана перыяду

У музей Іркуцка-Пінскай дывізіі.

Фота У. СІВАЛАПА.

Больш за 200 экспанатаў расказваюць пра баявы шлях дывізіі, якую М. В. Фрунзе назваў «баявой жамчужынай Чырвонай Арміі». Першым камандзірам яе быў Васілій Канстанцінавіч Блюхер. На фотаздымках мы бачым самога палкаводца, членаў яго сям'і. Тут жа на картах адзначаны асноўныя этапы гераічных бітваў чырвонаармейцаў з войскамі Калчака, Урангеля, Махно.

Наступная частка экспазіцыі прысвечана мірным будням злучэння, калі воіны прымалі

Вялікай Айчынай вайны. У экспазіцыях фотаздымкі, дакументы, кнігі, якія расказваюць пра баі, што вяла дывізія на рацэ Прут, у перадгор'ях Каўказа, Беларусі, Усходняй Прусіі і пад Берлінам. Выдатны ўклад гвардзейскай 55-й стралковай дывізіі ў нашу перамогу адзначаны ордэнамі Чырвонага Сцяга і Суворова другой ступені.

Прыцягвае ўвагу стэнд з партрэтамі Герояў Савецкага Саюза—выхаванцаў дывізіі.

З кожным днём расце колькасць экспанатаў і падарункаў, дасланных музею ветэранамі дывізіі. Усе яны сардэчна дзякуюць калектыву тэхнікума і выкладчыку Юрыю Феліксавічу Галямбоўскаму, які кіраваў пошукавай работай, выказваюць спадзяванне, што музей стане ў Пінску яшчэ адным цэнтрам патрыятычнага выхавання моладзі.

С. ШАПІРА.

— Поля, не трэба! Гавары менш, табе нельга столькі гаварыць.— Ён схіліўся над ёю, прыціснуўся халоднымі шкельцамі акулараў да яе лба.— Памаўчым.

— Памаўчым,— сказала яна, але адразу ж і загаварыла.— Ну хто б чакаў два гады арыштантаку?

— Поля, не трэба...
Маўчалі, глядзелі адно аднаму ў вочы, думалі і думкі іх былі працягам успамінам гэтай гісторыі.

Тады, калі пасля настойлівага Іванавана запрашэння зарэгістраваць шлюб Поля прызналася, што за ёй ёсць «хвост» — не раскрытае злачынства, разбой, у якім яна ўдзельнічала, яна і расказала пра яго.

Іх чацвёра — трое мужчын і яна, Поля, па наводцы і загаду Мамеда-Самеда абрабавалі адну багатую дачу. Усё было разведана раней. Гаспадары дачы ўдзень ад'язжалі ў Баку на службу, на дачы заставаліся двое старых, якія замыкаліся на ўсе замкі і запоры і нікога не ўпускалі. Вось і рашылі зрабіць налёт сярод белага дня. На чацвярых мелі адзін наган і дзве фінкі.

Усе чацвёра падышлі да брамкі — дача абнесена сцяной з каменя-ракушачніка. Мужчыны прытаіліся каля сцяны ў нішы, далей ад брамкі, а Поля націснула на кнопку званка. На ёй была куртка паштовага служачага, паштовая сумка. На званок падышоў да брамкі стары, Поля сказала, што прынесла тэлеграму. Стары сказаў, каб прыйшла вечарам, калі сын прыдзе, а ён усё адно чытаць не ўмее. «Я не магу не ўручыць,— прасіла Поля,— мяне за гэта з работы прагоняць, тэлеграма тэрміновая, адчыніце». Стары праланавалі прасунуць тэлеграму ў шчыліну. «Не магу, трэба, каб вы распісаліся, што атрымалі». — «Ад каго тэлеграма?» — «Ад вашага сына Мірзы, з фронту», — хлусіла Поля, як і навучыў Мамед-Самед. «Што з ім?» — і стары не вытрымаў, адчыніў брамку. Поля пераступіла

парог, стала так, каб стары не мог зачыніць брамку, і дала магчымасць заскочыць на двор і тым тром. Старога схвалілі, заціснулі рот, завялі разам з жонкай у склеп і там зачынілі. І зрабілі шмон, шукалі каштоўнасці. Канечне, ні золата, ні дарагіх камянёў, ні многа грошай на дачы не знайшлі. Мамед-Самед і папярэджваў, што такое багацце на дачах не трымаюць, але дачу абчысцілі.

— І што ж забралі? — спытаў тады Іван.

— Розныя шмоткі, восьем бляшанак амерыканскай тушонкі, мяшчак цукру, некалькі бутэлек віна, духі, пудру.

— На ваенны час багата. І што табе з таго нарабаванага дасталася?

— Елі, пілі. Кофту васьм гату пахан даў мне.

Іван зняў з яе плячэй кофту, скамячыў, сунуў сабе пад паху.

— Што на табе яшчэ з крадзенага?

— Шкарпэткі, грабнец... Больш нічога. Кулон васьм яшчэ.

Іван загадаў зняць шкарпэткі, грабнец выцягнуў з валасоў сам і зняў кулон з шыі, усё гэта, у тым ліку і кофту, засунуў у печку, запаліў газ, зачыніў дзверцы.

— І на гэтым скончым,— сказаў ён.— Кропка ўсяму твайму мінуламу.

— Не, Ванечка. А калі раскрыюць тое злачынства? Мяне ж пасадзяць.

А я не хачу быць судзімай твай жонкай.

— Ніхто не будзе ведаць. Дагэтуль не раскрылі і не раскрыюць.

— Я буду ведаць. І я не магу жыць з такой вошай, не магу нарадзіць табе дзяцей. Я пайду і прызнаюся.

— Звар'яцела. Сама ў турму лезеш. Жыві ціха, а там тэрмін даўнасці наступіць.

— А сумленне? Увесь час буду дрыжаць, што прыйдуць па мяне. Не магу.

Іван не верыў, што Поля можа гэта зрабіць. Злачынства не такое ўжо і вялікае, цяжкіх вынікаў ад яго не наступіла, ахвяр не было, міліцыя, канечне, ужо і не займаецца той спра-

вай, у яе хапае новых. Але Поля цвёрда рашыла з'явіцца з павіннай. Яна ведала, што як толькі заявіць пра тое рабаўніцтва, яе ўжо не адпусцяць, таму ўзяла сёе-тое з сабой, што спатрэбіцца ў камеры, і раніцай у нядзелю сказала Івану.

— Я іду, Ваня. Даруюць — адпусцяць, не даруюць — засудзяць. А ты жыві. Цяжка будзе табе мяне чакаць, не чакай. Я хачу жыць чыстай.

Да аддзялення міліцыі яны ішлі разам. Каля дзвярэй ёй узяў яе за руку, сказаў рашуча:

— Не пушчу. Хадзем дамоў.

— Ванечка, я павінна змыць з сябе гэты бруд назаўсёды. Пусці.

— Не пушчу.— І пацягнуў яе ад дзвярэй. Раззлаваны гаварыў ёй, што калі яна пойдзе, ён паедзе дамоў адзін, забудзе яе, яна не патрэбна яму будзе.— Ты што, па нарах засумавала?

Яна плакала, упіралася, спрабавала вырвацца, і, можа, Іван утрымаў бы яе, угаварыў, ды іх валтузю заўважылі з акна міліцыянеры, выйшлі, запрасілі абабх да дзжурнага.

Паліну не адпусцілі, узрадаваліся, што не раскрытае злачынства раскрылася, узялі пад арышт. Тыя трое саўдзельнікаў ужо сядзелі за новае злачынства. Іх усіх судзілі і далі Полі два гады...

...— Што гэта мы зноў пачалі ўспамінаць горкае?— сказаў з дакорам Іван Фёдаравіч.— У нас жа жыццё было шчаслівае.

— Гэта ты мне такое жыццё падарыў.

— А, можа, ты мне падарыла.

— Ты ж два гады мяне чакаў. Прыносіў у калонію перадачы. Выпрошваў у начальства для мяне лягчэйшую работу. Не кінуў мяне, не адцураўся.

— Памаўчы,— якім ужо разам спыняў ён яе.

Маўчалі. Іван Фёдаравіч занепакоіўся, што не прыходзіць «хуткая», раз-пораз падыходзіў да акна, глядзеў на двор. Яшчэ раз пазваніў, і яму адна-

залі, што машыну выслалі.

Міша і Зіна ў сваім пакоі ўсчалі нейкую шумную валтузню. Іван Фёдаравіч крыкнуў ім, каб пацішэлі, і яны ўбеглі ў пакой, першая Зіна, за ёй Міша.

— Вы шуміце, а ў бабы галава баліць,— паўшчуваў іх Іван Фёдаравіч.

— А мы спрачаліся.— Зіна прысела каля бабы на край канапы.

— А пра што вы спрачаліся? — спытала Паліна.

— Баба, праўда ж,— пачала тлумачыць Зіна,— я на маму падобна? Чыстая мама.

— Не ты, а я падобны.

— А васьм я, я! Я ўся паходкае у маму — таксама люблю салодкае.

Іван Фёдаравіч засмяяўся і кінуўся да акна, пачуўшы шум матора. Але гэта пад'ехала на таксі дачка Вера з зяцем Ігнатам. У кватэру яны зайшлі мокрыя, затупалі ў прырэдняй, нечаму свайму засмяяліся. Іван Фёдаравіч кінуўся да іх.

— Цішэй, маці кепска.

Вера і Ігнат, худенька зняўшы з сябе мокрае, басанож зайшлі ў пакой ў той момант, калі Паліна заплюшчыла вочы ад рэзкага болю ў грудзях. Яна чула, як шапталіся дачка з зяцем і бацькам, і думала з жахам, што магло ж усё жыццё яе змяніцца па-іншаму, і тады б не было ў яе ні сыноў, ні дачкі, ні ўнукаў, калі б не было ў яе Івана Фёдаравіча, і каб не той злашчасны, але шчаслівы для яе ветраны сакавіцкі дзень. «Хвала табе, лёс мой, бог мой,— шаптала яна,— што ты зрабіў нам сустрэчу, што мы кожны знайшлі адно аднаго, кожны свайго, а не іншага».

Калі расплюшчыла вочы, у пакой заходзіў доктар, медсестра. А Іван Фёдаравіч, Вера, Ігнат, унукі стаялі уздоўж сцяны, як у страі, і як бы гэтай сваёй цеснай блізкасцю падтрымлівалі кожны сябе і адно аднаго.

— Дзякуй вам усім,— сказала яна так ціха, што слоў яны не пачулі, але зразумелі іх па руху яе вуснаў.

Уладзіміру Няфёду — 70

27 студзеня спаўняецца 70 гадоў крытыку і літаратуразнаўцу Уладзіміру Няфёду. Праўленне СП БССР накіравала юбіляру віншавальны адрас, у якім гаворыцца:

«Дарагі Уладзімір Іванавіч! Беларускія пісьменнікі горада віншуюць Вас, вядомага крытыка і тэатразнаўцу, з 70-годдзем з дня нараджэння.

Пасля заканчэння Маскоўскага інстытута гісторыі, філасофіі і літаратуры імя М. Г. Чарнышэўскага Вы працавалі намеснікам, пасля начальнікам аддзела тэатраў Упраўлення па справах мастацтваў пры СНК БССР. У 1948 г. Вы перайшлі на навуковую працу ў АН БССР. Там Вы загадвалі сектарам тэатра і кіно, узначальвалі Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі, а з 1977 года загадваеце сектарам тэатра Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Вы абаранілі дысертацыю на званне доктара мастацтвазнаўства. У 1972 г. абраны членам-карэспандэнтам АН БССР. Навуковую працу Вы паспяхова спалучаеце з выкладчыцкай дзейнасцю — чытаеце курс лекцый па гісторыі тэатра ў Беларускім тэатральна-мастацкім інстытуце.

Першыя літаратурна-кры-

тычныя артыкулы Вы надрукавалі ў 1940 г. Вамі напісаныя кнігі «Шлях беларускага савецкага драматычнага тэатра», «Народны артыст БССР У. І. Уладзімірскі», «Народны артыст БССР П. С. Малчану», «Беларускі тэатр. Нарыс гісторыі», «Тэатр у вогненнай гады», «Сучасны беларускі тэатр», «Становленне беларускага савецкага драматычнага тэатра», «Размышленні о драматычным канфлікце», «Беларускі акадэмічны тэатр імя

Янкі Купалы», «Беларускі тэатр імя Якуба Коласа». Вы з'яўляецеся аўтарам раздзела «Беларускі тэатр» для шасцітомнага «Гісторыі савецкага драматычнага тэатра», навуковым кіраўніком і галоўным рэдактарам трохтомнага «Гісторыі беларускага тэатра», аўтарам двух зборнікаў аднааковых п'ес.

Ваша імя шырока вядома сярод тэатразнаўцаў рэспублікі, усёй нашай краіны. У Ваших працах сістэматычна і панавуковаму выкладзены шляхі развіцця беларускага сцэнічнага мастацтва.

Савецкі ўрад высока ацаніў Вашу навуковую і грамадскую дзейнасць — Вы ўзнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны» і медалямі, удастоены ганаровага звання «Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларускай ССР». Вы з'яўляецеся лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР.

Жадаем Вам, дарагі Уладзімір Іванавіч, добрага здароўя, шчасця, новых поспехаў у навуковай, педагогічнай і грамадскай дзейнасці.

Супрацоўнікі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далачоўца да гэтых пажаданняў, шчыра віншуючы нашага сталага аўтара і члена рэдакцыйнай калегіі з юбілеем.

тыя, у пачатку шасцідзясятых гадоў ён досыць актыўна працуе ў аднааковай драматургіі. Трэба сказаць, што ў той перыяд, асабліва ў першыя пасляваенныя гады, жанр гэты развіваўся надзвычай плённа, з аднааковымі п'есамі выступалі вядомыя беларускія драматургі, пісьменнікі А. Макаёнак, А. Рыльцо, А. Пальчэўскі, У. Краўчанка, Э. Валасевіч, Я. Васіленак, В. Зуб, А. Махнач. Тады творы друкваліся і, што надзвычай важна, часта ўвасабляліся на самадзейнай сцэне шматлікімі гурткамі. Нярэдка можна было сустрэць у друку, на сцэнічных падмостках і творы У. Няфёда. Нагадаю толькі невялікія з іх — «Ля разбітага карыта», «Мая хата з іраю», «На парозе жыцця», «Насалілі», «Адна сям'я». «Памылка Веры Ігнатаўны». Цяпер аднааковая драматургія не ў пашане, забыты многія цікавыя, значныя творы. Думаеце ўсё ж, што гэта з'ява часова. Малыя драматургічныя формы павінны адраджацца, і тады не толькі ўспомніць добрым словам мінулыя набыткі, але зноў будучы імі карыстацца. У тым ліку і п'есамі У. Няфёда.

У вялікай творчай спадчыне юбіляра, сярод яго шматлікіх збанятаў адзін усё ж галоўны — як у жыцці, так і ў дзейнасці. Маюцца на ўвазе навуковыя даследаванні У. Няфёда па гісторыі беларускага тэатра, якія вызначаюць і асноўныя дасягненні, і творчае аблічча іх аўтара.

Так, найперш ён — гісторык нашай нацыянальнай сцэны. Гісторыя У. Няфёда пачаў займацца таксама даўно, з першых пасляваенных гадоў. Дарэчы, для характарыстыкі тут часта даведзцеся карыстацца азначэннем «першы». Да грунтоўнага вывучэння гісторыі беларускага тэатра ўвогуле прыступаюць толькі ў пасляваенны час. І сярод першых даследчыкаў У. Няфёду належыць асаблівае, хочацца нават сказаць выключнае месца. Аб'ёмістая манаграфія «Беларускі тэатр», што пачыла свет у 1959 годзе, — гэта фактычна першая ўніверсальная гісторыя нашага сцэнічнага мастацтва на працягу ўсяго шляху яго развіцця, у якой ахопліваюцца асноўныя аспекты, асвятляюцца найбольш важныя падзеі. Затым ідзе паглыбленае вывучэнне асобных перыядаў: «Станаўленне беларускага савецкага тэатра» — пра яго даваенную гісторыю, «Тэатр у вогненнай гады» — пра дзейнасць нашых калектываў у ваенны час, «Сучасны беларускі тэатр» — пра пасляваеннае пятаціцігоддзе. Потым былі выдадзены асобныя манаграфіі пра буйнейшыя калектывы рэспублікі: «Беларускі акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы», «Беларускі тэатр імя Якуба Коласа». Яшчэ раз выпускаецца ўніверсальная гісторыя, больш пашыраная і ўдакладненая, якая так і называецца — «Гісторыя беларускага тэатра». А паміж гэтымі капіталічнымі работамі — шматлікія публікацыі ў энцыклапедыях, навуковых зборніках, брашуры, прысвечаныя беларускаму тэатру, раздзелы ў «Гісторыі савецкага драматычнага тэатра».

Цяпер мы лёгка арыентуемся ў гісторыі нашай нацыянальнай сцэны, прыводзім шматлікія факты, называем тыя ці іншыя з'явы... І нярэдка нават не спасылаемся на адпаведныя крыніцы, маўляў, і так зразумела. Мяркую, што гэта робіць гонар таму, хто пісаў гісторыю, рупліва і дбайна збіраў, назіпаў факты, уводзіў іх, як прынята гаварыць у такіх выпадках, у навуковы ўжытак. Больш таго — даказваў, адстойваў, сцвярджаў.

На сучасным этапе вывучэння гісторыі беларускага тэатра ўзнікае яшчэ адна і, неабходна зазначыць, вельмі высока прыступку. Завяршаецца выданне трохтомнага «Гісторыі беларускага тэатра» — працы не толькі капітальнай, але сапраўды унікальнай па глыбіннасці, па шырыні ахопу падзей. Прынамсі, аналагічных ці раўназначных работ няма яшчэ ні ў адной з нашых братніх рэспублік. А па комплекснасці асвятлення тэм, калі ахопліваюцца літаральна ўсе віды творчасці, звязаныя з тэатрам, даследаванні ўвогуле выключнае. Гэта плён работы вялікага калектыву навукоўцаў рэспублікі, іх шматгадовых намаганняў. А ўзначальвае яе (ён жа і адзін з аўтараў) — У. Няфёда.

Абавязкова варта згадаць і грамадскую дзейнасць юбіляра. У. Няфёда працаваў на адказных дзяржаўных пасадах па кіраўніцтве тэатрамі. Пазней, калі перайшоў на навукова-педагогічную працу, па-ранейшаму актыўна ўплываў і ўплывае на жыццё тэатральнага працэсу. Здаецца, няма ніводнай больш ці менш важнай справы, да якой Уладзімір Іванавіч не меў бы клопату. Абыякаваць ці душэўны спакой — не ў яго характары.

Семдзясят гадоў — узрост, вядома, паважаны. Можна было б хоць на нейкі час і перапыніцца, азірнуцца на пройдзенае, асэнсаваць здзейсненае. І не было б у тым граху. Прынамсі, пайшлі ўжо, як кажуць, на заслужаны адпачынак і некаторыя з вучняў. А Уладзімір Іванавіч Няфёда па-ранейшаму ў працы, у паўсядзённых клопатах, у нястомнай дзейнасці. Як і дзесяць, і дваццаць, і трыццаць, і сорак гадоў назад...

Анатоль САБАЛЕУСКІ

У ДАРОЗЕ

Абсяг творчай дзейнасці Уладзіміра Іванавіча Няфёда вялікі, шырокі.

Ён — тэатральны крытык. Гэта, бадай, першы занятак нашага юбіляра. У. Няфёда займаецца крытыкай вельмі даўно, з 1940 года, калі скончыў Маскоўскі дзяржаўны інстытут гісторыі, філасофіі і літаратуры імя М. Г. Чарнышэўскага і прыехаў працаваць на Беларусь, з якою назаўсёды і звязаву свой лёс. Рэцэнзіі, артыкулы пра тэатральныя падзеі публікуюцца ў перыядычным друку ў перадаванні час. Асабліва шмат такіх публікацый выходзіць у другой палове саракавых і ў пяцідзясятых гадах. Сёння яны складаюць летапіс тэатральнага спраў, жыцця беларускай сцэны таго перыяду. У азначаны час у крытыцы выступала своеасаблівае «трыо»: У. Няфёда, Я. Рамановіч і М. Модэль. Прозвішча Няфёда тут ставіцца першым не выпадкова, — ягоны голас у асяроддзі тэатралаў быў асабліва чутны, да думак і меркаванняў крытыка прыслухоўваліся вельмі ўважліва.

Нямногія застаюцца ў крытыцы на доўгія гады, тым больш — на ўсё жыццё. Хто ідзе ў наву-

ку, хто ў педагогіку, хто шукае іншы, больш спакойны, не такі небяспечны занятак... Як казаў паэт, «лета к суровой прозе клонят». Няфёда пайшоў і ў навуку, і ў педагогіку, і ў літаратуру — пра гэта яшчэ пойдзе гаворка. Ды знайшоў таксама сілы і час, каб застацца ў крытыцы. Праўда, публікацыі ў друку паменела. Але яны ўсё ж з'яўляюцца і, што асабліва трэба падкрэсліць, адметныя звесткі да найбольш важных і набалелых праблем.

З гадамі звычайна ў крытыкаў з'яўляецца разважлівасць, філасафічнасць, эрудыцыйная замяняе і нават выцягваю гарачы напал спрэчка, юнацкую заўяцасць. У крытычнай дзейнасці Няфёда ні палемічнасць, ні запал не толькі не спадаюць, — узмацяюцца яшчэ больш. Часам можна толькі здзівіцца, як адчайна ён кідаецца ў спрэчку, з якой упартай настойлівасцю адстойвае ўласныя погляды, пазіцыі...

Другі занятак У. Няфёда — тэатральная педагогіка. Выкладаць ён пачаў таксама рана, амаль адразу ж пасля Вялікай

Айчынай вайны. Веў заняткі ў студыі пры тэатры імя Я. Купалы, у 1947 годзе прыйшоў у Беларускі тэатральны інстытут (такую ён меў тады назву), праз два гады пасля яго арганізаваны. Тут Уладзімір Іванавіч працуе і сёння, па праве займаючы сярод педагогаў ганаровае месца старэйшыны. Цяпер у тэатрах рэспублікі, асабліва ў нашых буйнейшых калектывах, адказную вахту нясуць выпускнікі Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута: акцёры, рэжысёры, сцэнографы — і амаль усе яны вучыліся ў Няфёда, прайшлі, так бы мовіць, праз ягоныя рукі. У шасцідзясятых гадах пачынаецца навучанне тэатразнаўцаў, крытыкаў — Няфёда робіцца правафланговым і ў гэтай справе, пастаянна выкладае тэатральную крытыку, ажыццяўляе кіраўніцтва курсамі. А паралельна, пачынаючы з канца пяцідзясятых гадоў, у Акадэміі навук БССР выходзіць аспірантаў. Сярод ягоных вучняў ізяла плеяда навукоўцаў і тэатральных крытыкаў.

Разам з крытыкай, педагогічнай дзейнасцю У. Няфёда яшчэ займаецца і літаратурай. У канцы саракавых, у пяцідзяся-

СТАРОНКА КУЛЬТАСВЕТРАБОТНИКА

3 МАРАЎ ЗАПАВЕТНАЙ

Настаўнікі Мсціслаўскай школы № 1 вельмі здзівіліся, калі Іна Асмаўская, атрымаўшы атэстат сталасці з залатым медалём, адразу ж уладкавалася працаваць кіраўніком дзіцячага танцавальнага гуртка пры раённым Доме піянераў і школьнікаў.

— З цябе ж можа атрымацца выдатны педагог! — спрабавалі перанаканіць любімую вучаніцу. — Ідзі ў педагогічны інстытут. Але дзе там... Было цяжка. Шмат часу трэба было адаць, каб паставіць новы танец. Гэты працэс ішоў вельмі мурдна і пакутліва. «Штосці не так, — думала Іна. — Відзец, трэба мяняць сістэму заняткаў».

А як мяняць? Не хапала спецыяльных ведаў, ды і вопыту амаль ніякага.

На рэспубліканскім семінары кіраўнікоў дзіцячых танцавальных калектываў І. Асмаўская пазнаёмілася з вядучымі балетмайстрамі і атрынала грунтоўныя адказы на ўсе пытанні, якія яе хвалілі.

Адразу ж прыступіла да ўдасканалення сістэмы заняткаў. У залежнасці ад падрыхтаванасці ўсе

удзельнікі гуртка былі разбіты на адпаведныя ўзроставыя групы. У кожнай з іх палавіна патрэбнага часу адводзілася на размініку, разнастайныя эзерсісы, фізічныя практыкаванні і вывучэнне асобных элементаў танцаў народаў СССР. Такая сістэма ў хуткім часе пацвердзіла, што юныя гурткоўцы — на правільным шляху. Рухі маленькіх танцораў станавіліся больш дакладнымі, лёгкімі, а значыць і прыгажэйшымі.

Хутка юныя танцоры пачынаюць пастаянна выступаць на сцэне раённага Дома культуры, выязджаюць за межы Мсціслаўшчыны. Яны ўдзельнічаюць ва ўсіх аглядах і конкурсах мастацкай самадзейнасці школьнікаў рэспублікі. Многімі ганаровымі граматамі і дыпламамі адзначаныя поспехі дзіцячага калектыву. І, нарэшце, у 1979 годзе ён становіцца лаўрэатам VI рэспубліканскага конкурсу самадзейнай дзіцячай творчасці, трэці заключны тур якога праходзіў у Мінску. Ішоў трэці год работы Іны Асмаўскай у Доме піянераў і школьнікаў...

Сёння ў рэпертуары гурткоўцаў шмат танцаў і кампазіцый уласнай пастаянна кіраўніца. Іншы раз Іна Міхайлаўна проста ў распачы: як мала часу! Завочная вучоба ў Магілёўскім дзяржаўным педагагічным інстытуце (памятае яна наоказ настаўніцаў). Да таго ж і грамадская праца: член партыйнага бюро райана, сакратар камсамольскай арганізацыі, іншыя даручэнні. І

бясконца пакутлівы творчы пошук.

Менавіта дзякуючы пастаяннаму творчаму пошуку, няўрымсліваці кіраўніца, майстарству выканаўцаў дзіцячым танцавальнаму калектыву Мсціслаўскага Дома піянераў і школьнікаў у верасні было прысвоена ганаровае званне ўзорнага.

Запаветная мара І. Асмаўскай здзейснілася. І. ІВАНЦОУ.

пабудаваны новыя сховішчы, якія дазволілі значна зменшыць страты клубных пры зімовым захоўванні.

Кнігі дапамагаюць працаўнікам калгаса павысіць сваю прафесійную падрыхтоўку. Толькі за апошні час здалі экзамены на больш высокі клас амаль 20 механізатараў і жывёлаводаў, 7 чалавек закончылі сярэднюю навуковую ўстанову і прафесійна-тэхнічныя вучылішчы, 6 — вучацца ў ВНУ і тэхнікумах.

Усе гэтыя людзі, як правіла, актыўныя чытачы. Сярод іх — трактарыст М. Мармозаў, механізатар С. Мармозаў, шафёр Э. Ермічкаў, даярка Э. Сідарэнка, галоўны агроном А. Баркоўскі. Больш за трыццаць членаў калгаса маюць свае ўласныя бібліятэкі.

— Самая вялікая радасць у жыцці — гэта радасць чытання, — так ахарактарызавала свае адносіны да кнігі бухгалтар калгаса С. Кусянкова.

Усюды ў калгасе адчуваецца прысутнасць кнігі. Толькі летась мясцовыя кнігалюбы сумесна з бібліятэкай аформілі звыш ста выставак.

Па ініцыятыве кнігалюбаў на фермах штомеся-

на праводзіцца «Дні культуры». У ходзе іх перадаваемым сацыялістычнага спаборніцтва ўручаюцца бібліятэчнікі кнігі, у іх гонар выпускаюцца «маланкі», баявыя лісткі, афармляюцца кніжныя выстаўкі. Роботнікі бібліятэкі і найбольш падрыхтаваныя кнігалюбы выступаюць з аглядамі літаратуры, арганізуюцца іе продаж, перад жывёлаводамі выступаюць удзельнікі мастацкай самадзейнасці.

Пры пярвічнай арганізацыі створана лектарская група. Яе члены рэгулярна выступаюць з лекцыямі і гутаркамі. У многіх калгасных сем'ях пачало прысваецца калектывнае чытанне, а для моладзі створаны літаратурны клуб «Дняпроўская хваля».

Цікавае і карыснае жыццё кнігі ў калгасе «Запаветы Ільіча».

В. ЗОЛАН.

ВОПЫТ КНІГАЛЮБАЎ

«У доме без кніг, бы без вонкаў, цёмна»... гаворыць прымаўка. Яе часта любяць паўтараць у вёсцы Лучыні — цэнтры калгаса «Запаветы Ільіча» Рагачоўскага раёна. І гэта не выпадкова. Тут жывуць і працуюць сапраўдныя энтузіясты і прапагандысты кнігі. Механізатару, паловадаў, жывёлаводаў, галоўных спецыялістаў і кадры сярэдняга звяна аб'ядноўвае калгасная пярвічная арганізацыя кнігалюбаў, у якой — 122 члены. Узначальвае яе загадчыца сельскай бібліятэкі Г. Брыльва. Вялікі аматар і знаўца кнігі, Ганна Сяргееўна імкнецца прывіць гэтыя якасці і сель-

скім працаўнікам. Кожны трэці выхад калгаса нарыстаецца бібліятэчным фондам. У ім больш за 13 тысяч тамоў самай разнастайнай літаратуры. Апрача гэтага, на асноўных вытворчых участках калгаса арганізаваны перасоўныя, а на жывёлагадоўчых фермах створаны грамадскія бібліятэкі. Умела выкарыстоўваюць кнігалюбы і сваёй рабоце Дні механізатара, жывёлавода. На такіх мерапрыемствах абавязкова прысутнічаюць члены пярвічнай арганізацыі. Менавіта кнігалюбы звярнулі ўвагу мясцовых аграахоўнаў на кнігу С. Гусева і Л. Мятліцкага «Захаваць бібліятэку». У калгасе

СИМФОНІЯ ПАЭТУ

Па сутнасці, кожны з нас штодня чакае ад сяброў, родных, калег нечага новага, цікавага, нестандартнага — нейкага сюрпрызу. У чаканні невядомага мы разгортваем новую кнігу, пераступаем парог мастацкага вернісажа, ідзем на прэм'ерны спектакль або на канцэрт, у якім павінна адбыцца першае выкананне, напрыклад, сімфоніі...

У той снежаньскі вечар мы слухалі сімфанічны канцэрт. Напачатку гучала музыка досыць знаёмая: С. Рахманінаў — Другі фартэсійны канцэрт; М. Равель — Другая сюіта з балета «Дафініс і Хлоя». І...

І вось трэці твор — невядомы для публікі: Другая сімфонія маладога беларускага кампазітара А. Сонаіна «Ф. Г. Лорка. In Noctem». Гэта была філарманічная прэм'ера (дырыжор А. Энгельбрэхт). А крыху раней новую сімфонію запісаў Сімфанічны аркестр Беларускага тэлебачання і радыё (дырыжор Б. Райскі).

Мне выйшла прысутнічаць у студыі пад час запісу. Я пачуў фрагменты музыкі, пачуў уражанні выканаўцаў ад твора. «Чуў» і свае асабістыя ўражанні, галоўным сярод якіх было — незвычайнасць. Незвычайна выкарыстоўваліся сродкі аркестра ў спалучэнні з мужчынскімі галасамі — чытальніка (В. Анісенка), лірычнага тэнара (Л. Івашкоў) і лірыка-драматычнага барытона (П. Рыдзігер). Незвычайнай была і нейкая адчайная сур'езнасць, нават я сказаў бы — трагедынасць мастацкага эфекту, які стварала гэтая музыка.

І вось філарманічная прэм'ера. Зразумела — новая інтэрпрэтацыя. У першым — «радыійным» — варыянце больш збалансаванае, больш рэльефнае гучанне аркестравых груп, галасоў, тэмбраў, больш эфектная «праца на мастацкасць» акустыкі і рэверберацыйных прыёмаў гукарэжысуры. У другім — філарманічным — больш моцнае і як бы «разняволеннае» гучанне сімфоніі, у якім, на жаль, патанулі галасы вакалістаў і меладэкламацыя чытальніка. Але выкананне — гэта другі рад уражанняў. Першы — уласна сімфонія.

Прызнацца, я не заўважыў, што яна гучыць толькі 15 мінут, што яна адначасткавая. Я заўважыў, адчуў, што аўтар імкнуўся адсыці і адшыць ад

традыцыйнага трактавання жанру сімфоніі і стварыў сімфонію не «паводле» (назва сімфоніі «In Noctem» — «У гонар!»), а сімфонію чалавеку. Барацьбіту-паэту, духоўнаму лідэру, чыё імя ўспрымаецца як сімвал змагання за самае дарагое на Зямлі — за свабоду і незалежнасць.

У монасімфоніі А. Сонаіна чатыры ўмоўныя раздзелы з эпілогам. Хочацца назваць іх своеасаблівымі сімфанічнымі варыяцыямі на тэмы пяці вершаў Г. Лоркі («Дзіцячыя песні», «Накцюрны з акна», «Раманс пра жандармерыю», «Я п'ю» і «Час развітвацца...»). Два першыя — пра дзяцінства і каханне і быццам нічога асаблівага нам не абяцваюць у мастацкім плане: падобнае калісці мы ўжо чулі раней у іншых аўтараў. (Можа, глыбокую філасафічнасць, мудрасць і гармонію дзяцінства і кахання чалавек здольны асэнсаваць і ўвасобіць у мастацтве ва ўсёй шматграннасці толькі тады, калі незваротна страчвае і тое, і другое?)

Так. Першыя два раздзелы — прэлюдыя да «галоўнай дзеі», да драматычнага раскрыцця лёсу чалавека і народа. «Раманс пра іспанскую жандармерыю» (фрагменты верша) гучыць сімфоніяй абвінавачвання маразу сусветнай жандармерыі. Вось дзе разгортваюцца здольнасці кампазітара да глыбокага абагульнення вобраза Паэта як лепшага прадстаўніка чалавечтва і яго трагедыі! Не ілюстрацый, але маштабнай імпрэсіяй творчасці і лёсу Г. Лоркі робяцца гэты і два наступныя раздзелы. Фантазія кампазітара нібы падштурхоўваецца вострай метафарычнасцю і сімвалізмам паэзіі вялікага іспанца. І кантраст ціхага «харалу» фінальнага фрагмента сімфоніі («Час развітвацца...») пасля гукавой кульмінацыі ўспрымаецца як прысуд вандалізму. Прысуд гвалтаўнікам таленту, які мог яшчэ столькі даць людзям.

...Гэты твор напісаны выхаванцам народнага артыста БССР прафесара Анатоля Васільевіча Багатырова. Сімвалічна, што ці не адзінай буйной сімфанічнай прэм'ерай была летась араторыя «Бітва за Беларусь» А. Багатырова. І вось услед — прэм'ера сімфоніі вучня. І нібы эстафета, перадаецца ад настаўніка вучню імкненне да маштабнага асэнсавання рэчаіснасці, часу і людзей у ім.

Можна спадзявацца, што з'яўленне Другой сімфоніі А. Сонаіна — толькі адметны «аванс» беларускіх кампазітараў слухачам. Мы маем права чакаць ад нашых творцаў працягу мастацкай распрацоўкі сучасных і вечных ідэй і вобразаў у новых музычных формах.

Данат ЯКАНЮК.

«ЗАПРАШАЕМ НА НАВАСЕЛЛЕ»

Так называецца новая праграма ансамбля кафедры харэаграфіі Мінскага інстытута культуры. Сваю любоў да народнага танцавальнага мастацтва студэнты зноў засведчылі на сцэне Дома літаратара (першы раз у гэтых сценах яны займелі поспех і прызнанне год назад). Іхняе прызнанне і ашчаднае стаўленне да беларускага «рухальнага» фальклору перадалася глядачам — маладым і пажылым.

Напачатку прысутным быў прапанаваны зыходны матэрыял, «нарыхтоўкі» — кіназапісы самабытных, рэдкіх танцаў, зробленыя ў розных раёнах Беларусі. Кадры «агучвала» наментарыямі загадчык кафедры харэаграфіі інстытута, прафесар Ю. Чурко. Затым на сцэне гаспадарылі самі «даносчыні» вабнасці і непаўторнасці народ-

нага танца, яго апрацоўшчыні і прапагандысты, «внукі», як дацінна яны сябе імянуюць (бышэйшая навучальная ўстанова культуры).

Цэльнай, непарыўнай выглядала кампазіцыя. І хоць у праграмцы вечара значылася: «Тра-суха-рагатуха», «Польна на табурэццы», «Пеўнік», «Каза», «Малаточні», «Камарыкі», «Рэпка», «Лявоніха...» — відовішча ўспрынята было як адзіны тэатральны нумар, дзе прысутнічалі «грацыя і інтуіцыя, думка і пачуццё». Харэаграфічным прадстаўленнем уваскрэшаўся народны абрад наваселля (пераходзіні).

За радасць, прынесеную розуму і сэрцу, быў удзячны танцорам «наваселам», кожны «дзельнік вечара.

Л. ЮРЧЫК.

У канцы мінулага года ў Гомелі адбылася навукова-практычная канферэнцыя «Народная творчасць і мастацкія прамыслы Гомельшчыны». Як і папярэдняя канферэнцыя «Народнае мастацтва і мастацкія прамыслы Віцебшчыны», якая праходзіла ў 1983 годзе ў Полацку, гомельская канферэнцыя мела рэгіянальную накіраванасць. Скрозь прызму ўважлівага разгляду мастацкіх традыцый і сучаснага стану народнага мастацтва Гомельшчыны на канферэнцыі былі ўзняты агульныя праблемы развіцця народнага мастацтва ў рэспубліцы. Шырокі склад удзельнікаў сведчыў аб тым, што клопат пра будучыню народнага мастацтва — задача не аднаго ведамства або арганізацыі, а справа дзяржаўнага, агульнанароднага.

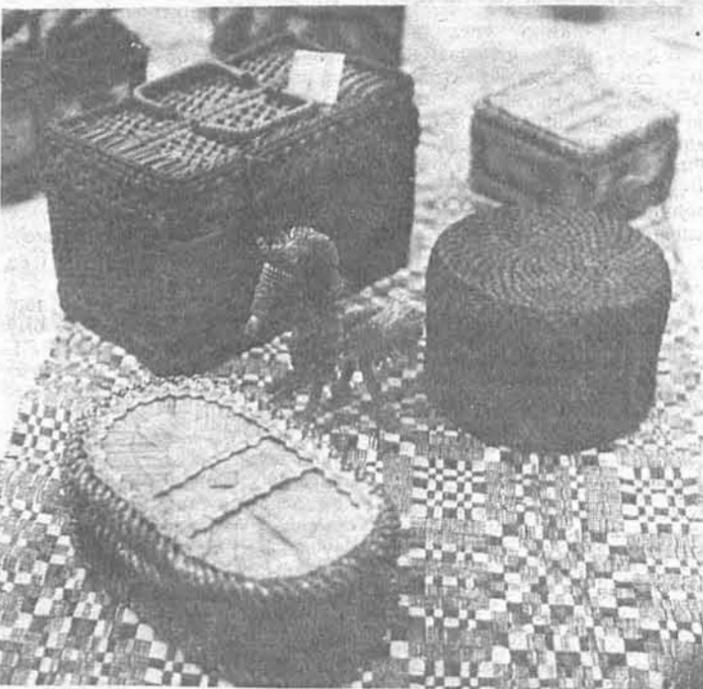
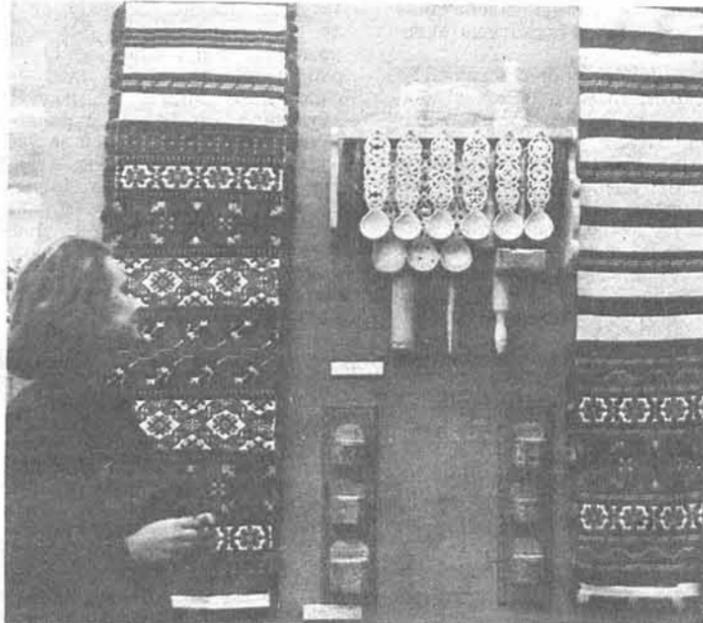
Сярод арганізатараў канферэнцыі — Міністэрства культуры і Міністэрства мясцовай прамысловасці БССР, Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, Саюз мастакоў БССР, Белсаўпроф і Дзяржаўны камітэт па прафтэхадкацыі.

Адкрываючы канферэнцыю, намеснік міністра культуры БССР У. ГІЛЕП спыніўся на падзел, які адбыўся ў культурным жыцці рэспублікі пасля прыняцця пастановы «Пра народныя мастацкія прамыслы» (1974 г.). Пастанова ажывіла су-

З клопатам пра БУДУЧЫНЮ

Ф. Шкліраў знаёміць удзельнікаў канферэнцыі з разьбой хат у Ветцы.

Фрагменты экспазіцыі «Народнае мастацтва Гомельшчыны». Фота В. ВІТКОўСКАГА.

часнае народнае дэкаратыўнае мастацтва. За мінулыя гады былі створаны музеі беларускага народнага мастацтва ў Раўбічах, старажытнабеларускай культуры пры АН БССР, музей мастацкіх рамёстваў і промыслаў у Заслаўі, народнага мастацтва ў Ветцы, этнаграфічны аддзел ірэнэаўскага музея ў Магілёве. Выдадзены шэраг буйных манаграфій, кніг, прысвечаных беларускаму народнаму мастацтву і яго асобным відам: народнаму адзенню, мастацкім тканінам, кераміцы, штку, дрэваапрацоўчым рамёствам, пляценню з саломкі і лазы.

Цяпер у рэспубліцы больш за 9 тысяч майстроў народнага дэкаратыўнага мастацтва — люты працуюць самастойна або супрацоўнічаюць з прадпрыемствамі мастацкіх промыслаў. Да найбольш развітых відаў народнага мастацтва належаць ткацтва і вышыўка, разьба па дрэве. А вось пліценнем з саломкі і лазы, інкрустацыяй і аплікацыяй саломкай займаецца нязначная колькасць майстроў. Да гэтых відаў народнага мастацтва адносяцца кавальства, набойка на тканіне, роспіс, выцінанка. У сучаснай народнай творчасці назіраецца зніжэнне мастацкага майстэрства, востра стаіць праблема пераемнасці традыцый маладым пакаленням. Час настойліва патрабуе пошуку новых форм народнага мастацтва і стымулюючых мераў для яго развіцця.

Мастацкія промыслы — самастойная частка народнага мастацтва, дзейнасць іх сарыентавана на шырокую вытворчасць мастацкіх вырабаў і сувеніраў.

На Гомельшчыне дзейнічаюць два буйныя прадпрыемствы промыслаў: Жлобінская фабрыка мастацкай інкрустацыі, якая спецыялізуецца на выпуску вырабаў з дрэва і інкрустацыяй саломкай, роспісам і разьбой, і Гомельскае вытворчае аб'яднанне мастацкіх вырабаў, у склад якога ўваходзяць фабрыкі ў Гомелі, Мазыры, Хойніках і Чачэрску. У агульным аб'ёме вытворчасці мастацкіх промыслаў рэспублікі, як адначасна ў сваім выступленні начальнік Упраўлення мастацкай прамысловасці ММП БССР І. ДВАРАНІНОВІЧ, прадпрыемствы Гомельскай вобласці выпускаюць пятую частку, а па некаторых відах мастацкіх вырабаў займаюць выдучае месца. Напрыклад, Мазырская фабрыка мастацкіх вырабаў — адзінае прадпрыемства ў сістэме Упраўлення мастацкай прамысловасці, якое выпускае вырабы з керамікі. Жлобінская фабрыка пастаўляе амаль 70 працэнтаў усіх інкруставаных саломкай мастацкіх вырабаў і сувеніраў у рэспубліцы. На долю Гомельскага аб'яднання даводзіцца 30 працэнтаў выпуску вырабаў, плеченых з саломкі і лазы, якія карыстаюцца павышаным попытам у пакупнікоў.

(Заначанне на стар. 14—15).

У СТУДЗЕНІ 1956 года ўпершыню прагучалі пазыўныя: «Паказвае Мінская студыя тэлебачання», пачаліся пробныя праграмы. Той, хто памятае тыя дні, можа прыгадаць, колькі радасці, захаплення выклікалі яны ў гледачоў. У той час мала ў каго ў кватэрах быў свой тэлевізар. Людзі збіраліся ў суседзяў — шчаслівых уладальнікаў «цуда» XX стагоддзя, прыходзілі ў фая студыі на Камуністычную, 6, каб паглядзець навіны рэспублікі, паслухаць вершы ў выкананні любімага артыста, праседзець ля экрану ўвесь вечар, пакуль дыктар не пажадае «добрай ночы» на развітанне...

Сёння Беларускаму тэлебачанню — 30. Мы глядзім перадачы па трох каналах, складалася ўжо свая рэспубліканская праграма. У кожнай сям'і ёсць тэлевізар, і ўсе мы сталі знаўцамі і крытыкамі тэлепраграм, добра арыентуемся ў тым, што добра, а што не. І ўсё ж, як і раней, глядзім тэлевізар амаль штодня.

Чым жа стала тэлебачанне ў нашым жыцці? Якое месца займае яно ў сістэме духоўных каштоўнасцей? Як вы ставіцеся да асобных праграм? Ці ёсць у вас любімыя перадачы? І што б вы хацелі пажадаць тэлебачанню з нагоды яго юбілею?

З такімі пытаннямі карэспандэнт «ЛіМа» звярнуўся да работчыка, літаратара, дзеяча мастацтва. Вось што яны адказалі.

З. АЗГУР, народны мастак СССР, Герой Сацыялістычнай Працы.

— Для мяне тэлебачанне — адзін з галоўных каналаў штодзённай інфармацыі. Прычым паказвае свет тэлебачанне ўсебакова, шматгранна, я б сказаў, скульптурна. І гэта асноўная якасць новага віду мастацтва.

Несучы інфармацыю пра дзень сённяшні, тэлебачанне прымушае думаць нас і пра заўтрашні дзень.

Перадачы рэспубліканскага тэлебачання гляджу штодня. Стараюся не прапусціць «Рэха дня» і «Панараму». Гляджу перадачы, звязаныя з гісторыяй нашага краю, з яго памятнымі мясцінамі, з мясцінамі, якія нагадваюць пра нашых незабытых Купалу, Коласа, Бядулю, Чорнага, нарэшце, пра маю родную Віцебшчыну.

Люблю пазію, слухаю выступленні па тэлебачанні пазтаў і прэзентаў. Не прапускаю перадачы, прысвечаныя беларускаму балету, які вельмі цаню.

Чаго не хапае, якіх перадач? Такіх, якія б выхоўвалі культуру пачуццяў у нашай моладзі, якія б актыўна змагаліся супраць мяшчанства, за высокую грамадзянскую, актыўную жыццёвую пазіцыю.

думаецца, ужо набыло сваю моц і выпрацавала свой адметны характар. Я заўжды з задавальненнем гляджу «Роднае слова», «Навінкі кнігарні», «Творчыя партрэты» і іншыя перадачы. Праўда, у іх таксама хацелася б больш выразных сцэн і малюнкаў, змястоўных размоў. Мастацкія кінафільмы само па сабе, але і дакументальныя фільмы пра людзей,

прадпрыемствах, наогул аб пераходзе прамысловасці на новыя рэйкі, пра тое, як павышаць вытворчасць працы, што трэба рабіць для паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу — такіх перадач яшчэ мала.

Хацелася б больш перадач вострых, глыбокіх, канкрэтных і на эканамічныя тэмы, і на маральныя. Пра той самы чалавечы фактар, якому сёння

печнасьць лёгкай даступнасці, што спрыяе і спажывецкім адносінам да набыткаў культуры. Але гэта, як гаворыцца, выдаткі тэлебачання. А ўвогуле тэлебачанне можа даць тое, што непадуладна ніякаму іншаму сродку інфармацыі. Вось, скажам, гледзячы перадачы, якія рыхтуюць абласныя студыі, бывае, знаёміцца з людзьмі і справамі, з якімі ніхто іншы, акрамя тэлебачання, і не пазнаёміў бы. Нядаўна ў перадачы «На Прынёманскіх прасторах» даведаўся пра аднаго пазта, які іша для дзяцей. Ці кавае знаёмства.

І ў гэтым плане магчымасці тэлебачання невывяржаны. Іншая справа, як робяцца перадачы. Калі ўзяць рэспубліканскую праграму, дык ёсць тут асобныя добрыя перадачы, ёсць што паглядзець. Але рэспубліканская праграма павінна быць больш выразнай, нацыянальнай. І тут ёсць пра што падумаць.

А пра мастацтва, думаецца, трэба гаварыць пісьменна, па-беларуску. Добра, што тэлебачанне шукае людзей, якія могуць выказаць свае думкі сакавітай, яркай мовай. Але недаравальна, калі акцёры, дзеячы мастацтва, культуры не толькі не дэманструюць узоры роднай мовы, а калькіруюць яе з рускай. Яшчэ — больш недаравальна, калі моўныя агрэхі дапускаюць тэлекаментатары...

Чаго яшчэ бракуе перадачам рэспубліканскай праграмы? Раскаванасці, умения паводзіць сябе перад камерай і саміх вядучых, і гасцей тэлебачання. Думаецца, рэжысура на тэлебачанні павінна быць больш патрабавальнай да тых, каго яна рыхтуе да выхаду ў эфір. У падрыхтоўцы перадач не хапае дыктату рэжысёра, яго прафесійнай і мастакоўскай патрабавальнасці.

Ю. СЕМЯНКА, народны артыст БССР:

— Як кампазітару мне цікава знаёмства з новымі, часта неведомымі выканаўцамі, цікавымі людзьмі: вучонымі, рабочымі, калгаснікамі. Праўда, бывае, што на тэлеэкран трапляюць, на мой погляд, не вельмі цікавыя людзі. А, можа, яны нецікавыя толькі для мяне, а каго іншага яны зацікавяць? Але ў большасці сваёй сустрэчы з цікавымі людзьмі патрэбныя, яны павялічваюць кола нашых добрых знаёмых.

З перадач мінулага года вя-

«АКЕНЦА У НАВАКОЛЬНЫ СВЕТ»

В. БЫКАУ, народны пісьменнік Беларусі, Герой Сацыялістычнай Працы:

— Тэлебачанне, канечне, вялікае дасягненне веку НТР, адно з нямногіх сучасных вынаходстваў, якія сапраўды служаць інтарэсам чалавека. Гэта дасягненне вельмі ёмістых тэхнічных і ідэалагічных магчымасцей і ўся справа ў тым, чым напоўніць яго, які надаць яму змест. Для мяне найбольшая яго каштоўнасць у паказе, у чыста выяўленчым радзе, дзе найбольшая яго сіла, бо калі на экране пераважаюць словы — масы слоў, іх малазмястоўныя патоки, што надакучылі і ў штодзённым жыцці, — тады тэлебачанне набывае свае адваротныя якасці.

А глядзець добра. І глядзець усё. Абы была добрая выява, колер, выяўленчы густ апэратара. Нават без слоў і без музыкі. Кадр, гэты прамавугольнік, акенца з душы ў навакольны свет, мае сваю мастацкую магію, сваю логіку вобразнасці, логіку яе адбору, спэцыфікацыю якіх заўжды цікава і прыемна.

Беларускае тэлебачанне, мне

падаецца, ужо набыло сваю моц і выпрацавала свой адметны характар. Я заўжды з задавальненнем гляджу «Роднае слова», «Навінкі кнігарні», «Творчыя партрэты» і іншыя перадачы. Праўда, у іх таксама хацелася б больш выразных сцэн і малюнкаў, змястоўных размоў. Мастацкія кінафільмы само па сабе, але і дакументальныя фільмы пра людзей,

прадпрыемствах, наогул аб пераходзе прамысловасці на новыя рэйкі, пра тое, як павышаць вытворчасць працы, што трэба рабіць для паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу — такіх перадач яшчэ мала.

Хацелася б больш перадач вострых, глыбокіх, канкрэтных і на эканамічныя тэмы, і на маральныя. Пра той самы чалавечы фактар, якому сёння

печнасьць лёгкай даступнасці, што спрыяе і спажывецкім адносінам да набыткаў культуры. Але гэта, як гаворыцца, выдаткі тэлебачання. А ўвогуле тэлебачанне можа даць тое, што непадуладна ніякаму іншаму сродку інфармацыі. Вось, скажам, гледзячы перадачы, якія рыхтуюць абласныя студыі, бывае, знаёміцца з людзьмі і справамі, з якімі ніхто іншы, акрамя тэлебачання, і не пазнаёміў бы. Нядаўна ў перадачы «На Прынёманскіх прасторах» даведаўся пра аднаго пазта, які іша для дзяцей. Ці кавае знаёмства.

З перадач мінулага года вя-

надаецца такая вялікая роля. І пра тое, як улічваюць гэты самы фактар кіраўнікі прадпрыемстваў. Такія перадачы паяўляюцца, але іх яшчэ мала.

Ды не адной працай жыве чалавек. Пасля напружанага рабочага дня чалавеку трэба і адпачыць. І тэлебачанне пра гэта не павінна забывацца. Хацелася б бачыць больш перадач забаўных, дасціпных, вясёлых, якія б радалі вока і вуха, краналі душу.

Н. ПАШКЕВІЧ, заслужаны работнік культуры БССР, пісьменнік:

— Сёння тэлебачанне не змяніў нічым. І не прызнаваць яго альбо адмаўляць яго значэнне — усё роўна, што ігнараваць усё кнігадрукаванне з-за адной дрэннай кнігі. Дзякуючы тэлебачанню цяпер кожны чалавек інфармаваны і ў грамадскім жыцці, і ў з'явах мастацтва. Дзякуючы тэлебачанню мы ведаем у твар пісьменнікаў і мастакоў, артыстаў і касманаўтаў. Дзякуючы тэлебачанню круггляд чалавека стаў шырэйшы. Аднак засвойваць дасягненні культуры мастацтва праз тэлебачанне — шлях даволі лёгкі. Тут ёсць небяс-

Майстры, якія працуюць на прадпрыемствах мастацкіх прамыслаў, а таксама тыя, што працуюць самастойна, пазбаўлены права атрымання гэтага звання. Да сённяшняга дня ў рэспубліцы няма ніводнага майстра — члена Саюза мастакоў БССР, хоць пляда выдатных майстроў саломаліцтва, ганчарства, разьбы па дрэве, ткацтва прадстаўляе мастацтва Беларусі на ўсесаюзных і замежных выстаўках, іх творы ўвайшлі ў скарбніцу шматнацыянальнага мастацтва нашай краіны. Майстры, якія працуюць самастойна, не маюць магчымасці набыць неабходную сыравіну і інструменты, рэалізоўваць свае творы.

Старшыня секцыі дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва мінскага клуба самадзейных мастакоў, разьбяр па дрэве Д. КОРАБАЎ звярнуўся да прысутных на канферэнцыі з прапановай стварыць у Беларусі таварыства народнага мастацтва. Практыка работы такога таварыства ў суседняй Літве паказвае мэтазгоднасць падобнай арганізацыі і ў Беларусі. Яно аб'яднае народных майстроў, возьме на сябе клопат аб забеспячэнні іх сыравінай і інструментамі, рэалізацыі вырабаў, арганізацыю выставачнай дзейнасці, святаў рамёстваў, конкурсаў. Распрацавана Палажэнне аб таварыстве і яго статут, і калі гэтая думка будзе падтрымана, таварыства магло б пачаць сваю работу ўжо ў 1986 годзе.

Работнікі мастацкіх прамыслаў, якія выступалі на канферэнцыі, сур'ёзна заклапочаны праблемай падрыхтоўкі кадраў

традыцыйнымі відамі мастацкіх рамёстваў.

Багатым мастацкім традыцыям гомельскага рэгіёна, сучасным формам народнага мастацтва і асобных відаў рамёстваў былі прысвечаны выступленні мастацтвазнаўцаў ІМЭФ АН БССР і Навукова-даследчай мастацка-эксперыментальнай лабараторыі (НДМЭЛ) Упраўлення мастацкай прамысловасці Міністэрства мясцовай прамысловасці БССР. М. ЯНЦКАЯ прасачыла гісторыю шкларобства на Гомельшчыне, пачынаючы з эпохі ранняга жалезнага веку па XIX стагоддзе, калі ў многіх гарадах і вёсках краю працавалі гуты і мануфактуры. Іх прадукцыя задавальняла патрэбы мясцовага рынка, а ў XVIII—XIX стагоддзях вывозілася таксама ў Пецярбург і на Украіну.

Традыцыям народнага, ўзорунага ткацтва Гомельшчыны былі прысвечаны даклад В. СЕЛІВОНЧЫК. Творы народных майстроў, зафіксаваныя ў час экспедыцый НДМЭЛ, сведчаць аб сучаснай арнаментальна-дэкаратыўнай культуры і тэхналагічнай разнастайнасці вырабу даматканых тканін для адзення, ручнікоў, абрусцоў, поцілака. У сучасным ткацтве пераважна ачышчаныя шматрэмізныя і перабарная тэхнікі, а з некалі шырокага асартыменту тканых вырабаў ствараюцца толькі ручнікі і поцілкі, якія па-ранейшаму ўжываюцца ў побыце і сучасных абрадах сельскіх жыхароў.

Пра мастацтва вышэйкі сялянскіх майстроў Гомельшчыны гаварыла В. ЦІХАНОВІЧ. Асаблівы акцэнт быў зроблены на асаблівасцях развіцця гэтага віду народнага мастацтва ў нашы дні, на пераважанне тэхнікі вышэйкі свабоднай шматколернай гладзю і колерава-раслінных матываў у дэкаратыўных тканінах.

У дакладзе Ю. ІВАНОВА «Дрэвапрацоўчыя рамёствы Гомельшчыны» адзначалася, што на нашых вачах у сельскай мясцовасці адбываецца занябанне гэтых рамёстваў. А між тым вопыт цясларскага і сталярнага мастацтва, разьбы па дрэве на сяле можа знайсці прымяненне і ў афармленні грамадскіх будынкаў, калодзежаў, прыпынкаў, помнікаў, мемарыяльных знакаў.

На канферэнцыі неаднойчы гаварылася пра неабходнасць увагі і клопату аб людзях, якія займаюцца дэкаратыўна-прыкладным мастацтвам і захоўваюць народныя мастацкія традыцыі, пра важнасць прапаганды іх дасягненняў. На гэтым спынялі ўвагу загадчык аддзела выяўленчага мастацтва Міністэрства культуры БССР У. УРОДНІЧ і галоўны мастак Мастацкага фонду СМ БССР А. МАРАЧКІН. Да цяпершняга часу не зацверджана рэспубліканскае палажэнне аб народным майстарстве. Званне «народны майстар» прысвойвае толькі камісія па рабоце з народнымі майстрамі пры Саюзе мастакоў БССР. У рэспубліцы ўсяго толькі каля 50 майстроў удастоены гэтага звання і маюць права рэалізоўваць свае вырабы праз Мастацкі фонд.

З КЛОПАТАМ ПРА БУДУЧЫНЮ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 13).

З прадукцыяй гомельскіх прадпрыемстваў мастацкіх вырабаў удзельнікі канферэнцыі пазнаёміліся на выстаўцы, адкрытай у выставачнай зале аддзялення Саюза мастакоў. У час абмеркавання выстаўкі гаварылася пра паспяховае развіццё мастакамі і майстрамі традыцыйнага пляцення утылітарных прадметаў з лазы і саломкі, сучаснае мастацкае асэнсаванне народнай арнаментальнай культуры ў інкрустацыі саломкай. Разам з тым, ткацкія і вышытвы вырабы, якія дэманстраваліся на выстаўцы, засведчылі зніжэнне мастацкага майстэрства, нівеліраванне мясцовых арнаментальных і тэхналагічных традыцый гэтых відаў народнага мастацтва Гомельшчыны. Гэтыя працэсы знайшлі адлюстраванне ў масавай прадукцыі сусветна вядомай Неглобкі, дзе працуе базава пункт ткацтва Гомельскага вытворчага аб'яднання мастацкіх вырабаў. Удзельнікі канферэнцыі выказвалі заклапочанасць станам

Павел ВАСІЛЬЕУ

Да партрэта Р.

Каваль цябе выкаваў і пусціў
Па свеце гуляць такім,
І мы са здзіўленнем цяпер
У твар рабаваты глядзім.

Ты ўстаў і, пасмейваючыся
ледзь,
Нягодам усім насупор,
Імкліва прайшоўся наўсцяж,
нібы
Плячыстага лёсу тапор.

Ты стаў камандармам віхур-
перамог,
Хрышчоны свінцом і пургой,
І чутны сляды баявога каня
Пад Омскам і пад Ургой.

І ледзьве вочы заплюшчыш—
зноў
Дымы грамавыя спрэс,
Галодныя роты ідуць і пяюць
З шыкамі наперавес.

І ледзьве вочы заплюшчыш—
зноў

Не знаеш, як сэрца стаіць:
Дасвеце настане, і Омск
не ўстаіць,
І Уладзівасток не ўстаіць.

Ты зноў узнімаеш сцяг,
ты зноў
На ўзмысленым Варанку,
І звонкай крывёю сцякае зара
На ўзнятым уверх клінку.

Паўтысячы вострых, крутых
капытоў
Лятуць над маўчаннем ніў,
Праносяць коні тваіх салдат
Касматыя птушкі грыў.

І гэты апошні, суровойшы
гарт
Дорыць табе зямля,
Сын трох рэвалюцый, сын
роднай зямлі,
Сын прачкі і каваля.

Смяюцца вочы—тваёй рукі
Адолець ніхто не змог,
І моцна вераць салдаты твае
Табе, камандарм перамог.
1931

Сяміпалацінск

Ліпень гарачы—неба вось
трэсне.
Калі вецер веяў—не ўспамінай.
Аулаў—за статкамі—кročылі
песні

ДРУЖАЦЬ ПІСЬМЕННІКІ З ВОІНАМІ

Дзень салдацкай дружбы, які праводзіўся нядаўна ў войсках Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай аіругі, ператварыўся для байцоў і камандзіраў Н-скай часткі ў сапраўднае свята. У го-дзі да іх прыехалі пісьменнікі. Вялікая зала ў павячотачнаму прыбраным клубе была перапоўнена.

Расказаўшы, што такое салдацкая дружба, як дапамагае яна пераадоляваць цяжкасці вайскавай службы, якое велізарнае значэнне мае ў баявой абстаноўцы, афіцэр В. Баранаў падкрэсліў, што дасягненню высокіх вынікаў у баявой і палітычнай падрыхтоўцы спрыяюць і трывалыя шэфскія сувязі воінаў з працоўнікамі.

Затым выступіў пісьменнік, генерал-маёр авіяцыі А. Сульянаў. Ён прывёў нямала яскравых прыкладаў, у тым ліку і са сваёй асабістай лётнай практыкі, як баявая салдацкая дружба вырашала лёс апераций, вырастоўвала жыццё воінам.

Першы сакратар праўлення СП БССР Н. Гілевіч у сваім выступленні расказаў пра пісьменнікаў-воінаў, якія баранілі

У канцы мінулага года споўнілася 75 год з дня нараджэння самабытнага рускага савецкага паэта Паўла Мікалаевіча Васільева. Выхадзец з Сямірэчча, ён добра ведаў быт і звычкі мясцовага насельніцтва, што надало яго творчасці асаблівы наларыт. Рана пачаў працоўную дзейнасць—быў матросам, леса-сплаўшчыкам, золаташукальнікам. Пакінуў салідную літаратурную спадчыну—дзве кнігі нарысаў, мноства вершаў, 10 паэм, сярод якіх «Сялянны бунт», «Нулакі», «Хрыстальнаўмскі паркаль». Горача сцвярджаў сацыялістычную яву, станаўленне новага чалавеча, адстойваў народнасць і дэмакратычнасць мастацтва. Талент паэта высокая цаніў Аляксей Максімавіч Горкі.

Заўчасная смерць—ён пражыў усяго 26 гадоў—не дазволіла ў поўнай меры раскрыцца вялікім творчым магчымасцям Паўла Васільева. Але і тое, што ён паспеў зрабіць, застаецца яркай старонкай савецкай паэзіі.

Прапануючы чытачам штотыднёвіка невялікі вершаў паэта ў сваім перакладзе.

Сцяпан ГАУРУСЕУ.

Мёртвай дарогай на Кустанай.

Сцяты спякотаі, спавіты
ў сцюжы,
І толькі шэпты пяску чутны,
Сяміпалацінск, горад
Дзе ў небе плаваюць каршуні.

Тут, на граніцы тваёй пустыні,
Палын пшачотны, хваль
цёмната.

Упаў у іртышскую плынь
і стыне
Вярблюджы цень крутога
маста.

Трава, як воўна, звальцаваная
груба,
А камень—з падкоў выбівае
цвікі.

— Скажы мне, таварыш
ружовагубы,
Ці рана мы будзім саланчакі?

Казахскае неба трымаецца
ўпарта,
І толькі Алтай зіхаціць сівізнай.

— А можа, няўзнак
пераблытаўшы карты,
Сам лёс наўздагод казырае
мноі?

Каменні патрэскаліся ад сонца,
Здаецца, час прыпыніў свой
ход.

Ідуць і ідуць вярблюджы
бясконца
На поўнач, захад
і на усход.

Агорклі азёры. Над цішай
зямноу
Цяжкою кашмой уляглася
імгла,

Ды соль ледавітаю белізнаю
Нам сэрцы высушыла і спякла.

— Скажы, ці не ўсё гэта
мроі-прысушкі,
Даніна міжвольная змрочным
гадам?

Таварыш, скажы мне, якія
то птушкі
Са сціплай здабычаю
кружацца там?

Кругі каршуновы—як невады
дасужы,
Камень грывіць пад узмахам
падкоў.

Сяміпалацінск, горад
вярблюджы,
Ты узнімаешся сёння з пяскаў.

Тут доўга чакалі ўсмешак
нашых—
Дарогі вернай да хараства.
Мы п'ём кумыс са святочных
чашак
І помнім: так пахла ў стэпе
трава.

Гарачыя песні за табунамі
Ідуць па барханах на Ай-
Булак.
Жыццё казырае адчайна намі
Хлопцамі моцнымі, як сваяк.

Умее жыццё нас ударыць
хоць зрэдку—
Дарэмна ў абставін спагад
не прасі.
І першай чыгункі зялёную
ветку
Мы дорым табе—на здароўе
насі.

Качэўнікі з намі п'юць
пад навесам,
І захад ад аласці пазалацеў,
Між тым, як пад першым
чырвоным экспрэсам
Мост пераю радасцю
затрымцеў.

Між тым, як з доўгім
вярблюджым ровам
Горад аглядаецца назад,
Дык мы цябе зробім тройчы
новым
Стары наш горад Сямі Палат!
1931

ці Мікалая Галубкова, які ў баі за кітайскі горад Цзямусы паўтарыў подзвіг Аляксандра Матросова, за што яму прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. Сваім жыццём ён выратаваў ад гібельі многіх маракоеў-дэсантнікаў, забяспечыў паспяховае выкананне баявой задачы. Расказаў ён і пра подзвіг партызан-кі-камсамолкі Рымы Шаршэвай, з якой вучыўся некалі ў адной школе. Воіны цэлага сустрэлі вершы паэта, прысвечаныя сябрам, што не вярнуліся з вайны, і сённяшнім воінам.

Ніл Гілевіч пад дружынны воплескі залы ўручыў камандзіру часткі Гаранову граматы Саюза пісьменнікаў Беларусі і выказаў спадзяванне, што шэфскія сувязі паміж воінамі Н-скай часткі і пісьменнікамі будуць мацавацца і надалей.

Многім салдатам, сяржантам і афіцэрам былі ўручаны асабістыя бібліятэчкі, у якія ўвайшлі кнігі прысутных пісьменнікаў з аўтаграфамі.

Дырэктар Беларускага аддзялення Літфонду СССР В. Вільтоўскі перадаў даволі вялікую бібліятэку, сабраную пісьменнікамі, у дар воінам.

В. БЛАГАДАРАУ.

СУСТРЭЧА ПАЭТА З ВАРТАВЫМІ ДАРОГ

Нялёгка будні ў супрацоўнікаў Дзяржаўнай аўтамабільнай інспекцыі. Іх зорнае і пільнае вока дапамагае падтрымліваць на дарогах і вуліцах належны парадак руху і выкарыстання аўтамабільнага транспарту, а нярэдка і абараняе людзей ад нечакананай небяспекі. Людзі з павагай ставяцца да гэтай вельмі патрэбнай службы, да тых хто нясе яе і днём, і ноччу.

Нядаўна ў галоўным штабе ДАІ г. Мінска адбылася сустрэча з супрацоўнікаў з першым сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Нілам Гілевічам. Ён расказаў пра работу Саюза пісьменнікаў напярэдад-

ні маючых адбыцца важных палітычных падзей у жыцці краіны і рэспублікі— XXVII з'езда КПСС і XXX з'езда Кампартыі Беларусі, пра падрыхтоўку да чарговага з'езда пісьменніцкай арганізацыі рэспублікі.

З вялікай увагай і зацікаўленасцю прысутныя слухалі вершы паэта. І звычайна суровыя твары ахоўцаў грамадскага парадку свяціліся добрай усмешкай, калі чыталіся гумарыстычныя і сатырычныя радкі.

Падзякай за гэтую цікавую і змястоўную сустрэчу былі шчырыя апладысменты.

К. АНДРОНЧЫК,
камандзір аддзялення
ДАПС ДАІ.

У ГОНАР ЮБІЛЯРА

70-годдзю заслужанага артыста рэспублікі, мастацкага кіраўніка і дырыжора сімфанічнага аркестра Дзяржтэатрадыні БССР Б. Райскага быў прысвечаны вечар у Доме работнікаў мастацтваў. Цёплыя словы ў адрас юбіляра сказалі кампазітары Я. Глебаў, Ю. Семянкіна, І. Лучанок, Г. Вагнер, Д. Смольскі, С. Картэс, Л. Захлеўны, артысты В. Кучынскі, Т. Міянсарава і іншыя.

У канцэртнай праграме прынялі ўдзел заслужаныя артысты рэспублікі Ю. Смірноў, В. Скоробагаў, Л. Бартквіч, салістка Дзяржтэатрадыні БССР Т. Пачынская.

Вёў вечар В. Анісенка. 70-годдзе Б. Райскага супала з 25-годдзем яго кіраўніцтва сімфанічным аркестрам.

Г. АНТОНАУ.

лікае ўражанне зрабіла на мяне гутарка з кампазітарам Барысам Чайкоўскім. Спадзяюся, што гэта перадача была цікавай і прафесіяналу, і шырокаму колу гледачоў. Лічу падзейны паказ спектакля Ленінградскага тэатра оперы і балета імя Кірава «Яўгеній Анегін» у пастаноўцы Цімерканова. Такіх перадач хацелася б бачыць як мага больш. Усяго лепшага, добрага не пералічыш. Тым больш прыкра, што сярод перадач трапляецца і брак, безгустоўнасць, нізкі выканаўчы і тэхнічны ўзровень. А варта, каб гэтага не было зусім.

Беларускае тэлебачанне гляджу нерэгулярна, бо нярэдка яно дубліруе маскоўскія перадачы.

Мне здаецца, што рэспубліканскаму тэлебачанню не хапае самастойнасці, арыгінальнасці. Нават у тых перадачах, што сталі ўжо «нашымі», традыцыйнымі. Трэба ўносіць нешта сваё, асабістае, свае адносіны да матэрыялу ва ўсе перадачы.

Напрыклад, перадача «Чырвоныя гваздзікі». Гэта, як правіла, канцэрт. Альбо перадача «Ля раскрытай партытуры». Яна вельмі аднастайная па форме—музыказнавец чытае, аркестр іграе ўрываак, потым цалкам увесь твор. І так з перадачы ў перадачу. Варта шукаць, каб гэта перадача не толькі слухалася, але і глядзелася, бо аўдыторыя ў яе вельмі розная.

Трэба не забывацца на добрую традыцыю запісу беларускіх спектакляў. Праўда, сёе-тое ў гэтым накірунку ўжо зроблена, і добры пачатак варта працягваць. Упэўнены, што моладзь любіць не толькі забавы. Яна хоча аб чымсьці задумацца, памарыць. А музычны праграмы падставы для гэтага даюць не заўсёды. А ў моладзі трэба выходзіць пачуццё прыгажосці, любові да роднага краю, Радзімы. Музыка ж надзвычай моцны выхавальны сродак, і пра гэта мы павінны заўсёды памятаць, асабліва на тэлебачанні.

М. САВІЦКІ, народны мастак СССР:

— Тэлебачанне—магутная сіла ўздзеяння на чалавеча, на яго грамадскі круггляд, на фарміраванне яго поглядаў, інтарэсаў. Лічу сябе сталым, але не ўсяедным гледачом.

Пастаянна гляджу праграму «Час», «Сёння ў свеце», асаблі-

ва сачу за выступленнямі такіх інтэлігентных і высокаадукаваных каментатараў, як Аўсянінікаў, Фесуненка, Дунаеў. Палітычны аглядальнік, ці каментатар—гэта не інфарматар, а асоба са сваімі адносінамі, сваім поглядам на падзеі. На жаль, на Беларускім тэлебачанні пакуль няма каментатараў, роўных названым.

Гляджу перадачы навуковай тэматыкі. Упэўнены, што ў наш час вельмі патрэбна, нават неабходна быць хоць бы ў курсе навуковых адкрыццяў і дасягненняў кожнаму гледачу, чым бы ён ні займаўся.

Аднак сума ведаў, шырокая інфармаванасць не зробіць самі па сабе чалавеча ні добрым, ні высакародным. Адукаванасць не заменіць выхавання маральных якасцей чалавеча. А тут нам яшчэ шмат трэба працаваць. Есць у нашым грамадстве і такія адмоўныя з'явы, як крывадушша, фанабэрыя, лайдацтва. І ў гэтым накірунку для тэлебачання работы непачаты край.

Якое яно, мастацтва тэлебачання? Калі ўзяць кінафільмы, якія глядзяць усе гледачы, дык колькі іх яшчэ паказваецца па тэлебачанні пустых, бессэнсоўных, чыста забаўных, якія нічога не даюць у сэнсе выхавання.

Рэдка яшчэ, на жаль, пайлююцца на экране такія фільмы, як «Ад'ютант яго правасхадзіцельства», «Назад дарогі няма», «Дзяржаўная граніца». Альбо ўзяць эстраду. Яна амаль уся робіцца сёння на заходні манер. А дзе традыцыі рускай, беларускай нацыянальнай музыкі і танца?

Сёння нават «Песняры» адыходзяць ад народнай песні, не кажу ўжо пра ансамбль «Верасы». Гавару гэта для таго, каб на тэлебачанні больш строга адбіралі музычныя праграмы, асабліва эстрадныя.

Што яшчэ можна пажадаць нашаму тэлебачанню? Больш плённага дошуку формы. Бо кожны твор мастацтва—гэта дасканалая арганізацыя зместу. Вось гэтай дасканаласці нашым перадачам часам і не хапае. Многія перадачы грэшаць шматслоўем (як на радыё), а тэлекіно ідзе ад уласна кіно. А ў кіно сёння шмат гавораць і мала паказваюць. Меней гаварыць, больш паказваць, насычаць перадачу візуальнай інфармацыяй, пазбягаць пустот. Вось такія мае пажаданні.

для прадпрыемстваў Упраўлення мастацкай прамысловасці Рэспублікі не рыхтуе мастакоў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва для прамыслаў, і ўжо больш чым 10 год прадпрыемствы не атрымліваюць выпускнікоў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных мастацкіх устаноў РСФСР ці Украіны. А між тым, роля мастака-прафесіянала ў сучасных народных промыслах узрастае. Таму была выказана прапанова стварыць у Мінскім мастацкім вучылішчы аддзяленне прыкладнага мастацтва.

На канферэнцыі таксама былі закрануты пытанні падрыхтоўкі кадраў работнікаў культуры, знаёмых са спецыфікай народна-дэкаратыўнага мастацтва, гаварылася пра значэнні рэгіянальных музеяў у справе прапаганды і развіцця народнага мастацтва. У заключны дзень работы канферэнцыі ўдзельнікі наведвалі Музей народнага мастацтва ў Ветцы. Дырэктар музея Ф. ШКЛЯРАЎ расказаў пра тое, што ўжо сёння музей, экспазіцыя якога яшчэ рыхтуюцца да адкрыцця, робіцца культурным цэнтрам горада. Ён не толькі будзе збіраць, захоўваць і паказваць творы мастацтва, створаныя веткаўскімі майстрамі, і работы самадзейных мастакоў, але і стане цэнтрам эстэтычнага выхавання. Мяркуюцца адкрыць гурткі разьбы па дрэве, чаканкі па метале, каб вучыць дзяцей гэтым традыцыйным для Веткі відам дэкаратыўнай творчасці.

В. ЛАБАЧЭУСКАЯ.

Георгій ЮРЧАНКА

ХАРОБРАСЦЬ СЛОУ

Словы, словы, словы, словы.
Даўно я не баюся цемнаты.

Хведар ЖЫЧКА.

Не баюся я сурокаў,
Не баюся цемнаты,
З ведзьманамі я галёнаў,
Быў са зданямі на «ты».

Злева словы, справа словы,
І ў чаротах, і ў трысці.
Далібог жа, я гатовы
Уноч на могілкі пайсці.

Да мяне лясун наўдану
Ці паткнеца на парог.
А сустрэну вурдалака —
Будзе бегчы з усіх ног.

Торп саломы без прычыны
Кінуў дзядзька ля мяжы.
Хрушч папаўся ў павучыну,
Пазнікалі міражы.

Ліст спісаўся да паловы.
Дождж бубнуе ўсё не ў лад.
Справа словы, злева
Цэлы слоўны вадаспад.

НА ГРЭШНУЮ ЗЯМЛЮ

Ці пясок залаты ён,
Ці смецце —
Пыл дарог, што круцілі
па свеце?..
Мітусня!

Вызваляюся.

Лёг ля брамы ў нядрэмны
дазор.

Уладзімір НЯКЛЯЕУ.

Стой! Абдымкі?
Каму ты дарыла?
За дзве хвілі бязвер'е
змарыла.

Жах жыцця! —
Ты адна заварыла.
Досыці! Хай.

Важна кружыцца кола
агляду.

Твар твой боскі? —
Я побач не сяду.
Нічыю не прымаю парад!
Трэба спаць. Не пярэч!
Не пярэч!

Важнасць рэзгінаў,
Сверб за плячыма.
Вызнаць згадку быцця
ці магчыма?
Глянё у далеч другімі
вачыма,
Шлях кружны ў неаглядны
дазор.
Знак астральны — маланкай
па кратах.
Ачмурэлю поўню пакратай.
Ганарар, кажаш, заўтра?
Расплата?
Я напэўна сплущуся з-пад
зор.

Язэп ТАУШЧЭЗНЫ

БАЙКІ ў ПРОЗЕ

АРГУМЕНТ

— Давай сябраваць,
прапанаваў П'яўцы Камар,
— у нас з табой многа агульнага.

— Гэта што ж у нас з
табою агульнага, Камар?
— пачуўся П'яўца.
— Ты ж варвар! Нас, п'яван,
нават і ў аптэках прадаюць,
каб мы кроў з людзей смакталі,
а вас, намароў-крывасіокаў,
хоць бы адзін раз у
аптэках прадавалі, га, сама-
званец?

ТЫГР-КАЛЕКТЫВІСТ

— Мне прыемна адна-
чыць, — сказаў Тыгр на
сходзе звяроў, — што ў на-
шых джунглях склаўся згур-

таваны калектыў, які самыя
важныя пытанні ляснога
жыцця вырашае на парытэ-
тных пачатках. Узяць хоць
бы апошні прыклад, калі
ўсе мы — Пума, Леопард,
Ягуар і я — дружна і кале-
гіяльна выконвалі мой за-
гад!

УДАКЛАДНЕННЕ

— Прабачце, даражэнь-
кія, але ж самі вы, людзі,
сцвярджаеце, што рух —
гэта жыццё, — сказала не-
абходнае людзям Павебра,
збіваючы з ног пешаходаў,
— Бо калі гэта так, трэба і
мне сяды-тады разамнуцца!
— Можна, і Павебра трэба ру-
хацца, можа быць. Толькі
рух Павебра — вецер...

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

ГАРАЖ

Мал. У. БАРАНОЎСКАГА.

КРОПЛІ ў МОРЫ ДУМАК

Люстэрна яго душы павесілі ў пакоі смеху.

- Матэматычная дакладнасць — выказаўся без астатку.
- Выходзячы з сябе, папярэджвае, калі вернецца.
- Спыніў імгненне — плаці за прастой!
- Калі жыццё стаіць на месцы, значыць, яно прахо-
дзіць міма.

М. ЗАСТОЛЬСКІ.

Уладзімір АРЛОЎ ВУЧОНАЯ СЯМ'Я

Тата — доктар,
Мама — кандыдат,
Кандыдаты — я
і мой малодшы брат,
Цешча ўжо абараняецца
і ўнук.
Словам, эпідэмія навук.
Толькі жонка —
і адна з сямейкі ўсёй —
Не заранана бацкалай той!
І мыццё, і ўборка, і абед
умацавалі ў ёй
Імунітэт.

Пераклаў з рускай
М. ЧАРНЯЎСКІ.

Мікола ВЯРШЫНІН

АДКАЗ МАЛАДОМУ РЫГОР БАРАДУЛІН:

Дапамагчы я не баюся —
Не адчуваю цяжкасць груза.
Калі я за цябе вазьмуся,
То давяду і да саюза.

Міхась СКРЫПКА

КРЫТЫК І ПАЭТ

— Нашто ты ў зборнік
напусціў
Бязбожна так вады? —
Спытаўся крытык малады
У паэта Лабады.
— А я не буду якаца,
Па шчырасці скажу —
Мне ж плаціць не па якасці,
А па літрах.

Мал. Я. ЦАРКОВА.

з 27 студзеня па 2 лютага 1986

года

27 студзеня, 19.10

«З ДАЛЕНІХ ДАРОГ»
Выступленне лаўрэата Дзяржаўнай
прэміі БССР В. Зуёнка.

27 студзеня, 19.50

Лаўрэаты Рэспубліканскага тэле-
візійнага конкурсу «Зямля мая».
Народны ансамбль танца «Радасць»
з Брэста.

29 студзеня, 19.50

«РОДНАЕ СЛОВА»
Выпуск прысвечаны заходнепалеска-
му дыялекту.

30 студзеня, 20.00

КАНЦЭРТ МАЙСТРОЎ
МАСТАЦТВАЎ БССР

Выступаюць Дзяржаўны акадэміч-
ны народны хор, Дзяржаўны акадэміч-
ны аркестр народных інструментаў
БССР імя Жыноўіча, Дзяржаўны ан-
самбль танца БССР, народныя арты-
сты рэспублікі Л. Бржазоўская і
Ю. Траян, В. Вульчыч, заслужаныя ар-
тысты БССР Л. Колас, В. Скоробага-
таў, Т. Раеўская, В. Пархоменка.

31 студзеня, 16.10

Іграе лаўрэат міжнародных конкур-
саў заслужаная артыстка Украінскай
ССР, прафесар В. Пархоменка.

31 студзеня, 18.50

Спявае заслужаны артыст БССР
В. Скоробагатаў, Прагучаць рамансы
і арыі з опер Вердзі, Даніэці, Расіні,
Чайкоўскага.

31 студзеня, 22.40

«КВІТНЕЙ, МАЯ РАДЗІМА!»
Спявае Дзяржаўны акадэмічны на-
родны хор БССР.

1 лютага, 14.35

«РОЗДУМ»
Перадача расказвае пра графічную
серыю М. Малевіча «Мінск».

1 лютага, 16.00

«ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ»
Першая старонка прысвечана агля-
ду навінак кніг. Затым расказ аб па-
сіджэнні «круглага стала» беларускіх
і славенскіх пісьменнікаў. Адна са
старонак прысвечана 800-годдзю «Сло-
ва пра паход Ігаравы».

1 лютага, 19.55

СТАРОНКІ БЕЛАРУСКАЯ МУЗЫКІ
Прагучыць сімфанія «Беларускія
нарцінікі» М. Чуркіна ў выкананні сім-
фанічнага аркестра Беларускага тэле-
бачання і радыё.

1 лютага, 22.50

«СУСТРЭНЕМСЯ ПАСЛЯ
АДЗІНАЦЦАЎ»

Эстрадная музычная праграма з
удзелам вакальна-інструментальнага
ансамбля «Сябры».

2 лютага, 17.05

ЛІТАРАТУРНЫ ТЭАТР
«Матчыны песні» паводле вершаў
Р. Барадуліна. Выканаўца — артыстка
Г. Бальчэўская.

2 лютага, 19.50

У НЯДЗЕЛЮ ВЕЧАРАМ
Канцэрт ансамбля скрыпачоў Вялі-
кага тэатра СССР.

А Б'ЯВЫ

ЗАПРАШАЕ КНІГАРНЯ

«МАСТАЦТВА»

Тут шырока прадстаўлена літара-
тура па гісторыі і тэорыі мастацтва,
альбомы па выяўленчым і дэкара-
тыўна-прыкладным мастацтве, дзе-
дачыныя выданні і вучэбныя дапамож-
нікі, фотавыданні і паштоўкі.

Працуе аддзел літаратуры на за-
межных мовах, якая выйшла ў капі-
талістычных краінах і краінах, што
развіваюцца.

Магазін:
— прымае папярэднія заказы на
літаратуру па мастацтве па планах
выпуску цэнтральных і рэспублікан-
скіх выдавецтваў;
— апускае літаратуру па безнаў-
ным разліку арганізацыям і ўстано-
вам;

— купляе і прадае літаратуру па
мастацтве, якая карыстаецца попы-
там, кнігі капіталістычных краін і
краін, што развіваюцца.

Адрас кнігарні: Мінск, праспект
Машэрава, 51, корпус 1. Тэлефон
23-90-55, выхадны дзень — нядзеля.
Праезд тралейбусамі №№ 21, 39 і
аўтобусамі №№ 29, 36, 44, 69, 77 да
прыпынку «Вуліца Гвардзейская».

МІНАБЛКНІГАГАНДАЛЬ.

«Літаратура і искусство» — орган Министер-
ства культуры и правления Союза писателей
БССР. Минск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 05518 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-
рава, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, наме-
ніна галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сак-
ратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65,
аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела
крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела тэатра
і выяўленчага мастацтва — 33-21-53, аддзела му-
зыкі і кіно — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62,
аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага
афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04,
фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85,
бухгалтэрыі — 23-77-65, карэктарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае апаўданыя, на-
рысы, артыкулы — да 12 старонак, рэцэнзіі, ін-
тэрв'ю, карэспандэнцыі, нататкі — да 6 старонак,
вершаваныя творы — не больш як 150 радкоў.
Матэрыялы прымаюцца надрукаваныя на машы-
цы ў двух экзэмплярах.
Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Алесь ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Алесь АСІПЕНКА, Уладзімір ГІЛЕП,
Мікола ГІЛЬ [намеснік галоўнага рэдактара],
Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ,
Міхась ДРЫНЕЎСКІ, Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар
ПАШКЕВІЧ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН,
Юрый СЕМЯНІКА, Віктар ТУРАУ, Паўла
УКРАЇНЕЦ, Леанід ШЧАМЯЛЁУ.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.